

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA SMOTRNOSTI PROJEKTA DRUŽINSKI CENTER
V MESTNI OBČINI LJUBLJANA**

Ljubljana, april 2012

Eva STRMLJAN KRESLIN

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Eva Strmljan Kreslin, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela z naslovom Analiza smotrnosti projekta družinski center v Mestni občini Ljubljana, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem dr. Vladom Dimovskim.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur.l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oz. navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 1/1995)
 - se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, 17. aprila 2012

Podpis:

KAZALO

	UVOD	1
1	PREDŠOLSKA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE	3
1.1	Opredelitev pojma predšolska vzgoja in izobraževanje	3
1.2	Kratek zgodovinski pregled predšolske vzgoje in izobraževanja	3
1.3	Sistem organiziranja predšolske vzgoje in izobraževanja v Sloveniji	5
1.4	Javni interes na področju vzgoje in izobraževanja	7
1.5	Socialni kapital (definicija in razdelitev)	9
1.6	Pomen predšolske vzgoje in izobraževanja z različnih vidikov	10
	1.6.1. Psihološko-razvojni vidik	10
	1.6.2. Vzgoja otrok kot oblika socialnega kapitala	11
2	VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V PREDŠOLSKI DOBI V MOL	12
2.1	Vrtci v MOL	12
	2.1.1. Organiziranost vrtcev	13
	2.1.2. Vključenost otrok v vrtce	14
	2.1.3. Kakovost vzgoje in izobraževanja v vrtcih v MOL	17
	2.1.4. Financiranje predšolske vzgoje v MOL	18
3	KONCEPT DRUŽINSKEGA CENTRA	21
3.1	Definicija družine	21
3.2	Spremenjene značilnosti in problemi družinskega življenja	23
3.3	Oblike pomoči družinam s predšolskimi otroki v RS	24
3.4	Vloga in pomen družinskih centrov	27
3.5	Kratek pregled podobnih centrov v nekaterih evropskih državah	29
	3.5.1 Nemški koncept družinskih centrov	30
	3.5.2 Švedski koncept družinskih centrov	32
	3.5.3 Belgijski koncept družinskih centrov	33
	3.5.4 Družinski centri v Sloveniji	34
	3.5.5 Skupne značilnosti in razlike med posameznimi koncepti družinskih centrov v izbranih državah	36
4	DRUŽINSKI CENTER MALA ULICA	38
4.1	Namen in cilji ustanovitve družinskega centra v MOL	38
	4.1.1 Potrebe staršev v MOL	39

4.1.2	Smotrnost ustanovitve družinskega centra z vidika MOL	40
4.2	Načrtovane dejavnosti Družinskega centra Mala ulica	42
4.3	Umestitev družinskega centra v obstoječo mrežo institucij v MOL	43
4.4	Organizacija družinskega centra Mala ulica	44
4.4.1	Organiziranost in delovni čas	45
4.4.2	Prostor in oprema	45
4.4.3	Kadrovska zasedba	47
4.4.4	Zagotavljanje varnosti	48
4.5	Ekonomska upravičenost projekta Družinski center Mala ulica	49
4.5.1	Naložba prenove objekta Mala ulica	51
4.5.2.	Projekcija pritokov iz poslovanja	52
4.5.3.	Projekcija odtokov iz poslovanja	54
4.5.4.	Finančna in ekonomska analiza	54
4.6.	Strateški management v Javnem zavodu Mladi zmaji	
	– enota Družinski center Mala ulica	57
4.7	Ocena trenutnega stanja pri uresničevanju projekta	59
4.8	Razvoj družinskih centrov v MOL	60
4.9	Perspektive razvoja družinskih centrov v Republiki Sloveniji	61
	SKLEP	63
	LITERATURA IN VIRI	65
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1:	Stopnja rentabilnosti naložb v človeški kapital	8
Slika 2:	Vključenost otrok v vrtec po starostnih obdobjih, Slovenija	14
Slika 3:	Primerjava deleža zaposlenih žensk in zaposlenih mater v državah OECD, 2008	16
Slika 4:	Razrez odhodkov MOL po dejavnostih v letu 2011	19
Slika 5:	Upravičenci do dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva, občine, RS, 2009	26

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Delež vključenih otrok v vrtce po starostni obdobjih, 2010	15
Tabela 2:	Plačila staršev z upoštevanjem mestnih popustov na podlagi veljavnih cen v MOL (1.3.2008) v €	19
Tabela 3:	Razporeditev otrok po plačilnih razredih (maj 2011)	20
Tabela 4:	Skupne značilnosti in razlike konceptov družinskih centrov v izbranih državah	37
Tabela 5:	Zaznane želje in potrebe uporabnikov družinskega centra	39
Tabela 6:	Prebivalstvo po starosti v občini Ljubljana na dan 1. 7. 2011	41
Tabela 7:	Sistemizacija delovnih mest v Družinskem centru Mala ulica	47
Tabela 8:	Ocenjena vrednost naložbe v stalnih cenah v €	51
Tabela 9:	Viri financiranja po stalnih cenah v € z DDV iz l. 2010	52
Tabela 9:	Zbirni prikaz odhodkov po posameznih letih poslovanja v €	
Tabela 10:	Predlog cenika Družinskega centra Mala ulica v €	53
Tabela 11:	Zbirni prikaz pritokov v prvih dveh letih poslovanja v €	54
Tabela 12:	Zbirni prikaz odtokov v prvih dveh letih poslovanja v €	54
Tabela 13:	Finančni kazalci pri 7 % diskontni stopnji	55
Tabela 14:	Ekonomski kazalci pri 7 % diskontni stopnji	55
Tabela 15:	Pričakovani učinki dejavnosti Družinskega centra Mala ulica	57
Tabela 16:	Matrika SWOT analize za Družinski center Mala ulica	58

UVOD

Družina, ki je bila tradicionalno edini skrbnik otrok, je z industrializacijo in tržnim gospodarstvom ta status izgubila. Zaradi zaposlovanja žensk, večje migracije in posledično trganja vezi med člani širše družine so se začele razvijati številne oblike družbene dejavnosti na področju skrbi za otroka, ki jih označujemo kot predšolska vzgoja in izobraževanje. S problemom predšolske vzgoje in izobraževanja se v določenem obdobju sreča vsak človek, bodisi kot otrok, torej uporabnik vzgojno-varstvenih storitev, bodisi kot odrasel (mati, oče oz. otrokov skrbnik), ko potrebuje in išče vzgojno-izobraževalno pomoč in/ali varstvo za svojega otroka.

Pojem predšolska vzgoja in izobraževanje (PVI) zajema vse aktivnosti in ukrepe na področju skrbi za otroke (vzgoja, izobraževanje in varstvo), ki jih zanje izvajajo javne in zasebne vzgojno-varstvene ustanove in druge institucije. Določeni slovenski avtorji v zvezi s predšolskimi otroki uporabljajo tudi termin »predšolska vzgoja in varstvo«, medtem ko se v tuji literaturi največkrat pojavlja termin »zgodnje izobraževanje« (*early education*). V vseh primerih gre za vzgojno-izobraževalno ukvarjanje z otroki v predšolskem obdobju, v Republiki Sloveniji torej od otrokovega rojstva do 6. leta, ko otrok vstopi v prvi razred devetletke. V nadaljevanju bom uporabljala termin predšolska vzgoja in izobraževanje, saj se ta pojavlja tudi v slovenski zakonodaji in dokumentih lokalne skupnosti. Otroke sicer vzgajajo in izobražujejo tudi (in predvsem) starši in/ali ostali družinski člani, vendar bom termin predšolska vzgoja in izobraževanje uporabljala izključno v smislu organizirane vzgoje in izobraževanja, ki ga izvajajo zunanje institucije. Ko bom govorila o vzgoji, varstvu ali izobraževanju otrok s strani staršev, bo to v nadaljnjem tekstu jasno razvidno (npr. »starševska vzgoja«).

Predšolska vzgoja in izobraževanje je del družbene strukture, brez katere ni možen optimalen gospodarski in družbeni razvoj. V najširšem smislu obsega ta družbena dejavnost kot del celovite skrbi za družino naslednje elemente: dejavnost vzgojnovarstvenih ustanov in druge formalne in neformalne oblike vzgoje in varstva otrok, otroške in družinske dodatke in denarno nadomestilo v času varstva in nege otroka. V Republiki Sloveniji je vsebinska skrb za predšolsko vzgojo in izobraževanje regulirana na državnem nivoju (do nedavnega je spadala v resor Ministrstva za šolstvo in šport, danes v resor Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport), neposredna skrb v smislu organizacije in ustanavljanja vrtcev pa spada izključno v domeno lokalne skupnosti. Ostali ukrepi in pomoč družini (otroški dodatki, nekateri programi za izveninstitucionalno vzgojo in izobraževanje, kot npr. družinski centri, družinska mediacija in terapevtski programi) spadajo v resor Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Na kvalitetno družinsko življenje pomembno vpliva tudi delovna zakonodaja in gospodarske razmere, predvsem glede možnosti skrajšanega delovnega časa, deljenega delovnika in drugih oblik zaposlitve, ki so v Republiki Sloveniji bolj izjema kot pravilo. Ukrepi vseh deležnikov mnogokrat niso dovolj usklajeni oz. so rešitve dela pristojnih organov v nasprotju z rešitvami drugega dela pristojnih organov (npr. brezplačni

vrtec za drugega otroka, ki ga je uvedlo Ministrstvo za šolstvo in šport v letu 2008 brez predhodne uskladitve z lokalnimi skupnostmi).

Namen tega magistrskega dela je preučiti in utemeljiti smotrnost ustanovitve Družinskega centra Mala ulica v Mestni občini Ljubljana ter na osnovi tega oblikovati priporočila za nosilce odločanja v MOL. V tem magistrskem delu sem bom omejila na dejavnost vzgojnovarstvenih ustanov in na dejavnosti, ki podpirajo družino kot primarnega vzgojitelja otrok. Dostopnost in kvaliteta vrtcev v RS je v primerjavi z večino držav članic EU na razmeroma visoki stopnji, težje se primerja le s skandinavskimi državami. Lokalna skupnost zadovoljivo ureja in financira vrtce kot primarno vzgojno-izobraževalno institucijo, bistveno več pa bi morala investirati v dodatno ponudbo vzgojno-izobraževalnih programov za otroke in podporne programe za njihove starše oz. skrbnike. Institucionalna vzgoja in izobraževanje je bistveno bolj učinkovita ob hkratnem izvajanju podpornih programov za starše, programov pomoči in izobraževanja.

V svojem magistrskem delu bom opredelila temeljne pojme predšolske vzgoje in izobraževanja in njun pomen za otroka, družino in družbo. Pregledala bom trenutno organiziranost in ponudbo predšolske vzgoje in izobraževanja v Mestni občini Ljubljana (MOL) in pokazala, kako bi MOL v skladu s svojimi z zakonom določenimi nalogami in sprejeto strategijo razvoja lahko dopolnila obstoječo mrežo pomoči družini. Podrobno bom opisala in analizirala koncept družinskih centrov in še posebej projekt Družinski center Mala ulica, njegov namen, organiziranost in financiranje ter skušala oceniti, kakšni bodo rezultati realizacije tega projekta.

Temeljna teza magistrskega dela je, da so družinski centri pomembni izvajalci manj formalne in lažje dostopne podpore družini na področju predšolskega vzgoje in varstva. Tovrstna podpora družinam je v RS slabo razvita, zato bi ustanovitev družinskega centra pomembno prispevala k višji kakovosti življenja družin in kvalitetnejši predšolski vzgoji in izobraževanju otrok. V skladu z namenom tega magistrskega dela so njegovi cilji: predstaviti predšolsko vzgojo in izobraževanje, opredeliti predšolsko vzgojo in izobraževanje kot pomemben del socialnega kapitala, predstaviti vlogo in pomen pomoči družini, analizirati organiziranost predšolske vzgoje in izobraževanja v MOL, predstaviti koncept družinskih centrov, izdelati poslovni načrt Družinskega centra Mala ulica in oblikovati priporočila za nosilce odločanja v MOL.

Delo je razdeljeno na štiri poglavja. V prvem poglavju sem opredelila pojem predšolske vzgoje in izobraževanja, sistem organiziranja in javni interes na tem področju. V drugem poglavju sem predstavila organiziranost in financiranje vrtcev v MOL, v tretjem pa vlogo in pomen družinskih centrov in različne koncepte le-teh. V zadnjem poglavju sem predstavila projekt Družinski center Mala ulica, ki bo s svojim delovanjem pričel letos.

Izdelava magistrskega dela temelji na teoretičnih spoznanjih, analizi praks v drugih državah, na preučevanju in spremljanju investicijskega projekta Mala ulica in na lastnih izkušnjah, pridobljenih z delom na področju predšolske vzgoje in izobraževanja v MOL. Za obravnavo tematike sem uporabljala domačo in tujo literaturo, interna gradiva MOL, Investicijski program, zakone in internetne vire.

1. PREDŠOLSKA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

1.1. Opredelitev pojma predšolska vzgoja in izobraževanje

Pojem predšolska vzgoja in izobraževanje zajema vse aktivnosti in ukrepe na področju skrbi za otroke (vzgoja, izobraževanje in varstvo), ki jih zanje izvajajo starši, javne in zasebne vzgojno-varstvene ustanove in druge institucije za otroke v starosti od 11. mesecev do 6. leta, ko otroci vstopijo v devetletko. Predšolska vzgoja se izvaja v izjemno občutljivem in hkrati intenzivnem obdobju otrokovega čustvenega, socialnega in intelektualnega razvoja in predstavlja temelj za vse nadaljnje izobraževanje. Stroka je danes enotna v mnenju, da je institucionalna vzgoja učinkovitejša od izključno starševske vzgoje, še posebej v primeru manj izobraženih staršev, staršev z nizkimi dohodki in pripadnikov etičnih manjšin, najučinkovitejši pa je institucionalni model, kombiniran s sodelovanjem, izobraževanjem in pomočjo staršem (Plevnik, Turnšek & Batistič-Zorec, 2009, str. 20).

Pravica do izobraževanja je ena temeljnih človekovih in otrokovih pravic, zapisanih v številnih mednarodnih in domačih dokumentih. Splošna deklaracija človekovih pravic v 26. členu določa, da ima vsakdo pravico do izobraževanja. Ta pravica je tudi predmet 28. člena Konvencije ZN o otrokovih pravicah. Ustava Republike Slovenije v 57. členu državljanom in državljanke jamči, da je izobraževanje svobodno, osnovno izobraževanje pa obvezno in se financira iz javnih sredstev. UNESCO je v programu »Izobraževanje za vse« (*Education for all*) leta 2000 izpostavil šest ključnih strateških ciljev, ki naj bi jih uresničili do leta 2015, med njimi je na prvem mestu »razširiti dostopnost do kakovostne predšolske vzgoje v vrtcih« (Unesco, 2007).

1.2. Kratek zgodovinski pregled predšolske vzgoje in izobraževanja

Družina kot prvi in tradicionalni skrbnik otrok je bila skozi zgodovino praviloma deležna pomoči ožje lokalne skupnosti, ki je temeljila na vzajemnosti in solidarnosti. Čeprav ideje o državno urejenem otroškem varstvu najdemo že pri Platonu, se je država oz. širša družbena skupnost začela pojavljati kot pomemben dejavnik pri skrbi za otroke šele z industrializacijo in tržnim gospodarstvom, ki je povzročilo množično zaposlovanje žensk ter migracijo, ki je onemogočila pomoč članov širše družine. V začetku 19. stoletja je večina socialistov-utopistov dvomila v vzgojne možnosti družine in predlagala, da skrb za otroke prevzame družba. Tako kot anarhisti in nekateri vulgarni marksisti so tudi oni predlagali ukinitvev

družine in zakonske zveze (Stropnik, 1994, str. 73). Nasprotno temu je glavni teoretični tok vedno zagovarjal družino kot osnovno celico družbe in zato vztrajal na zahtevi, da ostane žena doma in skrbi za otroke.

Plevnik et al. (2009, str. 119) navajajo, da se je zgodovinsko gledano izobraževanje v Evropi urejalo in organiziralo »od zgoraj navzdol«. Prve univerze so bile ustanovljene v 13. stoletju v Bologni, Oxfordu, Cambridgeu, Parizu in drugje, sledili so jim »kolegiji« v Franciji in še kasneje, v 16. stoletju, prve jezuitske šole. Šolanje je bilo skozi celotno zgodovino, vse do 20. stoletja, namenjeno elitam. Obvezno primarno izobraževanje so v nekaterih državah uvedli v 18. ali 19. stoletju, v nekaterih državah pa celo šele v 20. stoletju. Vsekakor pa 20. stoletje v skoraj vseh evropskih državah pomeni uvedbo predšolskega izobraževanja. Razlogov za to, da se je javni sistem otroškega varstva razvil šele v 20. stoletju, je več. Pojmovanje otroštva in razvoja otrok se je v zgodovini sicer spreminjalo, vendar je večinoma veljalo, da otrok postane individuum šele, ko »odraste« oz. ko preraste zgodnjo otroško dobo; starost je ob tem variirala glede na čas in kraj, večinoma pa je nekako sovpadala z otrokovim pričetkom dela.¹

Pomembno vlogo v razvoju sistema otroškega varstva je v 20. stoletju odigral tudi spremenjen ekonomski interes. V preteklosti so otroci predstavljali predvsem zastojno delovno silo ter zavarovanje za starost staršev – otroci so bili torej v ekonomskem interesu družine. Po 2. svetovni vojni se je z množičnim zaposlovanjem in urbanizacijo ta interes povsem izgubil, v ospredje pa so prišli ekonomski interesi države. Zаметke te teorije sicer najdemo že pri Diderotu (1713-1784; v Plevnik et al., 2009), ki je v svojih Navodilih za babice zapisal, da je »narod toliko uspešen, kolikor rok ima za proizvodnjo dobrin in nošnjo orožja za svojo obrambo«. Drugi val je ta teorija dosegla v 20. stoletju z ekonomskimi teorijami o človeškem kapitalu in zalogah talentov avtorja Van Haechta (Plevnik et al., 2009) ter teoriji investiranja v predšolsko vzgojo (Heckman, 2004, 2010).

Na vzgojo majhnih otrok so od začetka 20. stoletja torej najbolj vplivale zgodovinske spremembe v izobraževalnih sistemih, ki so nastale od zgoraj navzdol, demokratizacija izobraževanja, ki je nastala iz dveh idej: prva izhaja iz humanistične tradicije, po kateri ima vsak posameznik pravico do izobraževanja, druga iz ekonomske teorije, po kateri so otroci zaloga talentov, ki morajo prinašati dobiček, ter spremenjeni pogledi na otroštvo, skladni z razvojem otroške psihologije.

Krek in Merljak (2011, str. 1) navajata, da so se prvi zametki otroškega varstva v Sloveniji pojavili v 19. stoletju, ko so bila organizirana prva otroška zabavišča in zavetišča, večinoma v organizaciji cerkvenih in dobrotelčnih ustanov. Zakon o javni šoli je leta 1869 določil, da se otroška zavetišča in zabavišča, ki so prešla v pristojnost države in lokalnih skupnosti,

¹ Šele Rousseau je zapisal, da človek postane »človek« že ob rojstvu, da se takrat začne njegova vzgoja in da je le-ta izjemno pomembna za psihosocialni razvoj človeka.

priključijo osnovni šoli. Namenjena so bila starejšim predšolskim otrokom, katerih starši so bili zaposleni.

Vrtci, kot jih poznamo danes, so se v pomembni meri razvili in razširili šele po drugi svetovni vojni. Zaradi množičnega zaposlovanja žensk so vrtci postali nepogrešljiv in pomemben del družbenega sistema. Urejala jih je zvezna »Uredba o ustanavljanju dečjih jasli in otroških vrtcev«, vrtci pa so se najprej imenovali »Dom igre in dela«. Leta 1968 je bila ustanovljena Skupnost otroškega varstva Slovenije, ki je urejala in usmerjala razvoj otroškega varstva, leta 1971 pa je bil sprejet prvi samostojni zakon, ki je urejal to področje (»Zakon o vzgojno-varstvenih dejavnostih za predšolske otroke«). Leta 1980 so bili vrtci z Zakonom o vzgoji in varstvu predšolskih otrok dokončno prepoznani kot del celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema. S tem zakonom je bilo opredeljeno tudi vzgojnovarstveno delo v različnih starostnih skupinah otrok ter določena obvezna mala šola eno leto pred vstopom v osnovno šolo. Po osamosvojitvi Slovenije je bil za vrtce pristojen Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo, kasneje Ministrstvo za zdravje, družino in socialne zadeve, leta 1993 pa je pristojnost za vrtce prešla k Ministrstvu za šolstvo in šport. Od 1. 2012 je celotno izobraževanje v pristojnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (MIZKŠ). Ob tem je potrebno omeniti, da MIZKŠ zgolj vsebinsko ureja področje PVI z dokumenti, ko sta npr. Bela knjiga in Kurikulum za vrtce, medtem ko je ustanavljanje in financiranje vrtcev v pristojnosti lokalnih skupnosti.

1.3. Sistem organiziranja predšolske vzgoje in izobraževanja v Sloveniji

Predšolska vzgoja in izobraževanje v Sloveniji je sestavni del vzgoje in izobraževanja in spada v resor MIZKŠ, s čimer je zagotovljena kontinuiteta izobraževanja. Predšolsko vzgojo in izobraževanja urejata dva temeljna zakona, in sicer Zakon o vrtcih (Ur. List RS, št. 100/2005-UPB2, v nadaljevanju ZVrt) in Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 16/2007-UPB5, v nadaljevanju ZOFVI). Ta dva zakona določata pogoje za ustanovitev, organizacijo in delovanje javnih in zasebnih vrtcev, medtem ko je pedagoško delo javnih vrtcev in vrtcev s koncesijo določeno z Nacionalnim kurikulumom za vrtce (v nadaljnjem besedilu kurikulum²). Kurikulum je namenjen vzgojiteljem, pomočnikom vzgojitelja, ravnateljem in svetovalnim delavcem; je dokument, ki ob rabi strokovne literature in priročnikov za vzgojitelje omogoča strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo v vrtcu, ki se na ravni izvedbenega dela kurikulumu razvija in spreminja, pri tem pa upošteva neposredno odzivanje otrok v oddelku, organizacijo življenja v vrtcu in vpetost vrtca v širše okolje. V kurikulumu za vrtce so predstavljeni cilji in iz njih izpeljana načela, temeljna vedenja o razvoju otroka in učenju v predšolskem obdobju ter globalni cilji in iz njih izpeljani cilji na posameznih področjih, predlagani primeri vsebin in dejavnosti na posameznih področjih pa ta področja povežejo in jih postavijo v kontekst dnevnega življenja v vrtcu. Nekatere medpodročne dejavnosti, kot so moralni razvoj, skrb za zdravje, varnost, prometna

² V formalnem izobraževanju kurikulum oz. kurikulum (tudi »učnik«) predstavlja nabor tečajev in njihovo vsebino, ki jih ponuja šola ali univerza.

vzgoja, se kot rdeča nit prepletajo skozi vsa področja in so del načina življenja in dela v vrtcu. Predlagane vsebine in dejavnosti (ločeno za prvo in drugo starostno obdobje) predstavljajo možne poti in načine uresničevanja ciljev (tudi med temi lahko vzgojitelj izbira), vzgojitelj pa je tisti, ki se po strokovni presoji odloča, kaj, kdaj in kako.

Cilji predšolske vzgoje v vrtcih so: razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih, razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, razvijanje sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja, negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja, spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, kasneje pa tudi branja in pisanja, spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja, posredovanje znanj z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja, spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja in razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in pri skrbi za zdravje (Bahovec et al., 1999).

Predšolsko vzgojo v vrtcih izvajajo javni in zasebni vrtci. V vrtce se lahko vključujejo otroci z dopolnjeno starostjo 11 mesecev do vstopa v šolo. V Republiki Sloveniji predšolska vzgoja ni obvezna, čeprav na različnih nivojih že dlje časa potekajo razprave o obveznosti vstopa v vrtec eno leto pred vstopom v devetletko. Vrtci nudijo pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kakovosti življenja družin in otrok ter ustvarjanje možnosti za otrokov celostni razvoj. Staršem je zagotovljena pravica do izbire med javnim ali zasebnim vrtcem ter različnimi programi (ZVrt, 2005, 9. člen).

Zagotavljanje predšolske vzgoje je ena izmed temeljnih nalog lokalne skupnosti, zato vrtce ustanavljajo in financirajo občine. Zakon o vrtcih v 10. člen določa, da je lokalna skupnost dolžna začeti postopek za zagotovitev dodatnih mest ali razpisati koncesijo, kadar v kraju bivanja ni vrtca, ki izvaja javno službo, oziroma vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek.

Zasebni vrtec lahko tako kot javni vrtec začne opravljati dejavnost šele po vpisu v razvid, ki ga vodi Ministrstvo za šolstvo in šport. Za vpis v razvid mora izpolnjevati pogoje, predpisane za strokovne delavce, prostor in opremo. Občina lahko zasebnemu vrtcu podeli koncesijo. Izobrazbo, normative in druge pogoje za zaposlene v vrtcih predpisuje 40. člen ZVrt (2005) in 92. člen ZOFVI (2005), podrobneje pa Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (2005, 3. – 32. člen, v nadaljevanju: Pravilnik o normativih).

Pedagoško delo v vrtcih je opredeljeno s Kurikulumom za vrtce. Pojem kurikulum je širok in zajema vse dejavnosti, interakcije, izkušnje in učenje, ki jih je otrok deležen v vrtcu. Zajema področja dejavnosti otrok v vrtcu, časovnega in prostorskega razporeda teh dejavnosti,

možnosti otrok in odraslih, kvantiteto in različnost ponudbe, (ne)formalnost in naloge (Bahovec & Kodelja, 1996, str. 45).

1.4. Javni interes na področju vzgoje in izobraževanja

Ekonomist in Nobelov nagrajenec Heckman (Heckman, 2011) trdi, da kakovostna predšolska vzgoja pomeni eno redkih učinkovitih politik za spodbujanje družbenih in ekonomskih priložnosti prikrajšanih skupin (manjšin) in posledično za celotno družbo. Nadalje trdi, da je naložbeni izkupiček tem slabši, kolikor kasneje se ti ukrepi izvajajo. Tudi Warren (2010) navaja, da imajo boljši učitelji, višji standardi, manjši razredi in dostop do interneta manjši učinek, kot mislimo. Isti vložek v predšolsko vzgojo bi bistveno bolj povečal učinke in zmanjšal neenakost.

V ZDA se razmere na trgu dela, sistem izobraževanja in stopnja neenakosti med socialnimi sloji sicer deloma razlikujejo od situacije v Evropi in Sloveniji, vendar pa grede države EU skupaj s Slovenijo tudi na tem področju v ameriški smeri. V svoji razpravi Heckman (b.l.) našteva bistvene argumente v prid kakovostne in vsem dostopne predšolske vzgoje: bistveni ekonomski in družbeni problemi, kot so stopnja kriminala, najstniške nosečnosti, nedokončana srednja šola in slabo zdravstveno stanje so neposredno povezani s slabim ekonomsko-socialnim statusom, ta pa je pogojen s kognitivnimi sposobnostmi, čustveno inteligenco, motivacijo, samozavestjo ter psihičnim in fizičnim zdravjem.

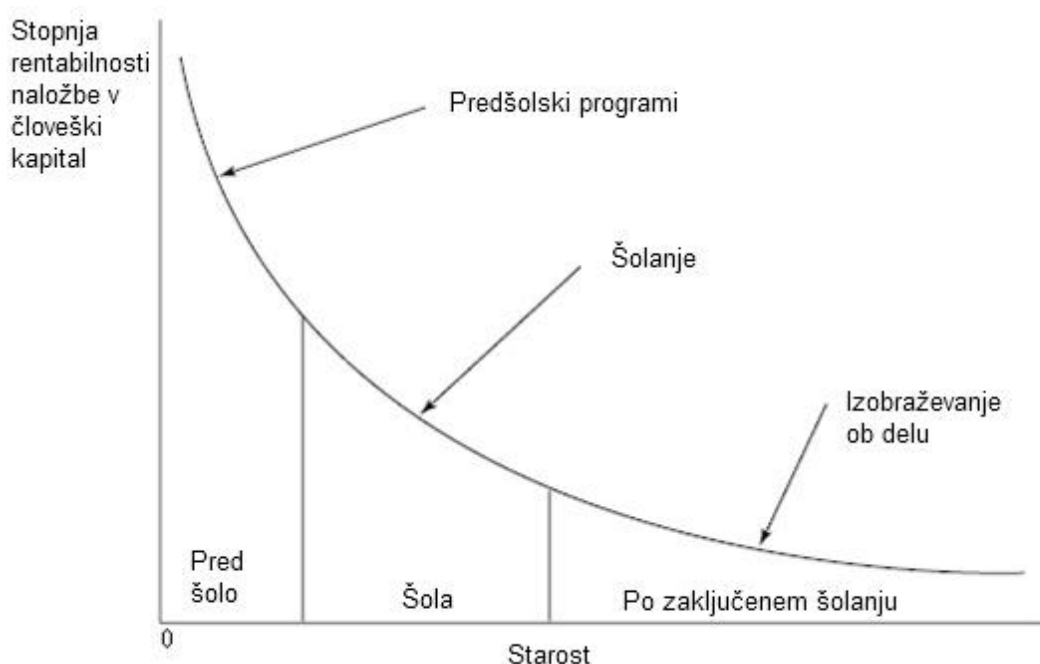
Razlike v sposobnostih posameznika so odvisne predvsem od družinskega okolja, pričnejo se že v zgodnji dobi otroštva in se kasneje le še poglobljajo. Institucionalna predšolska vzgoja lahko te razlike v sposobnostih in zdravju otrok zmanjša ali celo izniči vplive družinskega okolja. Z vidika države je to izjemno pomembno, saj investicije v predšolsko vzgojo delujejo preventivno in predstavljajo precej manjši strošek kot kasneje interventni, kurativni in sanacijski programi, kot so npr. dodatni učitelji, rehabilitacijski programi, socialne podpore, dodatno izobraževanje odraslih, stroški zdravljenja in nenazadnje stroški policije in drugih represivnih organov. Prav tako je pomemben multiplikacijski učinek; otrok, ki je osvojil določene sposobnosti, ki mu učenje ni tuje in je motiviran, bo tak tudi kot odrasel in bo posledično bolj uspešen v življenju; ne bo koristnik socialnih pomoči, ampak bo državi plačeval davke, zaradi bolj zdravega načina življenja bo manjši porabnik zdravstvenih uslug in njegovi otroci bodo odraščali v bolj spodbudnem okolju – tako je krog sklenjen. Prej, ko država poseže v ta proces s kakovostno predšolsko vzgojo, večji bo učinek in manjši bodo njeni stroški. V svoji razpravi Heckman (2004) navaja:

- Kognitivne in nekognitivne sposobnosti so pomembne za produktivnost delovne sile, zgodnji primanjkljaj pa je težko nadomestiti.
- Veščina rojeva večščino in učenje spodbuja še več učenja. Ker se veščine in sposobnosti akumulirajo, je zgoden začetek dolgoročna investicija za bodočo produktivnost in javno varnost.

- Družinske okoliščine pomembno določajo izobraževalno pot in sposobnosti otroka. Število otrok, ki živi v za izobraževanje nestimulativnem in neprimernem okolju, se večja. Zgodnje izobraževanje in druge zgodnje intervencije kot npr. obiski na domu blažijo učinke depriviligiranih družinskih okoliščin. Ključne sposobnosti za zaposlitev, kot so motivacija, vztrajnosti in samokontrola, se razvijajo zelo zgodaj.

Slika 1. povzema in grafično prikazuje Heckmanovo trditev, da je zgodnje vlaganje v izobraževanje bolj donosno kot kasnejše oz. čim bolj zgodaj se vlaganje v izobraževanje začne, večja je donosnost naložbe.

Slika 1.: Stopnja rentabilnosti naložb v človeški kapital

Vir: Heckman&Masterov, *The Productivity Argument for Investing in Young Children*, 2004

Heckman v svoji razpravi (Heckman & Masterov, 2004) na podlagi analize stroškov in koristi predšolskih programov navaja, da ta grafični prikaz sicer velja za vse otroke, vendar pa je vlaganje v zgodnje izobraževanje depriviligiranih otrok bolj pomembno, saj ti v domačem okolju niso deležni dovolj spodbude, znanja in pozornosti. Zgodnejše vključevanje v predšolsko vzgojo ima večji multiplikacijski učinek in je zato donosnejši.

Enako mnenje zastopa Komisija EU (2006, str. 6.), ki je v Sporočilu o učinkovitosti in pravičnosti v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja je zapisala: »Predšolsko izobraževanje ima najvišjo stopnjo dobička glede doseganja rezultatov in socialnega prilagajanja otrok. Države članice bi morale več vlagati v predšolsko izobraževanje, saj je to učinkovito sredstvo za vzpostavitev temeljev nadaljnjega učenja, preprečevanja izpada iz procesa učenja, večje enakosti učnih izidov in celotnih ravni sposobnosti.

1.5. Socialni kapital (definicija in razdelitev)

V tradicionalnem razumevanju meja med ekonomijo in sociologijo je veljalo, da so predmet sociološkega raziskovanja odnosi med ljudmi, ki ne temeljijo na menjavi (prijatelji, sorodniki, medosebne in solidarnostne menjave), medtem ko odnosi menjave sodijo na področje ekonomije. S socialnim kapitalom pa odnosi med posamezniki postajajo predmet proučevanja tudi kot sredstvo za doseganje ciljev, ki jih ljudje zasledujejo v menjalnih odnosih. Socialni kapital lahko torej opredelimo kot socialne odnose med posamezniki, ki omogočajo, da se med njimi razvije sodelovanje, ki ima lahko tudi ekonomske posledice.

Veliko avtorjev socialni kapital obravnava v navezavi na človeški kapital in človeške vire (npr. Rus, 1990). Iglič (v Malnar&Bernik, 2004) socialni kapital razvršča na mikro, mezzo in makro raven, in za vsako raven posebej opredeljuje njegove kazalce. Stopnja socialnega kapitala v neki družbi je lahko na vseh ravneh enaka, lahko pa se med posameznimi ravni tudi bistveno razlikuje. Ravni socialnega kapitala opredeljujemo z močjo socialnih vezi; na makro ravni so odnosi med ljudmi, ki se med seboj ne poznajo in niso člani istih socialnih omrežij, na mezzo ravni so vezi med ljudmi srednje močne ali šibke (takšne vezi najdemo v podjetjih, društvih in večjih neformalnih skupinah znancev in prijateljev), na mikro ravni pa so vezi med ljudmi močne – to so skupine dolgoletnih prijateljev, sorodnikov in drugih ljudi v ozkih intimnih odnosih. Kot ugotavlja Iglič (2004), socialni kapital v Sloveniji ni nizek, saj gre za močno vpetost v sorodstvena in prijateljska omrežja, vendar pa socialna omrežja »težijo k klikasti zgradbi in dolgotrajnim vezem, kar ustvarja vrzeli v socialni strukturi.«

Tudi Kuhar (2011) ugotavlja, da Slovenija sodi v južnoevropski kulturni model, za katerega je značilna pomembna vloga družinskih omrežij, ki so še bolj pomembna v tranzicijskem času oz. v času ekonomske krize. Vendar pa je to, kot ugotavlja Kuhar (2011, str. 487) »fenomen z dvoumnimi učinki, kajti dostopnost oz. odsotnost podpornega omrežja reproducira socialne neenakosti in ustvarja prepad med tistimi, ki so dobro opremljeni s temi podporami (in so zato lahko bolj kompetitivni na trgu dela), in tistimi, ki niso.«

Najpogostejše opredelitve ključnih avtorjev teorij o socialnem kapitalu so različne, vendar avtorji prihajajo do podobnih ugotovitev: med stopnjo izobrazbe in stopnjo socialnega kapitala tako na individualni kot skupinski ravni je močna pozitivna povezanost, prav tako med socialnim kapitalom in zaposlenostjo – zaposleni se pogosteje vključujejo v različne organizacije ter pogosteje sodelujejo v družbenem življenju kot brezposelni. Stopnja socialne in ekonomske polarizacije je povezana z razvojem (ne)sodelovanja in (ne)zaupanja, države z visoko stopnjo socialnega kapitala pa imajo celo nižjo umrljivost.

Brez socialnega kapitala moderna družba ne more popolnoma izkoristiti razvojnih priložnosti in potencialov pretvoriti v kompetitivno prednost. Tudi Slovenija kot postsocialistična, tranzicijska družba ne bo mogla mobilizirati in izrabiti obstoječih človeških resursov in potencialov (in ustvarjati novih) brez zadostne količine socialnega kapitala. Robert Putnam trdi, da je »za politično stabilnost, učinkovitost države in ekonomski razvoj lahko socialni kapital morda celo bolj pomemben od fizičnega in človeškega kapitala« (v Hanžek, 2001, str. 35-70).

1.6. Pomen predšolske vzgoje in izobraževanja z različnih vidikov

1.6.1. Psihološko-razvojni vidik predšolske vzgoje in izobraževanja

Splošna inteligenca, verbalna in fizična sposobnost ter posledično potenciali za bodoči šolski uspeh se razvijajo v prvih letih življenja. Večina psihologov meni, da se otrokova osebnost dokončno oblikuje v prvih treh letih življenja, zato je za otroka izjemno pomembno, da za svoj razvoj dobi čim več spodbud iz okolja. V tem triletnem obdobju prvo leto otrok običajno večino časa preživi sam z mamo, v drugih dveh letih pa v vrtcu (od 6 do 9 ur, povprečno pa nekaj več kot 8 ur dnevno). Če upoštevamo le čas, ko je otrok buden, v vrtcu preživi 2/3 časa zunaj družine, ali z drugimi besedami: 11 mesecev v letu, najmanj 5 dni v tednu in dve tretjini »budnega« dneva (Horvat, 1980). To je zelo tehten argument, da staršem in širši družbeni skupnosti ne more in ne sme biti vseeno, kakšne vzgojno-varstvene dejavnosti so otroci deležni ter v kakšnem psihofizičnem, ekonomskem in socialnem položaju je njegova mati.

Cigno (1991) ugotavlja, da je skupek vseh dobrin, ki jih človek porabi v življenju, način življenja, izobrazba in zdravstveno stanje tako ali drugače pogojeno z odločitvami, ki jih sprejemajo njegovi starši. V otroštvu je poraba otroka v izključni domeni njegovih staršev. V odraslem obdobju vsak človek sicer sprejema lastne odločitve, vendar so te odločitve in njihove posledice oz. rezultati odvisni od »začetnega kapitala«, ki ga je človek dobil od svojih staršev. Premožnejši, bolj zdravi in boljše izobraženi ljudje imajo v življenju večje možnosti. Težko je sicer ločevati strošek časa in denarja, ki je namenjen otrokovi zgodnji zadovoljitvi njegovih potreb, od stroškov, ki bodo dolgoročno vplivali na otrokove sposobnosti. Če npr. starši investirajo denar za učenje klavirja, bo to (morda) zadovoljilo otrokove trenutne želje, verjetno pa bo tudi povečalo otrokove zmožnosti igranja klavirja in uživanja v glasbi v odrasli dobi ter povečalo splošno inteligenco. Prav tako bo npr. odločitev staršev, da odpeljejo otroka v park, zadovoljila trenutne otrokove potrebe, hkrati pa bo to vložek v otrokovo zdravje.

Predšolske vzgoje ne smemo pojmovati le kot servis za starše, ki jih le-ta razbremenjuje psihične, fizične in časovne obremenitve, ampak kot pomemben vzgojni, izobraževalni in

socializacijski dejavnik. V vrtcu se otrok razvija v fizičnem, intelektualnem, moralnem, adaptacijskoemocionalnem in afirmativnem smislu. Razvija spretnosti in kompetence z različnih področij, širi osnovno besedišče in se preko medvrstniške igre ter z vodstvom in usmeritvami vzgojiteljic uči. Znanje, spretnosti in sposobnosti, ki jih otrok pridobi v prvih letih svojega življenja, predstavlja osnovni temelj za pridobivanje vsega nadaljnjega znanja. Vrtec sicer nima statusa formalnega izobraževanja, vendar je prav od njegove dejavnosti v veliki meri odvisna nadaljnja izobraževalna pot posameznika. Še posebej je to pomembno in ključno pri otrocih iz depriviliranih okolij, saj je prav vrtec tisti, ki blaži in nadomešča primanjkljaj v znanju, spodbudah in usmerjanju otrok. Slovenska vzdolžna raziskava o učinku vrtca na otrokov razvoj (Marjanovič Umek, 2006) je pokazala, da se znanje in sposobnost otrok, ki niso vključeni v vrtec, pomembno razlikuje glede na izobrazbo mater (otroci manj izobraženih mater imajo bistveno nižje rezultate pri ocenjevanju govornih sposobnosti), medtem ko pri otrocih, vključenih v vrtec, teh razlik ni bilo.

1.6.2. Vzgoja otrok kot oblika socialnega kapitala

V današnjem času se starši praviloma ne odločajo za otroke iz ekonomskih razlogov, npr. za pomoč na kmetiji ali skrb na stara leta, ampak zato, da otroci izpolnijo njihove čustvene potrebe; to je tudi eden izmed razlogov, da se ne odločajo več za veliko otrok, ampak za enega ali dva, ki te potrebe izpolni(ta). Za Slovenijo so značilne dobro razvite sorodniške mreže, ki družinam v storitvenem in materialnem smislu nudijo pomembno oporo pri usklajevanju dela in družine. Raziskav, ki bi trdnost teh mrež primerjala med različnimi kraji znotraj Slovenije, žal ni, vendar pa ocenjujem, da v večjih mestih, še posebej v Ljubljani, te mreže niso tako trdne kot v manjših mestih ali na podeželju. V urbanih okoljih so mnoge nuklearne družine odrezane od sorodniške mreže, ker živijo v drugem kraju ali pa je ne morejo koristiti zaradi zaposlenosti ali drugače aktivnih starih staršev. Kot ugotavljajo Humer, Švab in Žakelj (2011, str. 468), neraziskane in netematizirane ostajajo tudi obremenitve sorodniške mreže v nudenju pomoči družinam (negativni učinki za stare starše, še posebej za babice, kot so utrujenost, pomanjkanje prostega časa ipd.). Pomoč babic je mnogokrat edini izhod v sili in ni vedno ponujena z veseljem, saj zahteva veliko energije in prostega časa. Podpora pri izveninstitucionalnem in dopolnilnem varovanju otrok, predvsem v popoldanskem času in ob vikendih s strani lokalne skupnosti, bi tako olajšala življenje ne le mladim družinam, temveč tudi članom razširjene družine.

Predšolsko vzgojo in izobraževanje lahko opredelimo kot del socialnega kapitala družbe, ki se začenja oblikovati že v najzgodnejšem obdobju človekovega življenja. Sposobnosti, ki jih pridobi otrok v prvih letih življenja, so temelj izgradnje socialnega kapitala, nanje pa pomembno vpliva oblika in kvaliteta otroškega varstva.

Socialni programi za doseganje blaginje v določeni meri povečujejo tudi produktivnost zaposlenih. Enako velja tudi za programe vzgoje in varstva predšolskih otrok, ki razbremenjujejo starše skrbi za otroka v času, ko le-ti opravljajo svoje delo, in na ta način povečujejo delovno produktivnost ter večajo ponudbo delovne sile. Zagotavljanje vzgojnovarstvenih zmogljivosti pa ne vpliva le na ponudbo delovne sile in njeno produktivnost, temveč tudi modificira družinsko življenje. Vzgoja in varstvo predšolskih otrok je kot sestavni del blaginje prebivalstva eno od pomembnejših področij delovanja države blaginje, saj le-ta skrbi za kvantitativno in kvalitativno reprodukcijo delovne sile. Razen dnevne je potrebno omogočiti tudi generacijsko reprodukcijo, saj bodo v naslednji generaciji delovno silo predstavljali sedanji otroci. Zato je organizacija njihove vzgoje in varstva, kot ena izmed storitev in oblik podpore družinam z otroki, pomemben del javnih storitev. Tako lahko povzamem, da ima politika otroškega varstva kot del družinske politike več funkcij: izenačiti možnost otrok za start v življenje in olajšati breme staršem v materialnem pogledu; z ustanavljanjem in sofinanciranjem ustanov za varstvo in vzgojo otrok ustvarjati možnost zaposlitve obeh staršev in na narodno-gospodarskem nivoju zagotavljati obnovo prebivalstva in omogočiti čim boljšo izrabo delovnih in drugih potencialov vsega prebivalstva.

2. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V PREDŠOLSKI DOBI V MOL

2.1. Vrtci v MOL

Mestna občina Ljubljana skrbi za razvoj kvalitetne in dostopne mreže vrtcev na podlagi Zakona o vrtcih, Zakona o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja ter Strategije razvoja vzgoje in izobraževanja v MOL za obdobje 2009-2019 »Izzivi za povečanje kakovosti vzgoje in izobraževanja otrok, mladine in odraslih«, ki je bila sprejeta na 22. seji Mestnega sveta MOL 24. novembra 2008. Temeljni cilji so skrb za predšolsko vzgojo vseh otrok v MOL in pomoč družinam pri vzgoji in varstvu. Poleg ohranjanja in razvijanja mreže javnih vrtcev sledi tudi načelom pravice do izbire in drugačnosti, zato kot dopolnilo javni mreži podpira ustanavljanje in delovanje zasebnih vrtcev. Ob standardnih programih, ki izhajajo iz kurikulumu, MOL financira dodatno ponudbo dejavnosti, fleksibilnejši, v nekaterih primerih pa tudi popoldanski oz. izmenski delovni čas ter možnost začasnega izpisa otrok iz vrtca. Od leta 2010 je za vpis v vrtce vzpostavljeno centralno vodenje vpisa otrok in prostih mest na e-portal, kar olajšuje delo tako vrtcem kot tudi staršem ter omogoča transparenten sistem vpisa.

Ljubljanski vrtci omogočajo vpis v redne oddelke tudi otrokom s posebnimi potrebami, v katerih poteka program predšolske vzgoje s prilagojenim programom in dodatno strokovno pomočjo (mobilni specialni pedagog), v sedmih vrtcih pa deluje tudi devet razvojnih

oddelkov, v katerih dejavnosti izvajajo specialne pedagoginje vzgojiteljice in fizioterapevtke. Posebnost Mestne občine Ljubljana je tudi ta, da se v ljubljanske vrtce vpisujejo tudi otroci iz okoliških krajev, katerih starši so zaposleni v Ljubljani, ter otroci študentov.

2.1.1. Organiziranost vrtcev

V Mestni občini Ljubljana deluje 23 javnih in 8 zasebnih vrtcev. Javni vrtci so organizirani kot javni zavodi in delujejo v 102. enotah na različnih lokacijah. V šolskem letu 2010/11 je bilo v javne vrtce v MOL vključenih 12.868 otrok v 759 oddelkih (stanje na dan 30.6.2011). Predšolska vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih: v oddelkih prvega starostnega obdobja so otroci od 1. do 3. leta starosti, v oddelkih drugega starostnega obdobja pa otroci od 3. leta starosti do vstopa v šolo. Vzgojno delo v vrtcu poteka v oddelkih. V oddelkih prvega starostnega obdobja je lahko največ 12 otrok, v oddelkih drugega starostnega obdobja pa največ 22 otrok. Otroci so razporejeni v starostno homogene, heterogene ali kombinirane oddelke. V homogene oddelke so vključeni otroci v starostnem razponu enega leta. V heterogene oddelke so vključeni otroci prvega ali drugega starostnega obdobja, v kombinirane oddelke pa otroci prvega in drugega starostnega obdobja – obe obliki imata nižje število otrok v skupini, določeni s Pravilnikom o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Lokalna skupnost, ustanoviteljica vrtca, lahko glede na razmere in položaj dejavnosti predšolske vzgoje v lokalni skupnosti odloči, da se najvišje število otrok v oddelku poveča za največ 2 otroka.

Po Zakonu o vrtcih (2005) se lahko v vrtcih dnevni programi izvajajo dopoldne, popoldne, celodnevno ali izmenično. Večina otrok v ljubljanskih vrtcih je vključena v celodnevne programe, ki trajajo od šest do največ devet ur. Večina vrtcev ima 12-urni obratovalni čas med 5. do 17. uro. Otroke, ki v vrtec prihajajo in odhajajo ob različnih urah, se na začetku in ob koncu obratovalnega dne združuje v t.i. dežurne skupine. Vsako leto vrtci med starši opravijo anketo o potrebah in željah, ki jim pri obratovalnem času skušajo čim bolj slediti. Čeprav je v javnosti in med starši veliko pritožb, da se vrtci zapirajo prezgodaj, v anketah tega ni zaslediti, saj starši v konkretnih primerih praviloma ne zahtevajo daljšega odpiralnega časa – verjetno gre za »samocenzuro« oz. občutek krivde staršev, da bi bil njihov otrok »zadnji v vrtcu«. Sedem vrtcev izvaja tudi popoldanski oz. izmenski program, en vrtec pa t.i. »celodnevni program«, ki se zaključuje ob 19.30. Poldnevni ali krajši programi v MOL niso zaživi.

Zasebni vrtec lahko tako kot javni vrtec začne opravljati dejavnost šele po vpisu v razvid, ki ga vodi Ministrstvo za šolstvo in šport. Za vpis v razvid mora izpolnjevati pogoje, predpisane za strokovne delavce, prostor in opremo. Občina lahko zasebnemu vrtcu podeli koncesijo. Izobrazbo, normative in druge pogoje za zaposlene v vrtcih predpisuje 40. člen ZVrt (2005) in 92. člen ZOFVI (2005), podrobneje pa Pravilnik o normativih (2005).

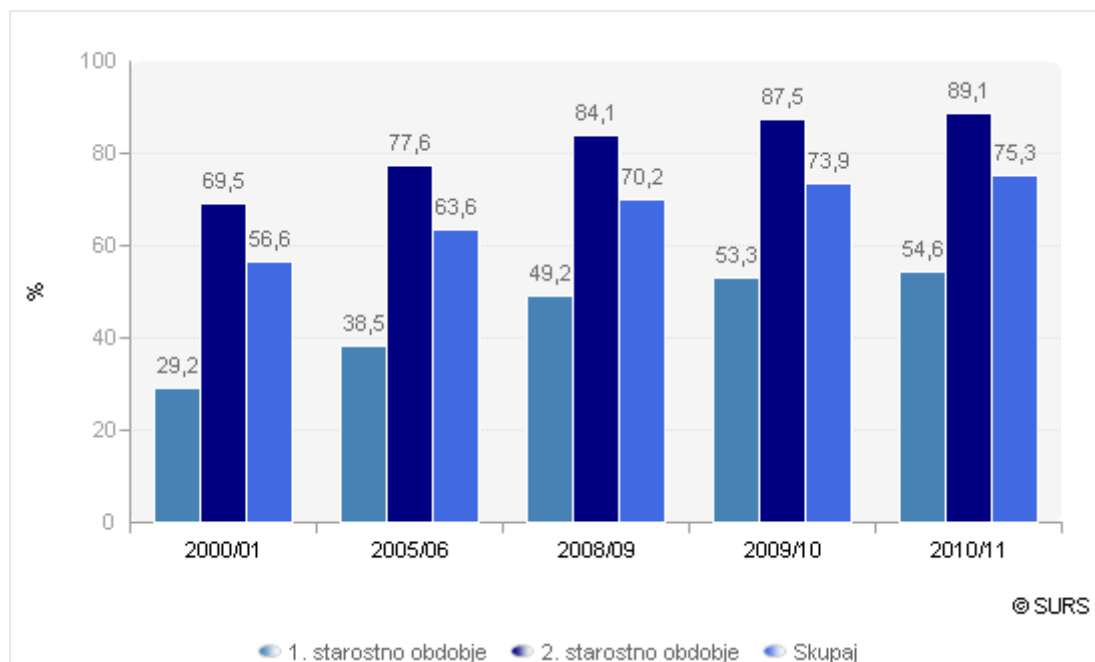
Starši kot pomemben deležnik lahko z vrtcem sodelujejo na več načinov. Najpogostejši so dnevni neformalni stiki med staršem in vzgojiteljem, ki so večinoma omejen na poročilo o otroku in dajanje informacij in navodil, ter stiki na roditeljskih sestankih in srečanjih. Sistemsko je sodelovanje staršev v vrtcu zagotovljeno z ZVrt, ki določa, da so trije člani sveta zavoda starši otrok, vključenih v ta vrtec.

2.1.2. Vključenost otrok v vrtce

Delež otrok, vključenih v vrtce, se v R Sloveniji postopoma zvišuje. V šolskem letu 2000/2001 je bilo v slovenske vrtce vključenih 56,6% otrok v starostni skupini 1–6 let, v letu 2010/2011 pa že 75,3% vseh otrok te starosti (vir: Statistični urad RS). Evropski svet je leta 2002 na t.i. »Barcelonskem vrhu« sprejel dva pomembna cilja s področja otroškega varstva, ki naj bi se uresničila do leta 2010: najmanj 90 % vključenost otrok od tretjega leta do vstopa v šolo in najmanj 33 % vključenost otrok do 3. leta. Slovenija je ena izmed le petih držav članic EU - poleg Portugalske, Velike Britanije, Francije in Luksemburga - ki je presegla 33 % vključenost otrok, mlajših od treh let (Price of parenthood, 2008). Drugega cilja, več kot 90 % vključenost otrok od 3. leta do vstopa v šolo, Slovenija še ni dosegla, ga je pa že presegla Mestna občina Ljubljana.

Stalno rast deleža otrok, vključenih v vrtce v Sloveniji v obdobju 2000 – 2001, kaže slika 2.

Slika 2: Vključenost otrok v vrtce po starostnih obdobjih, Slovenija

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2011.

V šolskem letu 2009/2010 je bila skupna vključenost v MOL 82,3 %, kar kaže na bistveno odstopanje od državnega povprečja. Ob tem je pomemben še podatek, da je bilo v oddelke druge starostne skupine (3-6 let) v MOL vključenih 98,5 % otrok, kar pomeni praktično celotno generacijo.

Razlika med deležem vključenosti otrok v vrtce v Sloveniji in MOL v letu 2010 je razvidna iz Tabele 1.

Tabela 1: Delež vključenih otrok v vrtce po starostni obdobjih, 2010.

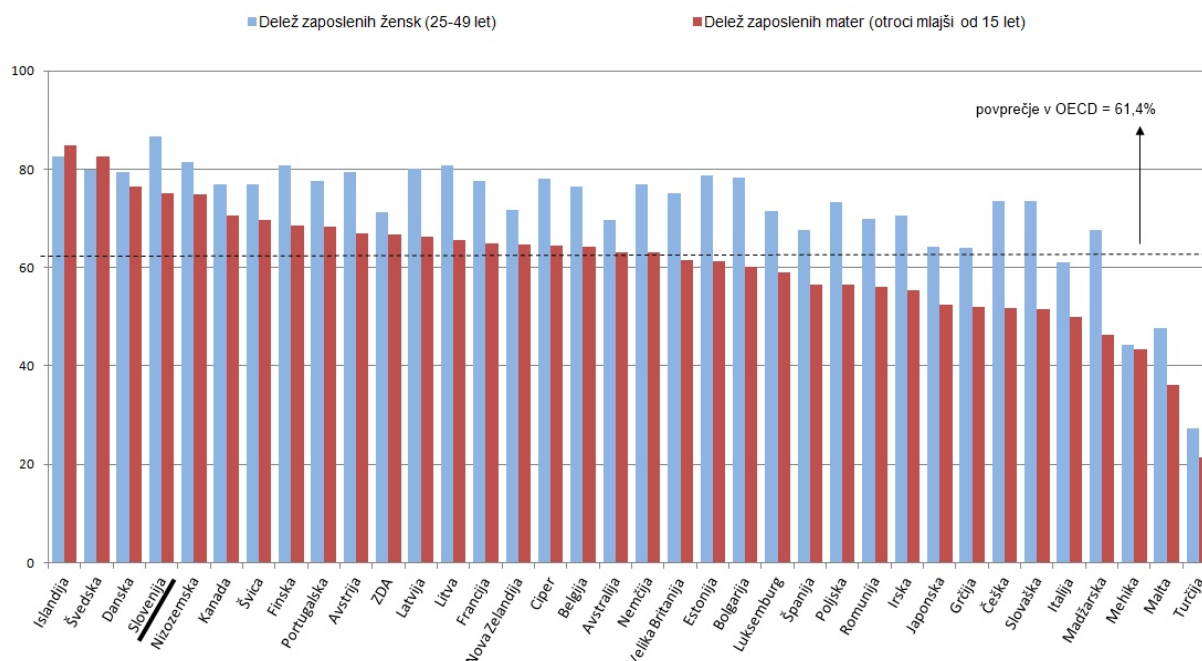
	Delež vključenih – skupaj (%)	Delež vključenih prvega starostnega obdobja (%)	Delež vključenih drugega starostne-ga obdobja (%)
Slovenija	73,9	53,3	89,1
Ljubljana	82,3	61,3	98,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2011

Zaradi poviševanja stopnje rodnosti v zadnjih petih letih in ukrepa MŠŠ, da omogoči brezplačen vrtec drugemu otroku, se je pritisk na vrtce, predvsem v oddelke 1. starostne skupine, v MOL izjemno povečal. V letu 2007 je tako MOL s Pravilnikom o sprejemu otrok v vrtec določila nove kriterije, ki dajejo prednost pri vpisu otrokom, katerih starši ali vsaj eden od staršev imajo v občini stalno prebivališče. Hkrati MOL stalno odpira nove oddelke (v obdobju povečanega vpisa 70 novih oddelkov, v letu 2011/12 načrtuje še 19 in do l. 2014 44 oddelkov v novogradnjah).

Razlog za visok odstotek vključenosti otrok v vrtce je gotovo tudi delež zaposlenih žensk: med EU državami je Slovenija na prvem mestu po zaposlenosti žensk v starosti 25-49 let (86,7 %), medtem ko je zaposlenost mater z otroki, starimi manj kot 3. leta, 74,6%, kar jo uvršča na četrto mesto med državami EU in OECD, kar kaže Slika 3.

Slika 3: Primerjava deleža zaposlenih žensk in zaposlenih mater v OECD, 2008

Vir: OECD Family Database, 2010.

Zaradi večjih potreb po prostih mestih v vrtcu v zadnjih letih MOL praviloma izkorišča tudi t.i. fleksibilni normativ, ki po ZVrt (2005) dovoljuje povečanje števila otrok v oddelku za 2. Ta ukrep nedvomno znižuje kakovost življenja in dela v vrtcih, saj povečane skupine ne pomenijo tudi več vzgojiteljev in/ali pomočnikov vzgojiteljev, kot tudi ne večjih prostorov, ki jih imajo na voljo posamezni oddelki. Z drugimi besedami, otroci zaradi (pre)polnih skupin razpolagajo z manj pozornosti s strani vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev ter z manj bivalnega oz. igralnega prostora. Kljub temu, da se pristojni odločujoči organi teh dejstev dobro zavedajo, se za ta ukrep odločajo. Na tehnični je na eni strani višja kakovost vzgojnega programa in boljši življenjski pogoji za otroke, ki so že vključeni v vrtec, in na drugi strani otroci, ki zaradi vzdrževanja tega standarda sploh ne bi dobili mesta v vrtcu. Zaradi prednosti, ki jih predšolska vzgoja v vrtcu predstavlja za otroke (tudi če deluje v manj ugodnih šifra države 642 - Romunijaokoliščinah), še posebej pa stiske staršev, ki zaradi službe varstvo nujno potrebujejo, je ta ukrep vendarle smiseln.

V MOL deluje 8 zasebnih vrtcev, noben od njih nima koncesije. V zasebne vrtce je vključenih 346 otrok, od tega 226 otrok s stalnim prebivališčem v MOL, za katere je občina po zakonu dolžna sofinancirati dejavnost. Po ZOFVI MOL financira zasebne vrtce v višini 85 % sredstev, ki pripadajo na otroka v javnem vrtcu. Zaradi prostorske stiske v javnih vrtcih je MOL v letu 2011 že četrtoč zaporedoma objavila Razpis za podelitev koncesije – doslej je bil razpis vedno neuspešen. Razlog za to je verjetno potrebno iskati v zelo strogih in visokih normativih prostorske ureditve, higienskih pogojev in organizacije vrtca. Čeprav bi s pridobitvijo koncesije zasebnik pridobil 100 % kritje stroškov programa (ki pa bi moral biti

po vseh merilih popolnoma enak kot v javnih vrtcih, vključno s plačili staršev), na njegovih ramenih še vedno ostane celotna investicija kot tudi investicijsko vzdrževanje. Ob takih pogojih je ustanovitev zasebnega vrtca s koncesijo popolnoma nedobičkonosna, hkrati pa zasebniku ne daje možnosti realizacije kakenga posebnega programa ali dejavnosti, ki bi ga razlikovala od javnih vrtcev.

S podatki o varstvu otrok, ki niso vključeni v vrtec, ne razpolaga niti MOL niti pristojne državne institucije. S posameznimi podatki razpolagajo Centri za socialno delo, vendar gre za individualne, nesintetizirane podatke. Predvidevam, da se starši otrok, ki niso dobili mesta v javnem ali zasebnem vrtcu, poslužujejo različnih oblik varstva na črnem trgu (zasebne varuške, sorodstvena mreža). Tovrstno varstvo ni predmet nobenega nadzora (npr. higienskega ali pedagoškega), je pa običajno zelo drago (cene rednega dnevnega varstva variirajo od 300 pa vse do 900 € mesečno). Mestni svet MOL vsako leto razpravlja o pobudah za direktno finančno pomoč družinam, ki niso dobile mesta v javnem vrtcu, kakršna je že v veljavi v nekaterih slovenskih občinah. Razlogov, da se MOL za ta ukrep ne odloči, je več: predvsem želi vsa razpoložljiva sredstva nameniti za obnovo in izgradnjo novih kapacitet vrtcev in s tem čimprej omogočiti kvalitetno predšolsko vzgojo vsem zainteresiranim, ob denarnih nakazilih bi lahko prihajalo do zlorab, posredno pa bi s tem tudi podpirali sivo ekonomijo. Ker se vsako jesen zaradi različnih vzrokov (nekateri starši si premislijo in otroka kljub prijavi ne pripeljejo v vrtec, veliko jih želi otroka vključiti v točno določen vrtec..) izkaže, da starši, ki resnično potrebujejo mesto v vrtcu, tega na območju MOL tudi dobijo, je odločitev proti neposrednim denarnim nakazilom smiselna.

2.1.3. Kakovost vzgoje in izobraževanja v vrtcih v MOL

Kakovost vzgoje in izobraževanja je težko merljiva in specifična; rezultat vzgoje in izobraževanja ni enoznačno opredeljen in je povezan z najmanj tremi deležniki – otroki, starši in vzgojitelji. Voss et al. (v Antič, Trnavčević in Jerman, 2011) poudarjajo, da je pri preučevanju kakovosti v vrtcu potrebno upoštevati vsaj, da ima vzgojitelj drugačno zaznavo o kakovosti kot starš in otrok, da je procesnost bistveno težje meriti kot končni izdelek in da v vrtcu ne moremo določiti, kaj je izdelek vzgojnega procesa. Howes, Phillips in Whitebook (1992) ločujejo strukturne in procesne kazalnike kakovosti. Strukturni kazalniki opisujejo število otrok v skupini, razmerje med otroki in odraslimi, kakovost in količino prostora, opreme in materialov, izobrazbo in izkušnje vzgojiteljic in stalnost vzgojiteljic. Ti kazalniki so merljivi in določeni z zakonodajo v posamezni državi.

Po številu otrok v skupini in razmerju med otroki in odraslimi (1:7 v prvi starostni in 1:11 v drugi starostni skupini) smo v primerjavi z drugimi evropskimi državami nekje v sredini - idealen je švedski model z 16. otroki v skupini in 4 odraslimi (razmerje 1:4). Izobrazbena struktura vzgojiteljic je v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami ena najboljših, izobrazbena struktura v MOL pa je bistveno višja od povprečja v državi. Glede na splošno sprejeto prepričanje, da višja izobrazba vzgojiteljic pomeni višjo kakovost vzgoje, ki

jo potrjujejo tudi številne raziskave (npr. Cost, Quality in Child Outcomes Study Team, 1995), so ljubljanski vrtci kakovostni vrtci.

Procesni kazalniki so težko določljivi in jih težko reguliramo: nanašajo se na ponudbo aktivnosti in vedenje vzgojiteljic in jih lahko določamo le na osnovi interpretacije in ocene ekspertov. Strukturni in procesni kazalniki v praksi vplivajo drug na drugega (npr. število otrok v skupini določa vedenje vzgojiteljice).

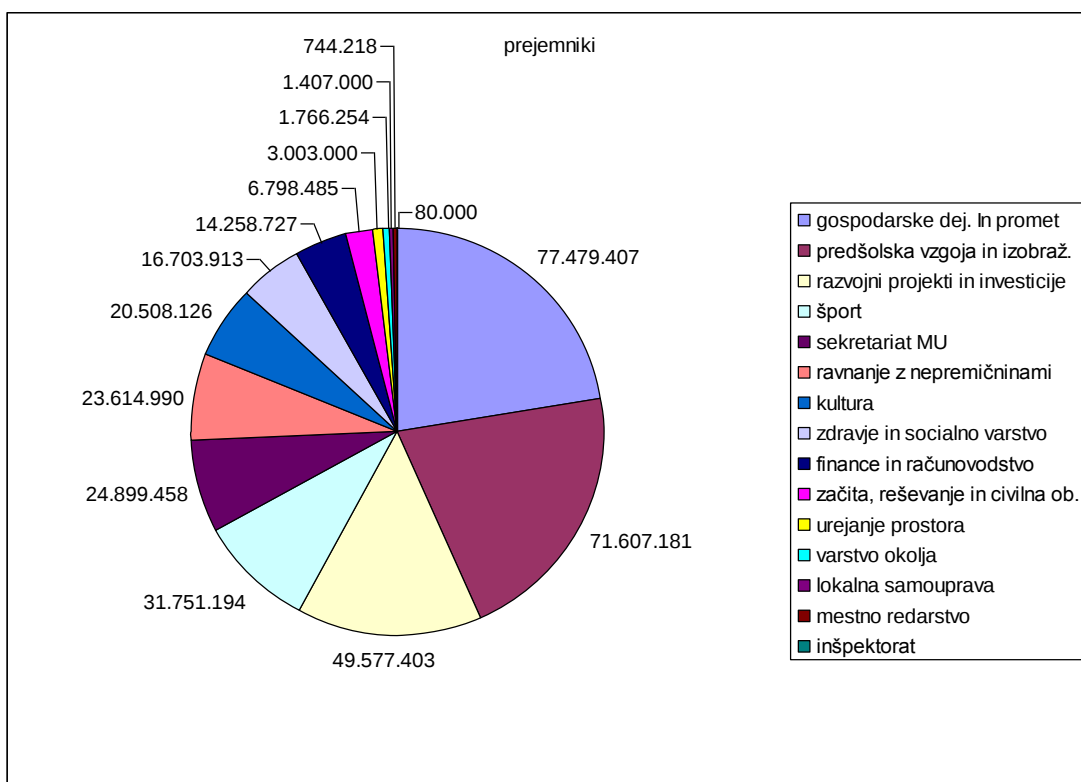
V raziskavi *Sodoben vrtec, zadovoljni starši* (Antič et al., 2011) avtorji na podlagi anket v enem izmed ljubljanskih vrtcev ugotavljajo, da imajo starši visoka pričakovanja in zahteve do vrtca, ki pa so večinoma izpolnjena (97,3% staršev je zadovoljnih z vrtcem kot celoto). Posredno ugotavljajo tudi otrokovo zadovoljstvo z vrtcem kot celoto; 89,6% staršev meni, da so njihovi otroci v vrtcu zadovoljni. Eden izmed merljivih kazalnikov kakovosti je tudi količina in kakovost dodatnih dejavnosti, ki se v vrtcih izvajajo poleg kurikuluma. MOL vsako leto financira obogatitvene dejavnosti, ki jih izvajajo posamezni vrtci ob rednem kurikulumu in so za otroke brezplačne, s čimer omogoča pestrejšo in raznovrstnejšo ponudbo na vseh področjih dejavnosti predšolske vzgoje v vrtcih. Teme dejavnosti posegajo na področje ekologije, umetnosti, sodelovanja med vrtci, šolami, društvi in drugimi organizacijami v okolici, jezikovne dejavnosti, gibalno-športno razvoj, lutkovne predstave, jubilejne prireditve in projekt »Za lepšo Ljubljano«.

Od leta 1999 se na ljubljanskih osnovnih šolah, vrtcih ter nekaterih drugih lokacijah izvaja tudi Šola za starše, ki jo organizira Urad za preprečevanje zasvojenosti MOL. Šola za starše v Ljubljani je stalna oblika podpore staršem, ki želijo izboljšati svoje vzgojne metode ali poiskati kakšno od možnih rešitev za že nastale vzgojne probleme. Šola za starše vsako leto obišče do 3000 staršev, ki na srečanjih v družbi s strokovnjaki spoznavajo sodobne metode starševstva. Tako MOL sledi priporočilom in ugotovitvam strokovnjakov, da je prav institucionalna vzgoja v kombinaciji s sodelovanjem, izobraževanjem in pomočjo staršem najboljši način za uspešno vzgojo in začetno izobraževanje otroka.

2.1.4. Financiranje predšolske vzgoje v MOL v letu 2011

MOL je z Odlokom o proračunu za leto 2011 od skupno planiranih prihodkov v višini 338,298.540 € za predšolsko vzgojo predvidela 71,607.181 €, od tega 52,604.089€ za financiranje vrtcev in 346.000 za druge oblike vzgoje in varstva otrok. Največji delež gre za plačilo razlike med ceno programov v vrtcih in plačili staršev, iz katerih se krijejo plače zaposlenih v vrtcih in materialni stroški, kar kaže Slika 4.

Slika 4: Razrez odhodkov MOL po dejavnostih v letu 2011

Vir: Odlok o proračunu MOL za leto 2011, 2011.

Mestni svet MOL je dne 4. 2. 2008 ob določitvi cen programov v javnih vrtcih MOL sprejel tudi sklep za dodatno znižanje prispevka za starše otrok, za katere je MOL dolžna kriti del cene programa. Dodatno se zniža plačilo tako, da plačajo starši v prvem starostnem obdobju, v vzgojno-varstvenih družinah in razvojnih oddelkih za 22% nižjo ceno v svojem plačilnem razredu, v programu drugega starostnega obdobja in kombiniranih oddelkih pa za 15% nižjo ceno v svojem plačilnem razredu. Staršem otrok, ki imajo otroka vključenega v javni vrtec izven območja MOL, se plačilo zniža tako, da plačajo 17% nižjo ceno v svojem plačilnem razredu. Iz Tabele 2 je razvidna dejanska cena programa v odvisnosti od plačilnega razreda.

Tabela 2: Plačila staršev z upoštevanjem mestnih popustov na podlagi veljavnih cen v MOL (1. 3. 2008) v €

	Prvo starostno obdobje Cena programa 474 € + 22% znižanje MOL	Drugo starostno obdobje Cena programa 335 € + 15% znižanje MOL
1. plačilni razred	37	28
2. plačilni razred	74	57
3. plačilni razred	111	85
4. plačilni razred	148	114
5. plačilni razred	185	142
6. plačilni razred	222	171

se nadaljuje

nadaljevanje

7. plačilni razred	259	199
8. plačilni razred	296	228

Legenda: *cene se od 1. 3. 2008 niso spremenile

Vir: Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje MOL, 2008.

Iz Tabele 3 je razvidna še razporeditev otrok po plačilnih razredih v letu 2011.

Tabela 3. Razporeditev otrok po plačilnih razredih (maj 2011)

Plačilni razredi po starostnih skupinah	%
0. plačilni razred	3,09
1. plačilni razred	15,52
2. plačilni razred	12,66
3. plačilni razred	13,63
4. plačilni razred	12,01
5. plačilni razred	14,78
6. plačilni razred	12,63
7. plačilni razred	7,38
8. plačilni razred	8,26
SKUPAJ	100,00

Vir: Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje MOL, 2011.

V povprečju so v letu 2010 starši plačali za javni vrtec v MOL 24% cene programa v vrtcu oz. 125 EUR.

Po zakonu o vrtcih je MOL tista, ki staršem po domicilnem principu izda odločbo o višini plačila vrtca, medtem ko vrtci mesečno izdajajo položnice za plačilo staršev. Starši so dolžni plačevati opravljeno storitev, za katero jim vrtec mesečno izstavi zahtevek, v primeru socialnih stisk pa individualno rešujejo posamezne primere (plačilo v več obrokih). Ob spremembi števila družinskih članov ali zaposlitvenega statusa MOL staršem v skladu s Pravilnikom o plačilih staršev za programe v vrtcih izda novo odločbo z nižanim plačilom. Delež otrok z oprostitvami je približno vsa leta enak, in sicer približno 3% vseh otrok v vrtcu.

3. KONCEPT DRUŽINSKEGA CENTRA

3.1. Definicija družine

Družina je osnovna enota družbe, je skupnost članov, ki jih vežejo bivanjske, sorodstvene in prijateljske vezi. Osnovne funkcije družine so biološko-reprodukcijske, psihološke, ekonomske in sociološko-kulturne.

V tradicionalni družbi je bila družina multifunkcionalna skupina, ki je zadovoljevala večino potreb svojih članov. Do danes je izgubila veliko svojih funkcij, ki so prešle na posamezne institucije, kot so vrtci, šole, podjetja, sirotišnice, domovi za ostarele in zdravstvene ustanove. Ameriški antropolog Murdock (v Haralambos M. & Holborn M., 1999) opredeljuje družino kot družbeno skupino, »za katero je značilno skupno bivanje, ekonomsko sodelovanje in reprodukcija. Vključuje odrasle obeh spolov, med katerimi najmanj dva vzdržujeta družbeno priznано seksualno razmerje, in enega ali več lastnih ali posvojenih otrok, ki živijo skupaj.«. V tej definiciji niso zajete enostarševske (ali samohranilske) družine, ponekod homoseksualne skupnosti z otroki in pa družine, ki jih sestavljajo le otroci, zaradi česar je potrebno na pojem družine gledati še bolj široko. V različnih kulturah poznajo različne oblike in velikosti družin.

Skupina strokovnjakov Csich-Szombathy, Dumon in Zenero (v Renner, 1995, str. 19) so v okviru priprav na Mednarodno leto družine le-te razvrstili v tri skupine. Osnova za razvrščanje sta bili definicija »družina je skupina oseb, ki skrbi za otroke«, oz. »družina je skupina oseb, ki jo zakonodaja in/ali prakse posameznih držav pripoznajo za družino«. Kot kriterij legitimnosti družine so avtorji navajali obstoj vsaj enega od treh tipov razmerij: emocionalnega, sociokulturnega in pravnega, in družine razvrstili v jedrne družine, ki se delijo na biološke, socialne, enostarševske ali adoptivne, razširjene družine (tri ali večgeneracijske, sorodniške, plemenske ali poligamne) in reorganizirane družine (sestavljene družine, komune in družine istospolnih partnerjev).

Nuklearno družino kot prevladujoč tip družine v EU sestavljata dve odrasli osebi v seksualnem razmerju ali vsaj ena odrasla oseba, na drugi strani pa vsaj en biološki otrok oziroma posvojenec teh odraslih oseb. Zaprt tip družine je istoveten nuklearni družini. Razširjena družina vsebuje več nuklearnih družin in je razširjena bodisi vertikalno (več generacij) ali horizontalno (bratje, poligamne skupnosti). Zgodovinski razvoj je zaradi pojavljanja mobilne delovne sile in specializiranih ustanov, ki prevzemajo funkcije, ki jih je izvajala tradicionalna družina, pripeljal do propadanja razširjene družine.

Po sedaj veljavnem Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v RS (Ur. l. RS 69/2004-UPB1, v nadaljevanju ZZZDR) je družina življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. ZZZDR razmerje med staršem in otrokom opredeljuje kot roditeljsko oz. posvojiteljsko pravico in/ali dolžnost. Predlog Družinskega zakonika, sprejet v DZ RS 16. 6. 2011, opredeljuje družino kot »življenjsko skupnost otroka

z enim ali obema staršema ali z drugo odraslo osebo, če ta trajno skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene dolžnosti in pravice. Zaradi koristi otrok uživa družina posebno varstvo države.« Po tej definiciji družino ustvarja otrok. Življenjska skupnost dveh oseb – zakonska ali izvenzakonska – ni družina, če v njej ni otrok. Po drugi strani družino lahko ustvarja tudi otrok z le enim staršem, roditeljem ali posvojiteljem, oz. drugo odraslo osebo, ki zanj skrbi in ima do otroka po zakonu pravice in obveznosti. Predlog zakona je vsekakor sodobnejši, otroka in njegove pravice postavlja v ospredje ne glede na obliko družine in tako sledi dramatični rasti različnih oblik družine in skupnega življenja ljudi.

Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji (MDDSZ, 1993) družino opredeljuje kot »življenjsko skupnost staršev in otrok. Predstavlja primarni socialni prostor, ki daje optimalne možnosti za emocionalni in socialni razvoj otrok, obenem pa nosi tudi odgovornost za njihovo blaginjo. Poleg tega pa ima tudi pomembno vlogo pri ohranjanju kohezije družbe in kot pomembna proizvodna in potrošniška enota vpliva tudi na gospodarski razvoj družbe. Za družino štejemo tudi vse življenjske skupnosti otrok in odraslih oseb, ki trajno skrbijo zanje: stari starši in vnuki, rejniki in rejenci, skrbniki in otroci pod skrbništvom. Subjekt predlagane družinske politike pa predstavljajo poleg družin tudi pari oziroma žene, ki pričakujejo otroke.«

1. 1. 2011 je bilo v Sloveniji od 567.347 družin (opredeljenih po starem zakonu, torej tudi brez otrok), od tega 237.422 poročenih parov z otroki, 143.129 enostarševskih družin in 49.122 neporočenih parov z otroki. »Tradicionalna« družina – poročena oče in mama z otroki - komajda še predstavlja večinsko obliko družine.

Spremembe v družini v zadnjih nekaj desetletjih, ki jim sledi zakonodaja, nekateri avtorji (Kuhar&Ule, 2003) opredeljujejo kot postopno dezinstitutionalizacijo družine. Družina nima več monopolnega položaja kot edina možna in zaželjena življenjska izbira. Če je bila še pred nekaj desetletji ljubezen nujno povezana s poroko in kasnejšim starševstvom, nezakonski otroci oz. samohranilstvo pa stigmatizirano, je danes oboje le ena izmed izbir, ki ji konkurirajo želja po poklicni karieri, uživanju življenja ali osebni rasti. S rahljanjem tesne zveze med starševstvom in zakonskim statusom in destigmatizacijo samohranilstva, ki ji sledi tudi pravni red, se je zmanjšala tudi motivacija za oblikovanje in ohranjanje družine. Za otroke to pomeni veliko verjetnost, da bodo otroštvo in mladost zaradi življenjskih izbir staršev, ločitev in ponovnih partnerstev preživeli v več družinah in več sorodstvih. Kljub temu pa dezinstitutionalizacija družine ne zadeva starševstva. Starši otrok ne potrebujejo več v ekonomskem smislu, zato pa otroci še vedno potrebujejo starše, ki jim nudijo skrb, nego in podporo v fizičnem in emocionalnem smislu. Vzgoja otrok in skrb zanje sta znotraj zrahljanih in negotovih družinskih razmerij ostala nedotaknjena oz. se njun pomen krepi. Kot navaja Ule (v Kuhar&Ule, 2003), je v tradicionalni jedrni družini sicer bila poudarjena osebna odgovornost staršev za vzgojo otrok, predvsem odgovornost matere, v povezavi z učinkovitimi metodami kontrole rojstev pa je nastal normativni kompleks odgovornega starševstva, ki je zavezujoč za oba starša. Pari ali posamezniki se za otroke odločajo res le

tedaj, ko bodo v materialnem, finančnem in emocionalnem smislu lahko dobro poskrbeli zanje.

3.2. Spremenjene značilnosti in problemi družinskega življenja

V zadnjih desetletjih se je družina oz. družinsko življenje drastično spremenilo. Zaradi višje starosti mater ob prvem porodu, manjšega števila otrok in daljše življenjske dobe se je obdobje aktivnega življenja z otroki skrajšalo na račun obdobja zožene družine, t.j. skupnega življenja partnerjev pred otroki oz. obdobje »praznega gnezda«. Po drugi strani se je pomen starševstva in odgovornosti do otrok izjemno intenziviral. Starši se za otroke odločajo po tehtnem premisleku in šele, ko so prepričani, da jim lahko zagotovijo ustrezne materialne življenjske pogoje, kar izrazito vpliva tudi na število rojenih otrok. Drastično so se spremenili tudi pogoji dela; prekarno delo, karijerne zahteve, kot npr. dolgi delovniki, delo ob vikendih in prazniki ter zahteve po mobilnosti zaposlenih, so pogosto popolnoma nezdržljive z družinskim življenjem. Slovenija se znotraj držav članic EU uvršča v skupino držav z najslabšo kompatibilnostjo med materinstvom in zaposlenostjo. Karakterizira jo samoumevnost in hkrati ekonomska nujnost zaposlenosti žensk, rigidna zaposlovalna politika (vstop na trg delovne sile po nekajletni prekinitvi je težak) in slabe možnosti krajšega, deljenega ali fleksibilnejšega delovnega časa. Polovičen oz. manj kot 8-urni delovnik je zakonsko sicer omogočen, vendar v praksi nezaželen in težko uresničljiv.

»Odgovorno starševstvo« je postalo normativ, ki ga zapoveduje poplava starševskih revij in literature za starše, okolje, proizvajalci otroške hrane, opreme in igrač ter izobraževalne in svetovalne organizacije ter internetne svetovalnice in družabna omrežja. Zaradi velike spremembe v pojmovanju in dožemanju starševstva, ki je nastala ob prehodu generacij, mladi starši ne zaupajo nasvetom svojih staršev, ampak se obračajo na različne svetovalce, vrstnike in starševsko literaturo. Mediji in posledično okolje od mladih žensk pričakuje, da bodo popolne matere z uspešno kariero, poleg tega pa še idealne žene in »zanimive ženske« z lastno podobo, stilom in hobiji. Materinstvo kot primarna starševska vloga nalaga ženskam veliko družbeno odgovornost. Čeprav je korektno govoriti o starševstvu, je le-to še vedno izrazito spolno zaznamovano; mati kljub nedvomno vedno pomembnejši vlogi očetov v starševanju še vedno ostaja primarna starševska vloga. Kljub temu, da se očetje današnje generacije bolj vključujejo v delo z otroki, je njihova vloga bolj podporna oz. asistentska in časovno manj obremenjujoča kot vloga matere. Očetje se tudi bolj angažirajo v prijetnejših oblikah skrbi za otroke, kot npr. skupno preživljanje prostega časa in igranje, medtem ko so primarna skrb, nega in rutinska opravila še vedno v domeni mater. Materinstvo je postalo mnogo manj zasebno in bolj javno regulirano, blagostanje in skrb za otroka pa osrednja moralna in družbena zahteva. Kolikor bolj se utrjuje zahteva po optimalni oskrbi otroka, toliko bolj postaja starševstvo emocionalno, organizacijsko in finančno zahteven projekt.

V Sloveniji se 42% zaposlenih nekajkrat mesečno sooča s težavami pri usklajevanju poklicnih in družinskih obveznosti (EuroFound, 2010). Ob tem je zanimivo, da je Slovenija na prvem

mestu v EU po obremenjenosti z otroki staršev v starostni skupini od 35-49 let (moški 62%, ženske 82 %). Raziskava »Potrebe staršev predadolescentnih otrok v Sloveniji« (Kuhar, 2011) kaže, da je največja težava staršev ravno usklajevanje delovnih obveznosti s časom za otroke (51,2 %), sledijo pa ji težavno usklajevanje partnerstva s časom za otroke, hobijev in prostega časa zase s časom za otroke, materialni problemi in negotovost glede vzgoje.

Spremembe v načinu življenja, karijerne zahteve in daljšanje delovne dobe pa ne vplivajo le na način življenja mater, ampak tudi starih mater. Te so ob rojstvu in v zgodnji dobi otroštva svojih vnukov še delovno aktivne ali pa so zaposlene z drugimi dejavnostmi izven družine in se praviloma ne morejo ali ne želijo obvezovati z varstvom. Tradicionalne družinske vloge so se tudi v širši družini zrahljale in matere težko računajo na avtomatično in samoumevno pomoč svojih mater. Porodniški dopust in kakovostna mreža vrtcev sta sicer osnovna, vendar nikakor ne zadostna pomoč.

Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi enostarševskim družinam, saj le-te spadajo v ekonomsko najbolj ogrožene kategorije prebivalstva, ter depriviligiranim družinam (družine z nizkimi dohodki, priseljske družine). Pri otrocih iz teh družin se kopičijo socialno-ekonomska »tveganja«, ki negativno vplivajo na razvoj intelektualnih spretnosti, šolski uspeh, socialne in čustvene kompetence, socialno prilagojenost in zdravje (Plevnik et al., 2009, str. 16).

3.3. Oblike pomoči družinam s predšolskimi otroki v Republiki Sloveniji

Vse države, članice Organizacije združenih narodov, priznavajo pomen in vlogo družine v družbi in tudi potrebo po njenem varstvu s strani družbe oziroma države. Ta temeljna načela in potrebe so potrjena s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah (16. člen), z Mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (10. člen) ter Mednarodnim paktom o državljanskih in političnih pravicah (10. člen). Najnovejši mednarodni dokument s tega področja je Konvencija o otrokovih pravicah, ki med drugim določa, "da morajo države podpisnice vsakemu otroku priznati pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, npravstvenemu in družbenemu razvoju, pri čimer eden ali oba starša nosita glavno odgovornost, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmočnimi zmožnostmi zagotovita življenjske pogoje, potrebne za otrokov razvoj. Države podpisnice, pa morajo sprejeti vse ustrezne ukrepe, s katerimi bodo staršem ali drugim, ki so odgovorni za otroka, pomagale uveljaviti to pravico in, če je potrebno, zagotovile materialno pomoč ter druge programe pomoči, zlasti razvoj ustanov, zavodov in služb za varstvo otrok« (18. člen, 27. člen).

V Republiki Sloveniji se pomoč družinam realizira preko družinske politike, to je celota socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih, fiskalnih in drugih ukrepov, ki jih določen politično-administrativni sistem izvaja, da bi posredno ali neposredno vplival na življenjske pogoje družin oziroma njenih članov, njihov nastanek in razvoj. V širšem smislu

pa pomeni družinska politika tudi vključitev družinske dimenzije v socialno, kulturno, ekonomsko, urbanistično, ekološko in druge politike, pri katerih je družina posredni subjekt posameznih ukrepov. Splošne temeljne vrednote, ki naj bi opredeljevale socialno politiko in njene segmente, vključno z družinsko politiko, so: varnost, svoboda, solidarnost, blaginja, enakost. Izhajajoč iz Resolucije o temeljih oblikovanja družinske politike v RS (MDDSZ, 1993, str. 4) »družinska politika temelji na naslednjih načelih: na vključevanju celotne populacije oziroma na usmerjenosti k vsem družinam, na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo, na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti posameznih njenih članov, na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otroka, na promoviranju enakih možnosti obeh spolov, na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju izbire med različnimi možnostmi, na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok, na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih in na celostnem, integralnem pristopu.«

Izhajajoč iz načel in ciljev družinske politike Republika Slovenija pristopa k sprejetju in izpeljavi celovitih ukrepov družinske politike na naslednjih področjih: na ekonomsko-fiskalnem področju z neposrednimi dajatvami družinam, ki dopolnjujejo ali nadomeščajo njihove dohodke, s prerazdelitvijo dohodka v korist družin v okviru davčne politike ter posebno kreditno politiko; na področju družbenih služb in drugih dejavnosti, ki se delijo na splošne (izobraževanje, zdravstveno varstvo) in personalne (posvetovalnice, pomoč ostarelim, pomoč prizadetim) ter s svojimi storitvami podpirajo funkcioniranje družine ali delno prevzemajo posamezne njene funkcije, na področju zaposlovanja z ustvarjanjem pogojev za usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev ter z drugimi ugodnostmi, povezanimi s trgom delovne sile in na področju stanovanjskega gospodarstva s specifičnimi programi stanovanjske preskrbe in z drugimi oblikami pomoči družinam.

»Namen ekonomske pomoči družinam je doseči:

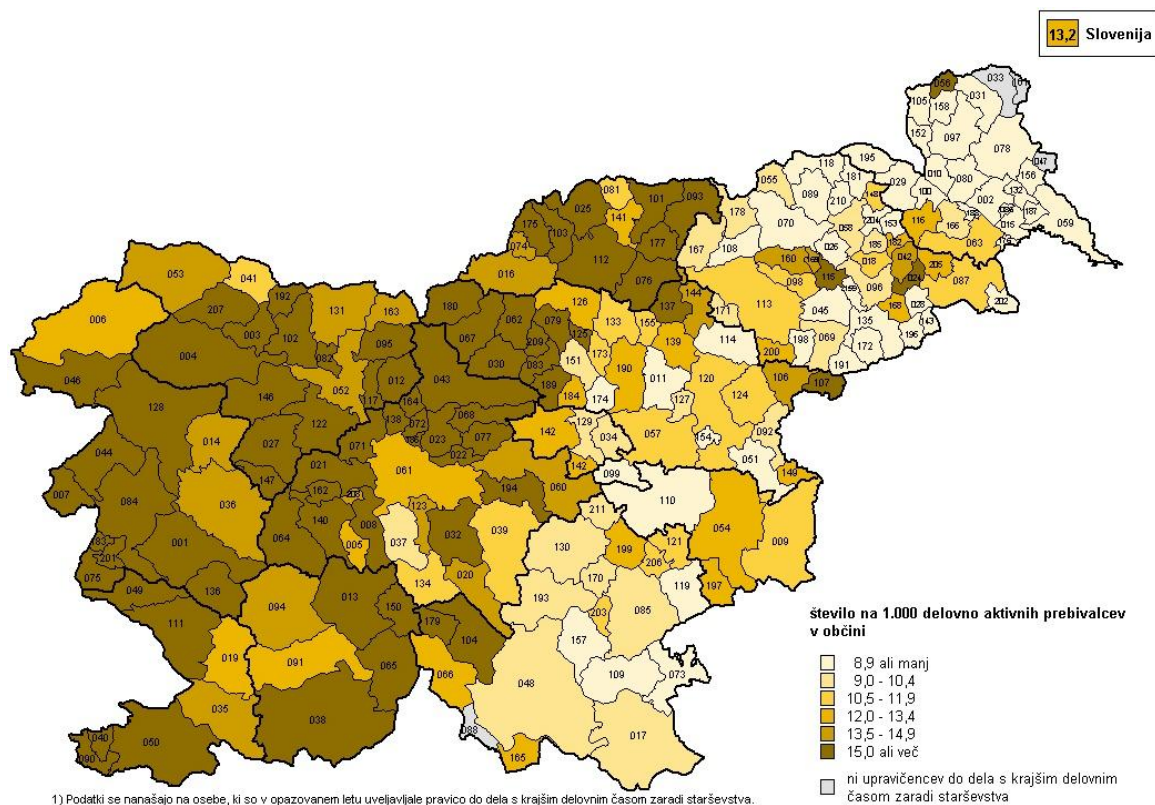
- da se družinam olajšajo materialni problemi, s katerimi se soočajo v različnih obdobjih (življenjskih ciklikih) svojega obstoja,
- da materialne omejitve ne bodo razlog, da se pari, ki si sicer želijo otroke, zanje ne odločijo,
- da se vsem otrokom omogoči čim boljše in enake materialne osnovne pogoje za življenje,
- da se staršem, ki želijo več časa posvetiti delu v družini, pri tem materialno in pravno pomaga.« (MDDSZ, 1993, str. 5.)

Pomoč družinam lahko razdelimo na dva najpomembnejša mehanizma: eden prispeva k delni kompenzaciji stroškov za vzdrževanje otrok, drugi pa vpliva na izboljšanje življenjske ravni družin. V prvi mehanizem spadajo otroški dodatki, pomoč za invalidne otroke, dodatek za varstvo in vzgojo otrok za otroke do 3. leta, ki niso v vrtcu, pomoč za opremo novorojencu,

starševski dodatek, davčne olajšave za vzdrževane družinske člane in znižanje tarifnih stopenj in oprostitve plačevanja davka na dodano vrednost. Drugi mehanizem zajema družbene službe in dejavnosti v okviru civilne družbe, ki podpirajo delovanje družine ali delno prevzemajo njene posamezne funkcije. To so splošne službe, ki posredno ali neposredno vplivajo na delovanje družine (vrtci, šola, zdravstveni domovi) in posebne službe, ki so namenjene neposredno družini oz. njenim posameznim članom in podpirajo njeno nastajanje in delovanje (servisi za informiranje, izobraževanje in svetovanje, servisi za pomoč družini na domu, zavodske in druge oblike varstva). Med slednje spadajo tudi družinski centri.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2006) daje materam pravico do polovičnega delovnega časa do otrokovega dopolnjenega 3. leta starosti oz. 6. leta najmlajšega otroka, če mati skrbi za dva otroka. To pravico je po podatkih MDDSZ januarja 2006 izkoriščalo 2495 upravičencev, januarja 2008 6425 upravičencev, leta 2009 (SURs, 2011) pa 11.000 upravičencev. Po podatkih SURS (http://www.stat.si/doc/vsebina/07/adp/Del_preb_po_srk_del_cas/ 2006xls) o delovnem prebivalstvu s skrajšanim delovnim časom (ne glede na razlog) je bilo v prvem četrtletju 2006 zaposlenih s skrajšanim delovnim časom 51.000 (12%) žensk in 36.000 (7%) moških. Starševstvo torej ni poglobitni razlog za skrajšani delovni čas, je pa pri koriščenju pravice do skrajšanega delovnega časa zaradi starševstva opazna velika razlika med zahodno in osrednjo ter vzhodno Slovenijo, kar kaže Slika 5.

Slika 5. Upravičenci do dela s krajšim del. časom zaradi starševstva, občine, RS, 2009

Vir: Statistični urad RS, 2009.

Razporeditev, kot jo kaže Slika 5, je zagotovo povezana s siceršnjim ekonomskim statusom družin oz. prebivalstva po regijah, ki kažejo nadpovprečne dohodke v osrednjeslovenski, severnoprimerški in obalno-kraški regiji. Višji dohodki omogočajo materam zaposlitev za skrajšan delovni čas. Raziskava o novem očetovstvu (Rener et al., 2008) pa kaže, da se ženske po vrnitvi z dopusta za nego in varstvo otroka v večji meri odločajo le za uro ali dve krajši delovnik in ne za polovično zaposlitev; tako iščejo kompromis med lažjim usklajevanjem dela in družine, predvsem uskladitev z otroškim varstvom, ki zaradi zakonske omejitve, da otrok v vrtcu ne sme preživeti več kot 9 ur dnevno, ob 8-urnem delovniku in vožnji na in z dela že lahko predstavlja problem, ter zahtevami delodajalca in okolja. Ista raziskava namreč govori tudi o pritisku sodelavcev in predvsem sodelavk, v smislu »če smo me zmogle 8 urni delovnik...«.

3.4. Vloga in pomen družinskih centrov

Materinstvo v industrializiranih državah danes predstavlja dvojno obvezo. Ideološko in verbalno so matere mnogokrat celo precenjene, medtem ko ekonomske, socialne in politične strukture matere dejansko potiskajo na rob družbe. Kot matere so ženske mnogokrat prezrte, zaradi njihovih obveznosti in dolžnosti so odrinjene od centrov moči in odločanja. Tržna usmerjenost sodobnih družb ne spodbuja medčloveških odnosov in skrbi za druge. Ženske, še posebej matere, so izključene iz glavni tokov odločanja v družbi prav zaradi (neplačane) skrbi za svoje otroke, ostarele starše ali sorodnike, ki ni družbeno priznana, čeprav dejansko omogoča funkcioniranje družbe.

Ideja družinskih centrov (ponekod, predvsem v Nemčiji, jih imenujejo materinski centri) je nastala v zgodnjih 80. letih vzhodno, vendar ne da bi vedeli drug za drugega, v ZDA in Nemčiji. Nemški model družinskega centra se je v treh desetletjih razširil na 22 držav v Evropi in na drugih celinah (Jaeckel, b.l.,b), kasneje so se v Evropi pojavili tudi drugi modeli družinskih centrov (švedski, belgijski). Ne glede na razlike v pravni obliki in namenu ustanovitve imajo družinski centri mnogo skupnih značilnosti: družinski center je predvsem prostor, kjer se lahko srečujejo matere z otroki, izmenjujejo izkušnje, si pomagajo in se podpirajo pri vzgojnih, materinskih in drugih težavah ter si pomagajo pri skrbi za otroke in starejše. Običajno ima kavarnico ali samopostrežno čajno kuhinjo, ki predstavlja srce in središče centra. Lahko nudi varstvo za otroke, lahko pa služi zgolj kot srečevališče mater in otrok, ki se lahko v družinskem centru družijo in igrajo z vrstniki. Družinski centri se med seboj razlikujejo glede na različne programe, servise in oblike podpore, vsem pa je skupno to, da obiskovalke (so)kreirajo program in aktivnosti. Jaeckel (Jaeckel, b.l.,b) navaja, da so »družinski centri zgodovinski odgovor na izumiranje tradicionalnih družin, medseseskih odnosov in mrež kot tudi na upad socialne kohezije v skupnostih in družbi; procesi, ki se dogajajo po vsem svetu, ne glede na kulturne, ekonomske, politične, socialne in zgodovinske okoliščine.«

V času vedno večje individualizacije so starši pri vzgoji in skrbi za otroke večinoma prepuščeni sami sebi; odgovornost za prihodnost otrok je preložena na starše ne glede na njihove življenjske razmere, materialne, finančne in emocionalno-socialne zmožnosti in okoliščine. Po drugi strani je kult odgovornega starševstva vseprisoten in staršem postavlja vedno višje zahteve. Poleg vrtcev, ki so načeloma sicer dostopni vsem staršem, ter množice podpornih in/ali nadstandardnih dejavnosti, ki si jo lahko privoščijo le boljše situirani starši (varuške, izobraževalni tečaji, kulturne in športne prireditve), starši mnogokrat ne glede na svoj socialni status pri sprejemanju odločitev v zvezi z otrokom ostajajo sami. Še posebej ranljiva skupina so mlade matere na porodniškem dopustu. Družinski center kot podpora funkcija staršem ob obstoječi mreži javnih in zasebnih vrtcev je torej predvsem prostor neformalnega srečevanja. Nekateri avtorji ga imenujejo »javna dnevna soba« (Humer et al., 2011; Jaeckel b.l.).

Družinski centri skušajo nadomestiti oz. obuditi polje, ki ga je v preteklosti predstavljala razširjena družina in sosedska ali vaška skupnost, ter krepi medsebojne vezi in odnose. Starši v nuklearnih družinah so ob prihodu otroka zaradi njegovih fizičnih potreb in nege izolirani in izključeni iz družbenih omrežij. Prijateljski krog staršev se zaradi časovnih omejitev, spremenjenih vrednot in fokusa interesov zoži na tiste, ki so tudi sami starši majhnih otrok, mame pa so izločene tudi iz delovnega okolja in drugih omrežij, v katerih so bile dejavne pred prihodom otroka. Po raziskavi Potrebe staršev s predadolescentnimi otroki v Sloveniji (Kuhar, 2011) si med vsemi težavami, ki jih imajo, tretjina staršev prednostno želi več stikov z ljudmi v podobni življenjski situaciji, torej z drugimi starši. Družinski center kot srečevališče z drugimi materami ponuja možnost socializacije in pletenja vezi z novimi ljudmi, ki imajo podobne interese, okupacijo in probleme.

Družinski center je v nekaterih elementih podoben vrtcu, čeprav ni nujno, da vsi družinski centri ponujajo varstvo otrok kot dopolnilno dejavnost. V nekaterih je otroško varstvo ena ključnih podpornih dejavnosti, ki ženskam omogoča večjo samostojnost, medtem ko nekateri centri (npr. Baboes v Bruslju) zahtevajo obvezno prisotnost staršev. Vendar pa tudi v tem primeru družinski centri pomembno razbremenijo mame, saj so prilagojeni in opremljeni tako, da se otrok lahko samostojno igra, medtem ko je mama ob njem le z enim očesom. Lahko bi sicer oporekali, da ga lahko pasivno opazuje tudi doma, vendar je med družinskim centrom in domom bistvena razlika: otroci, še posebej zelo majhni, do 1. leta, večino časa preživijo doma, kjer prostor, njegove zanimivosti in interesne točke dobro poznajo. Stanovanja mladih družin so običajno manjša in ne nudijo veliko možnosti za raziskovanje in tekanja. Ko otrok pride v nov prostor, ki je opremljen zanimivo in prilagojen njegovim interesom, se bistveno hitreje in dlje zamoti sam kot doma. Tako že sam po sebi nudi materam oddih in možnost počitka.

Verjetno najpomembnejšo vlogo ima družinski center v primeru deprivilegiranih družin. Enostarševske družine, priseljske družine in družine z nizkim dohodkom imajo višje dejavnike tveganja, ki se pri otroku kažejo kot majhna telesna teža ob rojstvu, zdravstveni

problemi, nizek inteligenčni kvocient (IQ) in težaven značaj, pri starših in v družini pa se pojavljajo psihiatrični problemi staršev (depresija, zasvojenost z zdravili), zakonski problemi, veliko število otrok, enostarševstvo, nizek osebni dohodek, stres v službi, nezaposlenost in pogosto menjavanje prebivališča. V soseski in skupnosti se dejavniki tveganja kažejo v slabih stanovanjskih razmerah, spoprijemanju s kriminalom in nasiljem ter onesnaženosti. Družinski center lahko tem družinam nudi možnost socializacije, vzpostavljanje podporne mreže, usmeritev k virom dodatne pomoči in varen prostor za igro in druženje.

Posebna skupina znotraj enostarševskih družin so ločeni očetje, ki ne živijo z otrokom. Zaradi slabih stanovanjskih razmer, bivališča v drugem kraju ali drugih družinskih okoliščin so mnogokrat primorani čas za »stike z otrokom« preživeti z otrokom v trgovskih centrih, restavracijah s hitro prehrano ali na ulici.

Pomembno vlogo igra tudi vzgojni vidik družinskega centra, kjer so za razliko od vrtca udeleženi tudi starši, saj oboji lahko opazujejo in primerjajo različne vzgojne pristope in prakse. Razširjeno okolje, ki ga osvoji otrok, tako ni omejeno le na druge igrače in prostor, temveč tudi na druge ljudi, drugačne običaje, različne nazore in poglede na življenje. V tem smislu imajo družinski centri pomemben potencial grajenja mešanih skupnosti, ki prečijo kulturne in socioekonomske pregrade. Otroci nimajo predsodkov, so zelo mobilni in hitro navežejo stik z ljudmi ne glede na spol, etično pripadnost ali družbeni sloj, preko njih pa stike navežejo tudi starši. Tako se ustvarjajo nova omrežja, ki so za gradnjo mešanih skupnosti v urbanih okoljih nujna za prijetno (so)bivanje. Opazovanje in primerjanje različnih življenjskih in vzgojnih stilov pa je izredno pomembno tudi za starše. Družinski center predstavlja prostor, ki je nekje vmes med zasebnim in javnim. To ni npr. vrtec ali šola, kjer kurikulum določa obnašanje in prisotnost, ni pa tudi čisto zaseben prostor. Starši so s svojim slogom starševanja vsem na očeh, česar se starši po navedbah nekaterih avtorjev (Vandenbroeck & Geens, 2007) zelo dobro zavedajo. Družinski centri torej nedvomno igrajo pomembno vlogo v premoščevanju družbenih neenakosti in povečujejo družbeno kohezijo.

3.5. Kratek pregled podobnih centrov v nekaterih evropskih državah

Na območju Evrope prevladujejo trije koncepti ustanavljanja in organizacije družinskih centrov: nemški, švedski in belgijski koncept. Razlike med njimi so pogojene z zakonodajno specifikom posameznih držav (dolžina porodniškega dopusta, družinski prejemki), različnim navadam in običajem (npr. da matere ostanejo doma do otrokovega odhoda v šolo, stopnja vključenosti in angažiranosti očetov), različnim pojmovanjem funkcije in funkcioniranja družin ipd. Najbolj je razširjen model nemških centrov, katerih osnovni namen je bil odziv na izključenost žensk z majhnimi otroki iz javne sfere. Na področju Nemčije je takih centrov več kot 400, ustanovljeni pa so tudi na Češkem, Slovaškem, v Nizozemski, Italiji, Luxemburgu, Švici, Albaniji, Bosni in Hercegovini... ter v nekaterih ne-evropskih državah (Kanada, Kenija, Argentina). Materinski centri, ki so večinoma združeni v mrežo Mine, so sinonim za družinske centre in nudijo: možnost druženja otrokom, ki (še) niso vključeni v vrtec,

pomoč pri socialni integraciji otrok, podporo staršem pri vzgoji majhnih otrok, direktno in nebirokratsko pomoč v kriznih situacijah in nujnih stanjih, varno »varovalno« mrežo ogroženim družinam, opolnomočenje žensk in prispevek k enakopravnosti spolov, pomoč ženskam pri ponovnem vstopu na trg dela ali nadaljnje izobraževanje, pomoč pri vzpostavljanju ravnovesja med delovnimi in družinskimi obveznostmi, promocijo večjega vključevanja očetov v gospodinjstvo in vzgojno delo, promocijo zdravja otrok in družin itn. (What are mother centers, b.l.)

Mine združuje preko 750 centrov v 15 državah in je nosilka mednarodne nagrade »Dobra praksa« (Best practice). Podpira delovanje in nastajanje novih centrov z vključevanjem sodelavcev v vrstniško učenje, informiranjem in poučevanjem, svetovanjem, lobiranjem, pilotskimi projekti in z odnosi z javnostmi. Ti centri se za spoznanje bolj osredotočajo na matere, njen položaj v družini in družbi ter delujejo v smeri pomoči in opolnomočenja mater, čeprav ob tem združujejo vse funkcije družinskih centrov. Posamezni centri dosežejo med 50 pa vse do 1000 družin.

3.5.1. Nemški koncept družinskega centra

V Nemčiji imajo matere 14 tednov materinskega dopusta s polnim nadomestilom plače, ki mu sledi 12 mesecev dolg starševski dopust z dvotretjinskim nadomestilom plače. Če si starša starševski dopust delita, se le-ta lahko podaljša za 2 meseca. Stopnja zaposlenosti mater otrok, mlajših od 15. let, je 62%, kar je malenkost več od povprečja v OECD (61,4%), vendar pa je stopnja zaposlenosti mater otrok, mlajših od 3. let, zgolj 55,5% (OECD, 2010). Nemčija je znotraj EU območja najbolj preprejena z družinskimi centri. Imenujejo jih »materinski center« (Mütterzentrum), ker pa gre za vsebinsko enak koncept, bom v izogib različnemu poimenovanju tudi nemške centre imenovala »družinski center«. Koncept je razvil nemški Inštitut za mladino v zgodnjih osemdesetih letih kot nadaljevanje raziskovalnega projekta, ki je pokazal, da je mnogo bolj učinkovito in ceneje investirati v preventivne programe kot pokrivati visoke stroške, ki nastajajo zaradi različnih disfunkcionalnosti družin. Vladni oddelek za družino je tako z željo po krepitvi in opolnomočenju družin, da si pomagajo same oz. med sabo, v okviru pilotnega projekta tri leta financiral tri družinske centre.

Po treh letih je Inštitut za mladino razvil model družinskih centrov, katerih glavne značilnosti so, da jih upravljajo obiskovalke same, prav tako same izvajajo izobraževanje in svetovanje v obliki »vrstniškega svetovanja«. Njihovo delo je honorirano, kar je pomembno za samozavest mater, ki na ta način dobijo družbeno priznanje za svoje delo. V vseh centrih deluje odprta kavarnica, ki običajno predstavlja srce centra in daje občutek odprtosti srečevanja. Inštitut je ob tem stimuliral zakonodajno reformo, ki je vključevala družinske oblike samopomoči v okviru programov lokalnih skupnosti, zagovorništvo koncepta samopomoči in načine financiranja družinskih centrov (iz privatnih virov in proračunskih sredstev na lokalnem in državnem nivoju). Družinski centri v Nemčiji se združujejo na regionalni in državni ravni. Mrežo družinskih centrov podpira Ministrstvo za družinske zadeve ter Fundacija Apple Tree.

Posamezni družinski centri imajo različne vire financiranja, od regijskih ministrstev za družino in lokalnih skupnosti (predvsem mestni občin) do privatnih virov (sponzorji, donatorji, fundacije). Ne le finančno, ampak tudi v organizacijskem, informativnem in svetovalnem smislu družinske centre najbolj podpirata regiji Nordrhein-Westfalen in Baden-Württemberg.

Pionirka tega gibanja Monika Jaeckel (b.l., a) ugotavlja, da temeljijo na podobnih principih kot romska in druga osvobajajoča gibanja tradicionalno podrejenih družbenih skupin, po principu »od spodaj navzgor«. Cilj teh gibanj je samoorganizacija oz. podpora le-tej in mobilizacija izključenih in depriviligiranih družbenih skupin. Princip »od spodaj navzgor« v družinskih centrih v Evropi sicer ni nujen, je pa ključen, če želimo, da bi v njem sodelovali ljudje iz lokalnih skupnosti. Brez resnične vključenosti v oblikovanje programov družinski center ne dosega svojega namena in je odprt le formalno. Bistvo nemških družinskih centrov je, da jih upravljajo sodelujoče matere, ki po lastnih zmožnostih in interesih v centru delajo kot strokovnjakinje. Za svoje delo so plačane, nekatere celo zaposlene za polovični delovni čas. Aktivne matere sooblikujejo tim, ki skrbi za organizacijo, koordinacijo in izvedbo aktivnosti, ki jih center ponuja. V delo se pogosto vključujejo tudi starejše ženske, ki imajo že odrasle otroke. Temeljna značilnost družinskega centra je fluktuacija, saj se timi mater stalno spreminjajo; matere so v aktivno delo vključene takrat in toliko časa, kot jim to dopuščajo druge zaposlitvene in družinske obveznosti.

Pomembna značilnost delovanja družinskega centra je tudi odsotnost hierarhije (bistvena je aktivna vloga mater), odprtost ne glede na starostno, etično, narodnostno ali katerokoli drugo pripadnost in možnost aktivnega ali pasivnega vključevanja. Iz navedenega jasno izhaja, da se nemški koncept osredotoča na potrebe in interese mater, ki predstavljajo središčno točko družinskih centrov, medtem ko so otroci integralni del te strukture. Pomembne koristi, ki so jih matere navedle kot rezultat sodelovanja v družinskem centru, so učenje strpnosti, dvig samozavesti, širitev fizičnega in simbolnega prostora za matere in otroke. Čeprav očetje niso v fokusu nemških družinskih centrov, so tudi ti navedli pozitivne učinke (so)delovanja družinskih centrov, kot npr. obogatitev skupnosti, povezovanje soseske ipd.

Nemška raziskava (Erler et al., 2001) kaže, da:

- 80% anketirancev meni, da je družinski center obogatil njihovo sosesko,
- 70% meni, da so bolj tolerantni,
- 67% meni, da jim je družinski center omogočil večjo vključenost v politične aktivnosti,
- 67% očetov pozitivno ocenjuje vpliv družinskega centra na spremembo vlog v družini,
- 58% meni, da so se naučili vključevati in povedati svoje mnenje,
- 55% anketirancev se je naučilo bolje obvladovati vsakodnevni stres in pridobilo na samozavesti itn.

Nemški koncept se je najprej razširil na Slovaško in Češko, ustanovljen pa je tudi že v Bosni in Hercegovini.

3.5.2. Švedski koncept družinskega centra

Švedski sistem starševskih dopustov je edinstven v EU in temelji na spodbudi obeh staršev za nego in varstvo otrok. Starševski dopust v celoti traja 480 dni, od tega je 60 dni neprenosljivih na drugega starša. Ob tem očetom pripada še 10 dni očetovskega dopusta pod enakimi pogoji kot za starševski dopust (80% nadomestilo plače). Švedska ima tudi izjemno dobro organiziran sistem javnega otroškega varstva, ki zajema ne le varstvo predšolskih otrok ampak tudi varstvo šolarjev po koncu pouka. Javno otroško varstvo je opredeljeno kot socialna pravica vseh otrok. Vključenost v vrtce v prvi starostni skupini (do 3. let) je 45,3% in 88,3% v drugi starostni skupini (OECD Family Database, 2010). Delež zaposlenih mater z otroki mlajšimi od 3. let je 71,9% (z otroki do 15. leta pa 76,1%).

Švedski koncept družinskih centrov temelji na Akcijskem programu za javno zdravstveno delo 2002-2006, ki si je za enega izmed ciljev zastavil tudi vzpostavitev družinskih centrov. Glavni cilj je zagotavljanje pomoči družinam za izboljševanje zdravstvenih pogojev in povečevanje dobrobiti družin. Poudarek teh centrov je na izgradnji socialnih mrež, na interakcijah, samozavesti, druženju, vzpostavljanju prijateljstev, graditvi zaupanja ipd. (Kuhar et al., 2011). Ta model za razliko od nemškega gradi na vključevanju družin in si prizadeva za vključitev očetov z majhnimi otroki. To je pogojeno tudi z dejstvom, da švedska zakonodaja omogoča daljši starševski dopust očetom, ki je neprenosljiv na matere, in kulturne značilnosti, ki očetovski dopust upoštevajo oz. ga jemljejo samoumevno. Družinske centre skupaj upravljajo in financirajo občine in regionalni zavodi za varstvo zdravja, vendar pa niso formalno priznani v zakonodaji. Ključno vlogo pri ustanavljanju prvih družinskih centrov so imeli strokovnjaki in ne matere oz. družine, kot v primeru Nemčije. Odsotnost iniciative »od spodaj navzgor« pri razvoju družinskih centrov izvira iz švedske blaginjske perspektive z močnim prepričanjem v državne intervencije za podporo otrokovega razvoja. Na Švedskem je v letu 2007 delovalo več kot 130 družinskih centrov, po švedskem zgledu pa so družinske centre pričeli ustanavljati tudi v Finski in Norveški (Narat et al., 2011).

Kljub razlikam med koncepti, ki izhajajo predvsem iz različne družbene ureditve, dostopnosti starševskih dopustov, kulturnih posebnosti in običajev glede vrnitve mater na trg delovne sile po končanem starševskem dopustu, imata tako nemški kot švedski koncept veliko skupnih točk – to so predvsem fleksibilnost družinskih centrov, spodbujanje druženja in integracija družin iz različnih socialnih in kulturnih ozadij. Oba koncepta ponujata podobno psihosocialno pomoč in podporo družinam z majhnimi otroki in krepi socialno-ekonomsko moč družin iz okolja, ki ga družinski centri pokrivajo; poleg že prej omenjenih funkcij družinski centri ponujajo neposredno in nebirokratsko pomoč v kriznih ali urgentnih situacijah, krepijo »varovalno mrežo« družin, povečujejo vključenost moških v gospodinjstvo in starševsko delo, podpirajo matere pri reintegraciji v nadaljnje izobraževanje ali na trg dela,

krepijo socializacijo otrok in starejših ljudi, ustvarjajo platforme za ustvarjalno izrabo talentov in sposobnosti, razvijajo neformalno učenje, funkcionalno opismenjevanje in delujejo kot inkubator za nove ideje in institucionalne programe.

3.5.3. Belgijski koncept družinskega centra

Materinski dopust v Belgiji je dolg 15 tednov (2 tedna prejemajo nadomestilo v višini 82% plače, preostali del pa 75%). Očetje imajo pravico do dveh tednov očetovskega dopusta, od katerih so 3 dnevi plačani v celoti, preostali pa v višini 82%. Oba starša imata pravico do starševskega dopusta v dolžini 3 mesece za vsakega, ki se lahko porabi do otrokovega dopolnjenega 6. leta starosti.

Belgija ima dobro organiziran sistem jasli in vrtcev za polni ali polovični delovni čas. V jasli je vključeno 41,7% otrok (do 2. leta starosti), v vrtce pa kar 99,8% otrok. Delež zaposlenih mater otrok do 3. leta starosti je 65,3%, otrok do 15. leta pa 62,7% (OECD Family Database, 2010). V Belgiji obstaja ohlapna mreža družinskih centrov različnih ustanoviteljev in financerjev. Najzanimivejši je relativno nov center Baboes v Bruslju, ki je nastal kot rezultat raziskave »Izobraževanje v Bruslju« avtorja M. Vandenbroecka. V raziskavi Vandenbroeck (Vandenbroeck & Geens, 2007) ugotavlja, da je 23% staršev samih z otrokom 7 ur ali več ter da jih več kot polovica to dejstvo ocenjuje kot problematično. Nadalje ugotavlja, da je neformalna socialna podpora najpomembnejša oblika podpore in da dramatično zmanjša starševski stres. 40% staršev, ki jih je raziskava zajela, želi več možnosti socializacije za svojega otroka, 50% staršev si želi več stikov z drugimi starši in 60% verjame, da bi prostor druženja to lahko omogočil.

Družinski center Baboes je bil ustanovljen leta 2009 z namenom ponuditi neformalen prostor socialne interakcije za starše in otroke, brez ambicije strokovnega ali terapevtskega dela oz. svetovanja. Baboes zaposluje dva »gostitelja«, ki nista strokovna delavca, temveč zgolj »pozdravita« obiskovalce, opazujeta in zapisujeta dogajanje v centru (število obiskovalcev, njihov pogovorni jezik, medsebojne relacije) ter spodbujata interakcijo in igro brez usmerjanja in dajanja nasvetov. Baboes funkcionira kot odprt prostor, kjer obiskovalci sami določijo stopnjo svojega aganžmaja; je prehodni prostor med zasebno in javno sfero (Narat et al., 2011). Funkcija tega centra je predvsem nuditi »nove odgovore na zelo staro človekovo potrebo po socialnih stikih in občutku povezanosti, ne da bi nujno ustvarjali dolgoročne povezave«. Najpomembnejša ugotovitev iz delovanja centra je, da ga otroci radi obiskujejo in da ugodno vpliva na odnos med otrokom in staršem (Narat, 2011; Vandenbroeck, 2010). Slaba stran centra Baboes je, da ima zelo omejen delovni čas – le nekaj ur v dopoldanskem oz. enkrat tedensko v popoldanskem času. Kot ugotavlja Jaeckel (2002), je prav odprtost družinskega centra vsak dan cel dan izjemnega pomena za matere, še posebej za »nove« oz. bodoče obiskovalke, ki nemalokrat potrebujejo izjemno mero poguma za prvi obisk.

3.5.4. Družinski centri v Sloveniji

Družinskih centrov, kot jih poznajo v prej naštetih državah oz. s podobnim konceptom, v Sloveniji (še) ni. Obstaja nekaj organizacij, ki se imenujejo »družinski center« (npr. Družinski center Stik) ali pa izvajajo projekte pod nazivom »družinski center« (npr. Družinski center Sevnica, ki ga izvaja Družinski inštitut Zaupanje), vendar pa le-ti z zgoraj opisanimi modeli nimajo veliko skupnih značilnosti.

Po navedbah Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ, 1993) sodijo družinski centri med pomembne ukrepe pri spodbujanju družini prijaznega okolja, za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja ter uresničevanju politike enakih možnosti. Pomenijo tudi pomembno nadgradnjo in pluralizacijo storitev s strani zasebnega sektorja. V letu 2010 je MDDSZ razpisal dveletno sofinanciranje programov družinskih centrov, saj je na ta način izvajalcem zagotovljeno stabilnejše sofinanciranje, želeli pa so tudi spodbujati k večji kakovosti izvajanja programov. Pogoji za pridobitev sofinanciranja so bili, da uporabnikom nudijo storitve brezplačno in da imajo v program vključenih najmanj pet izmed naslednjih vsebin, ki so enakomerno zastopane, in sicer vzgoja za družino, izboljšanje komunikacije v družini, programi za osebno rast otrok in mladostnikov, programi za ustvarjalno preživljanje prostega časa, organizirano občasno varstvo otrok, izvajanje počitniških aktivnosti in strokovna pomoč pri reševanju problemov v družini. Preko tega razpisa je sofinanciranje prejelo 31 institucij iz 18 občin, med katerimi prevladujejo osrednjeslovenske občine. Dobra tretjina teh institucij je registriranih kot zasebni zavod, tretjina kot društvo, kot javni zavod pa le 29 %. Ena institucija je registrirana kot verska skupnost.

Sredstva iz razpisa so bila praviloma namenjena za stroške dela strokovnih delavcev in materialne stroške, ki so nujni za izvajanje programov. Programi posameznega družinskega centra so se najpogosteje izvajali na različnih lokacijah. Razne aktivnosti so potekale na sedežu organizacije oziroma v prostorih, ki jih imajo družinski centri v najemu, nekateri programi, delavnice in predavanja pa na različnih lokacijah, kot so vrtci, osnovne in srednje šole, zdravstveni domovi, knjižnice, domovi za ostarele in v najetih dvoranah. Programi, namenjeni aktivnemu preživljanju prostega časa, se v največji meri izvajajo na prostem, v bližnji okolici družinskega centra. Družinski centri svoje aktivnosti časovno najpogosteje izvajajo v skladu s smiselnostjo termina izvajanja, kar pomeni, da delavnice, namenjene otrokom in mladostnikom, ki jih izvajajo v okviru vrtcev oziroma osnovnih šol, potekajo v dopoldanskem času, medtem ko se programi, namenjeni staršem in odraslim, večinoma izvajajo v popoldanskih in večernih urah. Večina projektov, financiranih s strani MDDSZ, je torej namenjena ločeno otrokom in mladostnikom ter njihovim staršem; običajno glede na specifično problematiko, s katero se srečujejo starši ali njihovi otroci. Projekti so večinoma koncipirani na terapevtski način (tako delavnice, predavanja kot pogovori in skupinske oblike samopomoči ter svetovanja) in ne predstavljajo polja socialne interakcije, ki bi bil odprt tudi »neproblematičnim« oz. nespecifičnim skupinam. Manj kot polovica družinskih centrov je svojim uporabnikom na voljo tudi med vikendi.

Obstoječi družinski centri zaenkrat ne opravičujejo svojega imena. Že naziv »center« namreč napeljuje na nek prostor, središče, kjer naj bi se ljudje zbirali. Tega obstoječi družinski centri ne ponujajo, je pa pri večini čutiti tendenco v smeri terapevtskega in svetovalnega dela, izobraževanja ipd., ki zaradi honorarjev izvajalcem dosegajo visoke dotacije.

Razlika med družinskimi centri, kot jih poznajo v Evropi, in zametkih naših »centrov« je tako vsebinska kot finančna. Dejstvo je, da veliko družinskih centrov v Evropi deluje z minimalnimi sredstvi, ki jih pridobijo s svojim delom (kavarnica, prostovoljni prispevki, oddajanje prostora za otroške rojstne dneve ipd.), veliko dela je opravljenega prostovoljno (čeprav so matere v Nemčiji plačane za delo v družinskem centru, je običajno, da poleg plačanega dela opravijo vsaj še enkrat toliko prostovoljnega dela). Lokalna skupnost v večini primerov zgolj donira prostor ter krije minimalne stroške vzdrževanja (elektrika, voda, komunalne storitve). Splošna primerjava s tujino je v tem smislu sicer težavna, saj je praktično vsak družinski center unikatni, ima svojo pravno obliko in predvsem različne dejavnosti, ki so odvisne od obiskovalcev in izvajalcev. Različen je tudi sistem financiranja projektov nevladnih organizacij s strani državnih, regionalnih in lokalnih oblasti, še posebej pa zakonodaja na področju donatorstva.

Razlika med R Slovenijo in drugimi evropskimi državami je tudi izjemno visoka zaposlenost mater z otroki v naši državi. Primarna potreba mater, ki po rojstvu otroka ostajajo doma in nujno potrebujejo prostor za srečevanje, druženje in podporo ter socialne stike, v R Sloveniji zato ni močno izražena. Verjetno je to tudi razlog, da do iniciative ustanavljanja družinskih centrov ni prišlo prej, vsaj ne do takšnih centrov, kot jih poznajo v tujini. Ideje in posamezne iniciative se sicer pojavljajo, predvsem s strani mater, ki so na porodniškem dopustu in so mnogokrat cel dan same z otrokom; ko to enoletno obdobje mine, se tudi potreba po družinskem centru bistveno zmanjša. Čas, ki ga po odhodu v službo matere preživijo z otrokom, je omejen na pozne popoldneve in konce tednov. Občasna želja posameznih mater po prostoru za druženje mater in njihovih predšolskih otrok v teh razmerah ni toliko intenzivna, da bi se matere združile in ustanovile »svoj« družinski center.

Tudi percepcija funkcije države oz. lokalne oblasti je v Sloveniji drugačna kot npr. v Nemčiji – ljudje se s svojimi težavami raje umaknejo med štiri stene, se ne povezujejo in ne zahtevajo od države ali lokalne skupnosti, da pomaga urediti njihovo težavo. Materinstvo je v Sloveniji še posebej in mnogokrat tabu tema; mati se mora za otroka žrtvovati, mati, ki misli (tudi) na lastne interese, je pogosto označena kot slaba mati ipd. V tem kontekstu ni čudno, da iniciative »od spodaj« nikoli niso bile tako močne in predvsem javne, da bi dejansko zaživele v ustanovitvi družinskega centra. Verjamem pa, da bodo po zgledu prvega družinskega centra hitro nastali novi centri – potrebo po prostoru za druženje bo lažje artikulirati, želje po takšnem centru bodo postale legitimne in upravičene.

Še najbolj se družinskemu centru kot javni dnevni sobi približuje Združenje Sezam (Ljubljana), ki ima ob svojih pisarniških prostorih tudi majhno igralnico ter prostor za dojenje

in previjanje. Ta je tudi po raziskavi Razvoj družinskih centrov edini primer dobre prakse, po katerem naj bi se zgledovali bodoči družinski centri v Sloveniji (Narat, 2011). Kljub temu pa ocenjujem, da gre tudi v primeru Sezama zaenkrat zgolj za zametek tistega, kar bi starši in otroci v Sloveniji želeli in potrebovali.

MDDSZ je v obdobju 2010-2011 namenil za sofinanciranje programov »družinskih centrov« letno 300.000,00 EUR, v programe pa se je vsak mesec v povprečju vključilo preko 4.000 uporabnikov. Skupna vrednost programov iz naslova »družinski centri« je bila v letu 2010 753.259,80 €, od česar je 37,1% sofinanciralo MDDSZ. Preostali vir prihodkov predstavljajo lokalne skupnosti (15,6%), prispevki uporabnikov (18,5%) in ostali viri (npr. Zavod RS zaposlovanje, Urad RS za mladino...). Občine so za delovanje družinskih centrov namenile 117.789,10 €, od tega je 55,9 % prispevala MOL za štiri od desetih inštitucij na njenem območju.

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo je avgusta 2011 izvedel raziskavo o možnostih ustanovitve družinskih centrov po zgledih iz tujine oz. kot so predstavljeni tudi v tem delu; naročnik raziskave je bilo MDDSZ, uporabili pa jo bodo kot podlago za sprejem ukrepov, ki bodo k ustanovitvi družinskih centrov spodbudili lokalne skupnosti.

3.5.5. Skupne značilnosti in razlike med posameznimi koncepti družinskih centrov izbranih državah

Razlike med koncepti družinskih centrov izhajajo predvsem iz različnih družbenih, kulturnih in političnih izhodišč. Fokus švedskih družinskih centrov je npr. dobrobit posameznih družinskih članov in hkrati družine kot celote, medtem ko se nemški družinski centri prvenstveno orientirajo na matere. Značilnost nemških družinskih centrov je tudi v tem, da so izvorno inicirani »od spodaj navzgor«, medtem ko pobuda za švedske in belgijske družinske centre prihaja z državne ravni.

V Tabeli 4 predstavljam skupne značilnosti in razlike posameznih konceptov družinskih centrov, ki sem jih predstavila v predhodnih poglavjih.

Tabela 4: Skupne značilnosti in razlike konceptov družinskih centrov v izbranih državah

	Nemčija	Švedska	Belgija	Slovenija (obstoječi)	Slovenija (Mala ulica)
Poimenovanje	Materinski center	Center za predšolske aktivnosti	Družinski center	Družinski center	Družinski center
Prevladujoča vrsta dejavnosti	Aktivno medsosedsko povezovanje	Strokovno-storitvena, deloma medsosedsko povezovanje	Aktivno medsosedsko povezovanje	Strokovno-storitvena, svetovalna, izobraževalna	Aktivno medsosedsko povezovanje, neformalno svetovanje
Funkcija	Druženje, krepitev socialne mreže, medsebojno svetovanje in podpora, neprofitna kavarna	Druženje, krepitev socialne mreže, medsebojno svetovanje in podpora, neprofitna kavarna	Druženje, krepitev socialne mreže, medsebojno svetovanje in podpora, neprofitna kavarna	Terapevtsko svetovanje, izobraževanje, druženje	Druženje, krepitev socialne mreže, medsebojno svetovanje in podpora, neprofitna kavarna, možnost varstva otrok
Izvajalci	Matere-prostovoljke, strokovnjakinje	Strokovnjaki	Strokovnjaki (kot gostitelji)	Strokovnjaki, predavatelji	Strokovnjaki (kot gostitelji in svetovalci), matere – prostovoljke,
Osrednja ciljna skupina	Matere z otroki, družine z otroki	Starši in otroci	Otroci in njihovi skrbniki (starši, stari starši in varuške)	Starši in otroci	Matere z otroki, družine z otroki, otroci s skrbniki
Najpomembnejši viri financiranja	Država, regije in občine, zasebni sektor, prostovoljni prispevki	Občine in regionalni zavodi za varstvo zdravja	Občina	MDDSZ, občine, dohodki iz dejavnosti (plačljive storitve)	Občina, vstopnina in drugi dohodki (kavarna), prostovoljni prispevki,

4. DRUŽINSKI CENTER MALA ULICA

4.1. Namen in cilji ustanovitve družinskega centra v MOL

Kot sem ugotovila že v prejšnjem poglavju, družinskega centra kot prostora za povezovanje skupnosti v Sloveniji ni. Nekaj društev in (zasebnih) zavodov se je sicer poimenovalo »družinski center«, vendar so to večinoma organizacije, ki nudijo svetovalne in terapevtske storitve in ne funkcionirajo kot odprti prostori za preživljanje prostega časa (npr. DC Kairos, DC Žarek, DC Bližina, Frančiškanski družinski center ipd.). Kvaliteta in pomembnost družinskega centra, kot ga predstavljam na tem mestu, je pomembna ravno zato, ker je njegov namen opolnomočenje staršev, predvsem mater; ne sporoča jim, da imajo problem in da ga ne morejo rešiti brez strokovne pomoči, kot je praksa obstoječih terapevtskih »družinskih centrov«, temveč jim daje možnost sodelovanja, sooblikovanja dogajanja v centru in preko tega razreševanje svojih težav. Ga. Gordana Možina Florjanc, ki je na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve zadolžena za družinske centre, celo ugotavlja, da družinski centri, kot naj bi bili organizirani po zgledu iz tujine, sploh ne bi smeli imeti terapij oz. prostorov za terapije pod isto streho, saj odhod iz enega v drug prostor avtomatično pomeni stigmatizacijo obiskovalcev.

Ideje in želje po ustanovitvi tovrstnega prostora pod različnimi imeni (»pokrito igrišče« »center za otroke«, ipd.) vznikajo vedno znova, vsaj v zadnjem desetletju, ko se s problematiko in željo po ustanovitvi takšne institucije ukvarjam tudi sama. Nekaj zasebnikov se je v zadnjih letih na MOL tudi konkretno obrnilo z zamislijo in načrtom ustanovitve takega centra; nekateri so bili bolj športno obarvani, drugi usmerjeni v igro, vsem pa je skupna bistvena potreba: prostor, kamor bi mama z otrokom lahko prišla kadarkoli, predvsem seveda, kadar je megla, dež, sneg ali prehuda vročina. Razlog, da nihče od zasebnikov svoje ideje ni uresničil, je preprost: tak center zahteva velika finančna sredstva tako za naložbo kot za delovanje, vložena sredstva pa se s še tako visoko vstopnino ne bi vrnila. Tudi če bi MOL primerne prostore podarila oz. brezplačno oddala, kar je bila želja vseh, ki so se obrnili nanjo, investicija vanje z vidika zasebnika ne bi bila donosna.

Odločitev, da MOL družinski center ustanovi v okviru javnega zavoda, ki ga tudi financira, je bila izjemno pozitivna tudi zato, ker edino na ta način lahko zagotovimo staršem nekomercialen prostor in storitve. Zelo pomembna lastnost družinskega centra je namreč neformalnost in nekomercialna naravnost. V času podivjanega kapitalizma, ki vlada ne samo na področju dela, ampak intenzivno posega tudi v zasebno življenje posameznikov in družin, bo družinski center nekakšno zatočišče pred marketinško in komercialno obarvanimi prostočasnimi dejavnostmi za otroke in njihove skrbnike. Zasebniki bi vstop v center v logični in legitimni želji po vsaj delni povrnitvi stroškov pogojili z visoko vstopnino in ga najverjetneje obogatili z raznoliko komercialno ponudbo (igrače, igrala, sladkarije in druge drobnarije), kar bi rezultiralo v »otrokom prijazen nakupovalni center«. To je seveda daleč od izvirne zamisli, ki izhaja iz potrebe po otroku in staršem prijaznem, nekomercialnem prostoru.

Otroških igrišč na prostem v Ljubljani ne manjka, vendar praviloma niso primerna za dojenčke in zelo majhne otroke, ki se še plazijo. Izredno pestra je tudi ponudba različnih kulturnih prireditev (lutke, filmi in gledališke predstave za otroke), kreativnih delavnic in drugih dejavnosti, vsem pa je skupno to, da so omejene na določene ure določenih dni v tednu, praviloma na popoldneve ob delovnikih in na sobotne dopoldneve. Vse te dejavnosti izključujejo matere oz. starše. Kar potrebujejo matere, še posebej tiste z najmlajšimi otroki, je prostor, kamor lahko pridejo *kadarkoli* (brez predhodne najave, kupovanja vstopnic ali rezervacij) in ostanejo poljubno dolgo glede na svoje in otrokove interese. Družinski center bo namenjen predvsem materam, ki so na porodniškem dopustu, materam, ki niso zaposlene ali so zaposlene za krajši delovni čas, varuškam in babicam, ki varujejo otroke ter na sploh vsem družinam s predšolskimi otroki. Verjetno lahko v družinskem centru pričakujemo tudi ločene očete, ki pogosto ne vedo, kaj in kam bi z otrokom.

4.1.1. Potrebe staršev v MOL

Po raziskavi *Potrebe staršev s predadolescentnimi otroki v Sloveniji* (Kuhar, 2011) si med vsemi težavami, ki jih imajo, tretjina staršev prednostno želi več stikov z ljudmi v podobni življenjski situaciji, torej z drugimi starši. V isti raziskavi so avtorji tudi ugotovili, da bi družinski center (v anketi je bil opisan kot prostor, namenjen srečevanju staršev in otrok, z možnostjo vrstniškega varstva otrok, skupnih aktivnosti, predavanj, druženja, pogovorov, informiranja ipd., vse brezplačno) uporabljalo kar 88,7 % staršev, če bi v njihovi okolici tak center obstajal. 1,7 % bi tak center obiskovalo dnevno, 41,6 % enkrat tedensko, 41,1 % vsaj enkrat na mesec, 15,6 % pa redkeje kot enkrat mesečno. Podatki iz raziskave, strnjeni v Tabeli 5, tudi kažejo, da bi starši prednostno obiskovali center za to, da bi otrok imel družbo, pričakujejo pa tudi možnost izmenjave izkušenj, nasvetov, informacij ter nasvetov strokovnjaka.

Tabela 5: Zaznane želje in potrebe uporabnikov družinskega centra (povprečna ocena na lestvici od 1 do 5 in standardni odklon)

	povprečje	stand. odklon
Otrok bi imel družbo	4,1	1,1
Možnost izmenjave izkušenj, nasvetov in informacij	4,0	1,1
Imel/a bi prostor aktivnega preživljanja prostega časa, v katerega bi se lahko napolnil/a v prostem času z otrokom	3,9	1,2
Pomoč, nasvet strokovnjaka	3,9	1,1
Druženje s drugimi starši z otroki	3,8	1,2
Organiziranje otroških aktivnosti z drugimi starši	3,8	1,1
V miru bi lahko popil/a kavo/čaj, kaj prebral/a, medtem ko bi se otrok igral	3,7	1,3
Lahko bi se s kom povezal/a in se domenil/a za skupno, vrstniško varstvo otrok	3,3	1,4

Vir: Raziskava Potrebe staršev s predadolescentnimi otroki v Sloveniji, 2010.

M. Kuhar (2011) iz raziskave s statistično analizo povezanih neodvisnih in odvisnih spremenljivk tudi izpeljuje, da »na nameravano pogostost uporabe družinskega centra statistično pomembno vplivajo naslednje neodvisne spremenljivke:

- pogostost druženja z drugimi starši z otroki/družinami,
- prvo starševstvo: otrok je edinec/ka (posebej, če je mlajši od treh let in/ali če je anketirana oseba na porodniškem dopustu),
- (ne)razpoložljivost starih staršev za večerno varstvo in
- izražena želja po več pomoči s strani starih staršev.«

Tudi Raziskava o potrebah družin po različnih oblikah storitev (Rakar T., 2010) je podala podobne ugotovitve. Raziskava se še posebej osredotoča na podporo družinam z najšibkejšimi omrežji socialne opore (družine z nizkimi dohodki, enostarševske družine in družine, ki so geografsko oddaljene od izvornih družin), ki različne oblike storitev in pomoči družinam najbolj potrebujejo. Potrebo po občasnem varstvu za otroka je izrazilo 82% staršev predšolskih otrok, in sicer največ v popoldanskem (52,3 %) in večernem času (25,5 %). Več kot polovica anketirancev s predšolskimi otroki bi uporabila možnost občasnega varstva v okviru društev, vrtca ali igralnih koticov.

Med družinami, ki so opredelile potrebo po občasnem varstvu otrok, prevladujejo boljše situirane družine. Družine s povprečnim mesečnim dohodkom nad 800 € na družinskega člana je 83,3% takih, ki so izrazili potrebo po občasnem varstvu, medtem ko je to potrebo izrazilo le 45,3% družin s povprečnim mesečnim dohodkom manj kot 200 € na družinskega člana. Kot ugotavlja Kuhar (2011), to verjetno ne pomeni, da slabše situirane družine varstva ne potrebujejo, temveč je manjša potreba po varstvu najverjetneje povezana z razumevanjem teh potreb; zaradi slabšega ekonomskega položaja morda ne razmišljajo o času, ki bi ga radi posvetili hobijem, dodatnemu izobraževanju ali partnerskim odnosom, ali pa so njihove službene obveznosti časovno rigidne in nimajo obveznosti izven delovnega časa. Po tej raziskavi občasno varstvo najpogosteje izvajajo stari starši (80,9 %) in drugi sorodniki (7,6 %), prijatelji (2,5 %) in sosedje (1,7 %). Le 1,2 % staršev se poslužuje plačanega občasnega varstva. Glede na navedeno bi družinski center lahko nudil pomembno oporo družinam, ki nimajo sorodniške podpore, in družinam, ki jim plačljive storitve niso dostopne.

4.1.2. Smotrnost ustanovitve družinskega centra z vidika MOL

Po podatkih z dne 1. 1. 2011 (SURs) na območju MOL živi 56.111 družin z otroki (od tega 22.640 samohranilskih družin), v katerih je 19.943 otrok v starosti od 0 – 6 let. Tabela 6 kaže starostno razporeditev predšolskih otrok v MOL na dan 1. 7. 2011. Vsi so potencialni obiskovalci družinskega centra.

Tabela 6: **Prebivalstvo po starosti v MOL na dan 1. 7. 2011**

	0 let	1 leto	2 leti	3 leta	4 leta	5 let	6 let	skupaj
MOL	3123	3126	3119	2948	2748	2572	2307	19943

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2012.

19943 predšolskih otrok skupaj s starši tvori ciljno skupino družinskega centra v MOL.

Zaradi urbanizacije in individualizacije je medsebojno povezovanje in pomoč postala redkost. Na družinsko podporo v smislu varstva otrok in drugih oblik pomoči se mladi starši ne morejo več zanašati v tolikšni meri kot nekoč, saj so danes tudi stari starši še delovno aktivni in se tudi drugače aktivno vključujejo v družbeno dogajanje. Veliko je tudi migracij in v Ljubljani zelo malo družin živi skupaj oziroma blizu svojih staršev. Družinski center s ponudbo občasnega varstva tako rešuje problem šibkih socialnih omrežij družin z otroki, na drugi strani pa naslavlja vprašanje medsosedskih odnosov. Družinski center ponovno vzpostavlja medsosedsko solidarnost in z graditvijo mikro mreže, v katero so vključeni lokalni prebivalci, ustvarja občutek domačnosti, ki je potreben za to, da mesto živi. Družinski center bo dopolnil obstoječo ponudbo otroškega varstva, ki ga ponuja javna mreža vrtcev in nekatere organizacije, katerih dejavnost je tudi otroško varstvo (Združenje Sezam, Zveza prijateljev mladine).

Po vzoru dobrih praks iz drugih evropskih držav je nedvomno dejstvo, da obstoj družinskega centra predstavlja dvig kakovosti družin. Čeprav program in dejavnosti takih centrov pogosto kreirajo in razvijajo uporabniki sami, je iluzorno pričakovati, da bo družinski center nastal sam od sebe, brez podpore lokalne skupnosti. Ta mora omogočiti materialno osnovo, torej primerno lociran in opremljen prostor z minimalnim osebjem, ki bo družinski center vzdrževalo. Prvi družinski center v državi bo zagotovo služil kot primer dobre prakse in kot spodbuda drugim lokalnim skupnostim, predvsem mestnim občinam, da tudi same ustanovijo družinski center.

Glede na načrtovano pravno in organizacijsko obliko ter dejavnosti, ki bodo potekale v družinskem centru Mala ulica, bo le-ta nekakšna mešanica nemškega in belgijskega koncepta. Čeprav je formalno iniciran »od zgoraj navzdol«, s strani MOL, je iniciativa MOL pravzaprav le odgovor na izražene potrebe mater in jo vsebinsko lahko smatramo tudi kot »grassroots initiative«. Nemškemu modelu se približuje predvsem glede na odpiralni čas (vsak dan, cel dan) in želji po čimbolj aktivni participaciji mater-obiskovalk pri kreiranju dejavnosti in programa. Belgijskemu modelu je podobna predvsem glede zaposlovanja animatork (gostiteljice, opazovalke dogajanj in iniciatorke igre); nemški model namreč striktno temelji na plačanem ali prostovoljnem delu mater-obiskovalk. V katero smer se bo dejansko razvil družinski center Mala ulica, bo pokazal čas, glede na visok delež zaposlenih mater in visoko vključenost otrok v jasli oz. vrtce pa lahko že zdaj napovemo, da bodo obiskovalke v

dopoldanskem času predvsem matere na porodniškem dopustu, medtem ko matere in očete starejših otrok lahko pričakujemo med vikendi in eventuelno v popoldanskem času.

4.2. Načrtovane dejavnosti Družinskega centra Mala ulica

Družinski center Mala ulica bo prvenstveno deloval kot prostor, kamor bodo mamice, očetje, babice in varuške z otroki lahko kadarkoli vstopile in v njem preživele krajši ali daljši čas. Bo prostor kreativnega in varnega preživljanja prostega časa predšolskih otrok in njihovih skrbnikov. Njegova vloga je vloga javne dnevne sobe, prostor druženja za otroke in njihove starše, informativno središče, stičišče različnih iger, vzgojnih konceptov in tržnica starševskih nasvetov. Poleg »prostora«, ki je za namen in cilj ustanovitve družinskega centra bistven, bodo v njem vzporedno in/ali občasno potekale različne dejavnosti, namenjene otrokom in staršem.

Varstvo otrok bo možno ob izpolnitvi posebnega formularja, predvidoma za otroke, stare več kot 3. leta. V primeru, da otrok dobro pozna center in animatorke in da z odsotnostjo staršev nima težav, bo možno tudi varstvo mlajših otrok. Otroci, ki bodo v varstvu, bodo iz varnostnih razlogov posebej označeni (npr. rumene majice), da bo na daleč vidno, da niso v spremstvu staršev. Varstvo bo omejeno na največ tri ure in bo plačljivo. Pričakujemo, da se bodo matere v prihodnosti tudi samoorganizirale glede varstva otrok in se s tem izognile plačilu varstva.

Strokovno svetovanje bo potekalo na neformalen način. Strokovnjaki z različnih področij (pediater, psiholog, svetovalka za dojenje, logoped, družinski terapevt) bodo ob vnaprej določenih urah in dnevih prisotni v družinskem centru. Mame se bodo nanje lahko obrnile z vprašanji, ki (verjetno) ne zahtevajo institucionalne obravnave, so pa za utrjevanje starševskega samozaupanja ali odpravo strahu in negotovosti zelo pomembna. Če bo strokovnjak ugotovil, da gre za težave, ki zahtevajo institucionalno obravnavo, bo starše napotil v ustrezno institucijo. Svetovanje bo za starše brezplačno, potekalo bo v obliki skupnega »pitja kave«.

Šola za starše bo potekala v obliki predavanj in pogovorov, ki se navezujejo na nego in vzgojo otrok ter probleme starševstva in partnerskega odnosa po vnaprej določenem razporedu tem in datumov.

Srečanja starševskih skupin bodo namenjena organiziranim skupinam staršev (npr. Naravni začetki, La Leche League, ipd.) za pogovore, predavanja in informiranje obiskovalcev o svoji dejavnosti.

Lutkovne, gledališke in glasbene predstave ter ure pravljič v izvedbi praviloma neprofesionalnih umetnikov oz. organizacij (Pedagoška fakulteta in druge šole, prostovoljci ipd.) bodo praviloma brezplačne.

Praznovanje rojstnih dni za otroke bo potekalo v večnamenskem prostoru za zaključene skupine največ 12 otrok. Glede na velikost skupine bo za otroke poskrbel en ali več animatorjev, program rojstnega dne bo dogovorjen vnaprej. Storitve bo plačljiva in bo zajemala prostor, animacijo in pogostitev otrok.

Počitniško varstvo za šolarje prve triade (6-9 let) bo na voljo med poletnimi počitnicami (26. 6.-31.8.). Predvidoma bo počitniško varstvo financirala MOL, participacija staršev bo krila zgolj stroške prehrane, ki bo organizirana izven družinskega centra (bližnji vrtec ali restavracija).

4.3. Umetitev družinskega centra v obstoječo mrežo institucij v MOL

Otroška igrišča na prostem predstavljajo delno konkurenco v lepem vremenu, predvsem pozno spomladi in zgodaj jeseni. V zimskih in poletnih mesecih zaradi mraza, slabega vremena oz. vročine zunanja otroška igrišča ne predstavljajo neposredne konkurence. Pomembno je tudi, da nobeno igrišče v Ljubljani ne nudi možnosti nakupa prigrizka ali pijače, niti igrišča niso opremljena s tekočo vodo, toaletnimi prostori, previjalnico in prostorom za dojenje. Celo tivolsko igrišče kot največje in najbolj urejeno igrišče v MOL nima svojih toaletnih prostorov niti kavarne neposredno poleg otroškega igrišča.

Otroška igrišča v nakupovalnih centrih ne predstavljajo konkurence, saj so premajhna in namenjena zgolj krajši otroški igri. Starši na ta igrišča zaradi velikosti in organizacije prostorov praviloma nimajo vstopa, zato otroke čakajo pred vhodom. Običajna dolžina obiska teh igrišč ne presega 10 minut. Ta igrišča funkcionirajo bolj kot „vaba“ za otroke, da se raje pridružijo staršem pri obisku nakupovalnega centra (in otroka navajajo na potrošniško miselnost, kar ni najbolj zaželena komponenta vzgoje predšolskih otrok).

Lutkovno gledališče, Hiša otrok in umetnosti, Gledališče za otroke in mlade Ljubljana, KUD France Prešern in Mini teater uprizarjajo lutkovne in igrane predstave za otroke od 3. leta dalje, za katere je praviloma potrebno kupiti vstopnice vsaj nekaj dni pred predstavo. Običajno ne nudijo možnosti spontanega obiska in tudi sicer ponujajo druge vrste storitev kot družinski center. Te ustanove so lahko potencialni partnerji in soustvarjalci delovanja družinskega centra z gostujočimi predstavami.

Hiša eksperimentov je med tednom odprta le za zaključene skupine, za posameznike le med vikendi. Ciljna skupina so šolarji, zato ne predstavlja konkurence. So potencialni partnerji, saj bi s posameznimi eksperimenti lahko gostovali v družinskem centru.

Društvo Štorklja je orientirano striktno na nosečnice in mamice z dojenčki, njihova dejavnost so predavanja in delavnice, so izrazito ekološko in »alternativno« usmerjeni. Ne

predstavljajo neposredne konkurence, verjetno pa bi z njimi lahko sodelovali pri izmenjavi izkušenj, strokovnjakov ipd.

Različne starševske skupine (La leche league, Naravni začetki, ...) so lahko soustvarjalci dejavnosti DC, pričakujemo tudi, da bodo prav te skupine na začetku pripeljale največ mamic z otroki. Niso konkurenti, ampak potencialni sodelavci.

Združenje Sezam posreduje varuške za občasno varstvo na domu. Ne predstavlja konkurence, ampak smiselno dopolnitev njihove dejavnosti. Pričakujem, da bo družinski center stalno in uspešno sodeloval s Sezamom

Pionirski dom (Vila Čira-Čara) ponujajo delavnice ob sobotah dopoldne, ne predstavlja konkurence, je pa možno in zaželeno sodelovanje.

Kinodvor - Sezamov kotiček je del nedeljskega Zajtrka pri Kinodvoru. Poteka ob nedeljah dopoldne, namenjen pa je otrokom od 2. leta. Ima krog stalnih obiskovalcev. Glede na lokacijsko bližino in dejstvo, da je tudi Kinodvor tako kot JZMZ »mestni« zavod, pričakujemo tesno sodelovanje.

Občasne večje postavitve igral (Gospodarsko razstavišče, Cankarjev dom, BTC) so običajno tempirane na »veseli december«, popolnoma komercialnega tipa in ne konkurirajo družinskemu centru.

Knjižnice – pravljичne urice so občasne dejavnosti in nikakor ne morejo konkurirati družinskemu centru.

Razen otroških igrišč na prostem in v nakupovalnih centrih vse našteje organizacije ponujajo časovno omejene usmerjene dejavnosti, ki so večinoma namenjene otrokom po 3. letu starosti (razen Zajtrk pri Kinodvoru, kjer je spodnja meja 2. leti). Nobena od ustanov ne razpolaga z varnim in za otroke in starše prijetnim prostorom, kamor bi lahko prišli kadarkoli in ostali poljubno dolgo. Prav ta neusmerjenost v dejavnosti ter časovna neomejenost družinski center tako razlikuje od vseh drugih ponudnikov storitev za otroke, da je primerjava praktično nesmiselna.

4.4. Organizacija Družinskega centra Mala ulica

Družinski center Mala ulica bo upravljal Javni zavod Mladi zmaji (JZMZ). JZMZ je ustanovila Mestna občina Ljubljana z namenom izvajanja programov, ki bodo mladimi in odraščajočim omogočili kakovostno preživljanje prostega časa. JZMZ s tem namenom opravlja več dejavnosti na način in pod pogoji, ki veljajo za javno službo. JZMZ v lokalnem okolju odpira dostopne in varne prostore, v katerih se mladi lahko izrazijo in pridejo do pozitivnih življenjskih izkušenj. Z ustanavljanjem kompetentno vodenih lokalnih središč

zavod oblikuje varen javni prostor, skozi katerega se mladi samozavestno vključujejo v družbo in se v njem izražajo, spoznavajo drugačne poglede ter tako krepijo socialne vezi soseske. JZMZ trenutno upravlja štiri mladinske četrtne centre, enota Družinski center Mala ulica bo peta enota, ki pa ne bo namenjena mladim temveč otrokom (od 0-6 leta) in njihovim staršem. Enoto Družinski center bo vodil vodja enote, v enoti pa bodo predvidoma še trije zaposleni – animatorji. V prihodnosti bo JZMZ skušal dejavnosti družinskega centra razširiti tudi na četrtne mladinske centre, in sicer v dopoldanskem času, ko so ti sicer zaprti (njihov odpiralni čas je od 14. do 20. ure, saj so v dopoldanskem času njihovi uporabniki v šoli). Prostor v četrtnih mladinskih centrih sicer še niso opremljeni za najmlajše otroke, vendar se da z določenimi dodatki v prostoru (blazine, večja igrala, igrače) te relativno poceni in hitro prilagoditi.

4.4.1. Organiziranost in delovni čas

Ena najpomembnejših lastnosti družinskega centra je, da je odprt »ves čas«. Dojenčki in malčki so zelo nepredvidljivi, tik pred odhodom so radi lačni, jih je potrebno preobleči ali pa zaspijo, zato je mladim mamam pogosto zelo težko vnaprej načrtovati odhod od doma. Celodnevna odprtost družinskega centra bo omogočila, da hitenje od doma »da ne bi zamudili« ali pa občutek, da »se ne spleča več od doma« ne bo potreben. Pomembna je tudi odprtost ob sobotah in nedeljah, saj znajo biti prav deževni in megleni vikendi v majhnem stanovanju stres za vso družino. Odpiralni čas družinskega centra bo vsak dan od 9. - 19. ure, torej 10 ur dnevno, ob sobotah in nedeljah pa med 10. - 18. uro. Igrišče bo odprto 360 dni letno (vsak dan razen 1. januarja, 1. in 2. maja, 1. novembra in 25. decembra). Možno je, da bomo po nekaj mesecih delovanja ugotovili, da je družinski center ob določenih urah nezanemljiv in prazen (verjetno predvsem v jutranjih ali opoldanskih urah), zato je mogoče, da bomo obratovalni čas premaknili na uro ali dve kasneje. Zamik v večerne ure ni verjeten, saj je pozimi zelo zgodaj temno, poleti pa ne pričakujemo večjega obiska v večernih urah.

Delovni čas zaposlenih bo vse dni v tednu v dopoldanskem in popoldanskem času. Vodja centra bo mesečni razpored delovnikov sestavil glede na pričakovan obisk v centru. Pri tem bo potrebno upoštevati, da bodo vsi zaposleni enakomerno obremenjeni v manj ugodnem delovnem času, torej popoldne in med vikendi, ter delo v posebnih pogojih dela (delo v nedeljo in na dela proste dneve po zakonu) posebej ovrednotiti, kot to zahteva Zakon o delovnih razmerjih.

4.4.2. Prostor in oprema

Družinski center bo urejen v vogalnem objektu na Prečni 7, ki je v lasti MOL. Objekt z večkotno tlorisno obliko ima 280,42 m² neto površine. Pripada mu urejena in delno ograjena zunanja površina, namenjena otroškemu igrišču. Osnovni koncept pokritega otroškega igrišča in pripadajočega zunanjega igrišča temelji na čim večjem upoštevanju otroškega sveta v simbiozi z urbanim, mestnim prostorom. Igrišče je urejeno po merilu otrok, z edukativno

vsebino, ki temelji na spoznavanju Ljubljane skozi igro, ki se nanaša na značilne urbane točke (stavbe, parki, spomeniki, reka, nabrežje, kot tudi živali in rastline). Igrišče obsega notranji in zunanji del.

Vhodni prostor je namenjen garderobi za otroke in odrasle, manjšemu sprejemnemu pultu in oglasnemu stojalu. Vhodni prostor je povezovalni del med dvema ločenima enotama igrišča, prostorom za igranje in večnamenskim prostorom. Informacijska omarica s prostorom za obvestila in sporočila je locirana pri vhodu v večnamenski prostor.

Osrednji prostor v objektu v izmeri 126,21 m² je dostopen iz vhodnega prostora. Po klančini je omogočen dostop do zunanjega otroškega igrišča. Prostor za igranje zavzema večji del pritličja in je razdeljen na posamezne sklope:

Večnamensko igralo - poligon, ki poteka ob celotni najdaljši steni sobe je urejeno v več nivojih z zaščitno ograjo in z malimi tematskimi prostorčki v notranjosti za skrivanje in raziskovanje. S postavitvijo višjega nivoja lahko otroci opazujejo dogajanje na ulici, kar daje dodatno doživljajsko kvaliteto prostoru. Nivoji so med seboj povezani s stopničkami. Zunanja stena ob prehodu je zasnovana kot mestna ulica s fasadami pomembnih ljubljanskih stavb: Ljubljanski grad, Schweigerjeva hiša, Mestna hiša ali Rotovž, Opera, Uršulinska cerkev, Centromerkur in Nebotičnik. Otroci bodo pri vstopu v igrišče dobili tudi vodnik po igrišču – mestu in se na ta način pričeli učiti o stavbah v Ljubljani in njenih značilnostih. Hiše so zasnovane tako, da otroci lahko odpirajo mala okna in vrata in raziskujejo prostor zunaj in znotraj. Notranji prostorčki so oblazinjeni in deljeni tako, da jih otroci lahko opremljajo po svojih željah. Z igračami – stanovanjsko opremo bodo lahko uredili kuhinjo, dnevno sobo, kopalnico, spalnico, imeli pa bodo tudi svojo kavarnico.

Kavarnica je namenjena okrepčilu staršem in otrokom. Točilni pult je lociran na mestu, kjer je omogočen nadzor zaposlenim nad dogajanjem v celotnem prostoru. Otroci imajo svoj del kavarnice v pritličnem delu večnamenskega igrala »pod Gradom«. Kavarnica ima tudi brezžični internet ter računalnike za odrasle obiskovalce. Del prostora ob stolpu v pritličju je urejen kot oblazinjen **labirint**, v katerega otroci zlezejo skozi steno s krogi, pogledajo pa lahko tudi v »park«, ki je urejen v prostoru, ki ga obkroža klančina v klet.

»**Mestni park**« je v celoti oblazinjen prostor okroglega tlorisa, v njem pa »rastejo« stilizirana drevesa (tudi debela drevesa so oblazinjena, krošnje pa so na vrvicah obešeni listi raznobarnih tkanin različnih oblik). V višini otroških oči je nameščena didaktična tabla, ki predstavi liste, ki rastejo v mestnem prostoru). Prostor je dostopen preko podesta, iz katerega vodijo stopnice v sanitarije v kleti in v prvo nadstropje stolpa. Manjši del prostora med točilnim pultom in izhodom na vrt je urejen kot velik **podij za igro najmlajših** (malčkov, ki še ne hodijo) in je sestavljen iz različnih blazin in oblazinjenih ležišč za mirnejšo igro.

Večnamenski prostor bo namenjen delavnicam, predavanjem, srečanjem staršev, zaključenim prireditvam za otroke (lutkovne, gledališke in glasbene predstave) in rojstnodnevnim zabavam. Dostop je iz vhodnega prostora in se lahko uporablja ločeno od velike igralnice. Oba sklopa si delita vhodni prostor, garderobo in sanitarije, ki so urejene v kletni etaži. Prostor je zasnovan tako, da se ga lahko uporablja na več načinov, od vrst s stoli za predavanja do razredne razporeditve za delavnice, kjer je potrebno delo za mizami do možnosti nastopov z odrom. Prostor ima v zadnjem delu priročno skladišče za shranjevanje stolov, miz in opreme, kot tudi urejeno možnost pregraditve z zaveso za manjše predstave.

Šestkotni stolp ima 4 nivoje. V kleti so sanitarije in kurilnica, v pritličju delno ločeno igrišče, v prvem nadstropju mala igralnica, v drugem nadstropju pa knjižnica, čitalnica in prostor za dojenje. Povezovalna komunikacija med etažami so stopnice ob obodu stolpa. **Mala igralnica** v prvem nadstropju je namenjena igranju s kockami. Dostopna je preko stopnišča. **Čitalnica** z majhno knjižnico v drugem nadstropju je urejena z udobnimi sedišči in blazinami in je predvidena za obisk otrok s starši ter za dojenje.

Ocenjena kapaciteta družinskega centra je 40-50 otrok in 20-30 spremljevalcev. Ob določanju kapacitete smo se naslanjali na Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje predšolske vzgoje (Ur. l. RS, št. 75/2005), ki velja za vrtce in zahteva 3 metre² površine na otroka. Pravilnik za družinski center sicer ni zavezujoč, saj družinski center nima statusa vrtca, vendar je vsebinsko primerljiv kljub bistveno višjemu številu spremljevalcev otrok.

4.4.3. Kadrovska zasedba

Odpiralni čas je tedensko 70 ur, mesečno 210 oz. 217 ur oz. letno 3600 obratovalnih ur. V družinskem centru se bodo predvidoma odprla štiri delovna mesta (trije animatorji in vodja centra). Tabela 6 kaže opis delovnih mest v DC Mala ulica.

Tabela 7: **Sistemizacija delovnih mest v DC Mala ulica od 1. 6. 2012**

Naziv delovnega mesta	Vrsta strokovne izobrazbe	Razpon plačnih razredov	Število delovnih mest
Vodja DC	VII/2	30 – 43	1
Animator	VII/2	30 – 43	3

Vir: Sistemizacija JZMZ, 2012.

Vsi zaposleni v JZMZ so zaposleni po Kolektivni pogodbi za dejavnost vzgoje in izobraževanja. Razpon plačnih razredov je širok zaradi različnih možnih nazivov oz. možnih napredovanj (mentor, svetovalec, svetnik).

Ekipo bodo sestavljali animatorji različnih profilov s področja vzgoje, pedagogike, socialnega dela in umetnosti. Zaradi bolniških dopustov, rednih letnih dopustov in drugih odsotnosti

vsega delovnega časa ne bo možno pokriti s 4 redno zaposlenimi, zato bomo zaposlovali študente in v delo vključevali prostovoljce. Vsekakor je nujno, da je vsaj v začetnem, uvajalnem obdobju, v vsakem trenutku obratovalnega časa prisoten vsaj en redno zaposlen. Predvidevam, da bo v dopoldanskem času glede na pričakovan obisk dovolj prisotnost enega animatorja, medtem ko bosta v popoldanskem času potrebna vsaj dva (v nadaljevanju bom za zaposlene in študente oz. prostovoljce, ki bodo delali v družinskem centru, uporabljala termin »animatorji«).

Dodatno pomoč bomo v okviru finančnih možnosti iskali predvsem med študenti Vzgojiteljske in Pedagoške fakultete, Visoke šole za socialno delo ter študenti umetniških fakultet. V šolskem letu 2012/13 načrtujemo tudi izvajanje redne prakse študentk vzgojiteljske fakultete in visoke šole za socialno delo. Težko je vnaprej načrtovati vključevanje prostovoljcev, vendar prostovoljno delo pričakujem predvsem s strani staršev in drugih odraslih obiskovalcev družinskega centra. Pričakujem, da se bo vsaj v dopoldanskem času, ko bodo družinski center obiskovale predvsem mamice na porodniškem dopustu, sčasoma (in vedno znova) izoblikovalo jedro mam, ki bodo družinski center redno obiskovale. Takšne stalne obiskovalke bodo lahko pomagale in hkrati sooblikovale dejavnosti, npr. dodatno varovanje otrok, odpiranje vrat obiskovalcem, dajanje informacij ipd. To bo zagotavljalo nemoten potek dela v družinskem centru, hkrati pa bo materam, ki bodo delale kot prostovoljke, omogočilo vključevanje in kreiranje delovanja družinskega centra in jih na ta način (ponovno) vključilo v družbo, jim dalo ali vrnilo samozavest in dodatno osmislilo vsakdanjik.

4.4.4. Zagotavljanje varnosti

Varnost otrok je potrebno zagotoviti z več vidikov: varna opremljenost prostora (zaobljeni robovi, zavarovane stopnice, odsotnost radiatorjev, kaljeno steklo, ipd.), varne igrače (mehke, neostre, brez škodljivih in strupenih materialov, po možnosti ekološke in »zdrave igrače«), varnost pred morebitnimi zlonamernimi obiskovalci (pedofili, ugrabitve), varnost pred nenadzorovanim samostojnim odhodom otroka iz družinskega centra, varnost pred nalezljivimi boleznimi (na videz bolnemu otrok se vstop zavrne) in varnost pred drugimi okužbami (strogo upoštevanje sanitarnih pogojev v toaletnih prostorih in v kavarni).

Objekt, kjer bo deloval družinski center, ima vhodni prostor z garderobo in manjšim sprejemnim pultom, kjer bo ob večji frekvenci prihodov in odhodov (predvsem v popoldanskem času) stalno prisoten nekdo od zaposlenih. Ta bo obiskovalce sprejemal, prodal vstopnico oz. preveril njihovo mesečno/letno vstopnico in jih usmeril. Vstop brez otroka v družinski center ne bo mogoč. V dopoldanskem času oz. v »mirnejših« obdobjih bo vhod v družinski center zaklenjen. V objektu je predvidno odpiranje vrat iz notranjih prostorov ter videosistem. Ko bo obiskovalec pozvonil pri vhodnih vratih, bo animator preveril, za koga gre, in odprl vrata. Tak sistem bo bistveno olajšal delo oz. zmanjšal potrebe po prisotnosti animatorjev v manj frekventnih časovnih obdobjih.

Objekt ima še stranski vhod, ki je dostopen iz parka in ga bomo uporabljali le za dostop invalidov. V poletni sezoni (maj-september), ko je možno igranje tudi zunaj, bomo ta vhod odprli. Zavarovan bo s posebno pregrado, tako da bo ponoven vstop v družinski center možen le s pomočjo in vednostjo animatorke. S tem bomo preprečili možne prihode v družinski center skozi park. Park je sicer ograjen, možno bi ga bilo tudi zakleniti in s tem preprečiti zunanjim obiskovalcem vstop v park, vendar bi s tem ukrepom park na nek način »privatizirali«, kar ni v skladu z Odlokom o urejanju in čiščenju občinskih cest in javnih zelenih površin. Dogovori o možnih ureditvah s pristojnimi organi še potekajo, najverjetneje pa bo rešitev po odprtju družinskega centra in ureditvi igrišča ob njem ta, da se bodo vrata igrišča striktno zapirala. Park že v preteklosti ni imel mnogo obiskovalcev, potencialnim obiskovalcem pa ne bomo pa zapirali vstopa na igrišče oz. park.

Varnost v družinskem centru bomo skušali zagotoviti tudi s čim boljšim pregledom nad obiskovalci. V ta namen se bomo posebej trudili pridobiti čim več kupcev mesečnih in letnih vstopnic, ki nam bodo omogočili boljšo evidenco obiskovalcev. Evidenca obiskovalcev nam bo omogočila tudi enostavno obveščanje o nalezljivih boleznih, ki bi se lahko pojavile med otroci v DC.

Otroci bodo v družinski center sicer prihajali v spremstvu odrasle osebe, ki bo zanje tudi odgovorna. Animatorke bodo otroke sicer usmerjale in se z njimi po potrebi igrale, vendar se od spremljevalcev otrok pričakuje, da bodo bodisi sodelovali v igri otrok ali jo vsaj od daleč spremljali. Za otroke, ki bodo v nekajurnem (plačljivem) varstvu, bodo v celoti odgovorne animatorke. Zanje bodo spremljevalci ob prihodu izpolnili poseben formular, na katerem bodo vsi pomembni podatki o otrokovih starših (ime in priimek, naslov stalnega in začasnega bivališča, vse telefonske številke, na katerih so dosegljivi), podatki o otroku (ime, starost, posebnosti, alergije, bolezni) in uro prihoda in odhoda. Varstvo brez tega formularja in primerjave podatkov na osebni dokumentu ne bo možno.

4.5. Ekonomska upravičenost projekta »Družinski center Mala ulica«

Projekt Družinski center Mala ulica se bo izvajal v sklopu Javnega zavoda Mladi zmaji in bo tako kot vsa dejavnost zavoda neprofitne narave. Javni zavodi so organizacije, ki se ustanavljajo za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. Po Zakonu o zavodih (1991) lahko zavodi opravljajo tudi gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen. Zavod pridobiva sredstva za delo iz sredstev ustanovitelja, s plačili za storitve, s prodajo blaga in storitev na trgu in iz drugih virov na način in pod pogoji, določenimi z zakonom in aktom o ustanovitvi. Presežek prihodkov nad odhodki sme zavod uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, če ni z aktom o ustanovitvi drugače določeno. Pevcin (2010, str. 180) navaja tri najpomembnejše družbene koristi obstoja nepridobitnega sektorja, ki so »povečevanje inovativnosti v družbi, ki

ga povzroča uresničevanje ciljev, ki jih profitni ali vladni sektor zaradi političnih ali poslovnih omejitev sicer ne bi uresničevala, oblikovanje družbenih mrež in slogov vodenja in zmanjševanje odtujenosti in občutka nemoči nekaterih posameznikov in družbenih skupin«.

V javnem sektorju se uporabljajo druga merila upravičenosti kot v zasebnem sektorju, zato za odločanje o upravičenosti običajno uporabljamo analizo stroškov in koristi (cost-benefit analiza). Analiza stroškov in koristi je najbolj razširjen način ekonomskega ocenjevanja, pri katerem se izrazijo stroški in koristi naložbenega projekta v denarnih enotah in stroški in koristi, katerih vrednosti ni možno izraziti v denarnih enotah (Klavs, 2007, str. 199). Kot navaja Battiato (v Williams & Giardina, 1993, str. 26) je analiza stroškov in koristi orodje uporabe ekonomike blaginje, ki opravičuje odločitev za naložbo z učinki za vse člane skupnosti. Naložbe so torej upravičene, če povečajo blaginjo prebivalcev. O tem govori tudi Paretovo načelo: če prerazdelitev dobrin med člane družbe omogoči, da je vsaj en član družbe na boljšem in pri tem ni nihče na slabšem, se blaginja družbe poveča (v Prašnikar & Domadenik, 2005, str. 334). Različni avtorji to načelo dopolnjujejo s Kaldor-Hicksovim načelom, ki temelji na t.i. nadomestitvenem načelu, pri čemer se blaginja poveča, četudi je korist posameznika povečana na račun drugega, če je korist prvega večja od izgube drugega (Tajnikar, 2003).

Pomembna značilnost analize stroškov in koristi je tudi primerjava stanja v družbi »z« ali »brez« projekta. Ne gre za primerjavo »pred« in »po« izvedbi projekta, ampak za oceno, kakšne spremembe nastanejo v vplivnem okolju projekta po njegovi izvedbi in kaj bi se zgodilo, če projekt ne bi bil izveden.

Vse koristi in stroški, ki se pojavljajo v analizi, morajo biti izražene v enotni standardni meri - denarni enoti.³ Analiza stroškov in koristi je načeloma sestavljena iz:

- finančne analize, katere najpomembnejši namen je izračun kazalnikov finančnih rezultatov investicije in konsolidirana finančna analiza. Pri tem se upošteva metoda diskontiranega denarnega toka in terminski nastanek denarnega toka,
- ekonomske analize, ki izhaja iz predpostavke, da je potrebno investicijo vrednotiti na podlagi oportunitetnih stroškov, rezultate pa glede na pripravljenost uporabnikov za plačilo storitve. Oportunitetni stroški niso nujno enaki finančnim stroškom. Izhodišče ekonomske analize so denarni tokovi iz finančne analize in
- analize občutljivosti tveganj, ki pokaže verjetnost, da se lahko zgodi sprememba.

Poznamo statične in dinamične metode ocenjevanja uspešnosti investicijskih projektov. Dinamične metode za razliko od statičnih upoštevajo časovno razporeditev denarnega toka in življenjsko dobo investicije (Pučko & Rozman, 2000). Med dinamične metode štejemo metodo neto sedanje vrednosti, metodo notranje stopnje donosnosti, popravljeno notranjo stopnjo donosnosti in indeks donosnosti. Metoda neto sedanje vrednosti odpravlja slabosti

³ Izražanje koristi v denarnih enotah je mnogokrat težavno ali nemogoče, vendar o tem več v poglavju 4.5.4.

statičnega pristopa tako, da ocenjene donose prihodnjih let diskontira na sedanjo vrednost, neto sedanjo vrednost pa dobimo, ko od vrednosti bodočih donosov odštejemo investicijski vložek. Notranja stopnja donosnosti je obrestna mera (diskontna stopnja), ki vsoto denarnih tokov izenači z nič (Rebernik, 1999). Z relativno neto sedanjo vrednostjo ocenimo, kolikšen je znesek neto sedanje vrednosti na enoto investicijskega izdatka. Količnik relativne koristnosti je razmerje med sedanjo vrednostjo vseh koristi projekta in sedanjo vrednostjo stroškov.

Metoda stroškov in koristi se najbolj učinkovito uporablja pri velikih investicijskih projektih, pri razvojnih projektih in pri odločitvah o investiranju v infrastrukturo, zato ker teh koristi ni mogoče enostavno izraziti s prihodki, pa tudi stroškov se ne da prebrati iz računovodskih izkazov, saj se pri teh pojavljajo številne koristi, ki niso neposredno denarno izrazljive (Rebernik, 1999, str. 368).

4.5.1. Naložba prenove objekta »Mala ulica«

Investicijski program »Pokrito otroško igrišče«⁴ (v nadaljevanju Investicijski program) je po naročilu in v sodelovanju z MOL izdelal Biro Veritas d.o.o. v skladu z Uredbo o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ (Ur. l. RS št. 60/2006, 54/2010). Vsi finančni podatki in izračunani kazalci v nadaljevanju so povzeti po Investicijskem programu in jih sama nisem ponovno izračunavala.

Investitor obnove in ureditve družinskega centra je v celoti MOL. Objekt na Prečni ulici 7 v Ljubljani je v lasti MOL in je kot bivše javno kopališče urbanistični, arhitekturni in umetnostno-zgodovinski spomenik. Prenova objekta poteka v skladu z Dolgoročnim planom občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986-2000 za območje MOL in Odlokom o prostorsko ureditvenih pogojih za območje urejanja v mestnem središču (Investicijski program, 2010).

Ocena vrednosti projekta po projektni dokumentaciji je 962.986 € po stalnih cenah iz leta 2010. Razrez posameznih postavk celotne naložbe je razvidna iz Tabele 8.

Tabela 8: Ocenjena vrednost naložbe v stalnih cenah v € z DDV iz leta 2010

OPIS	Stalne cene 2010
GOI dela - rekonstrukcija objekta	356.772
GOI dela - fasada s sofinanciranjem	132.353
Prenova igrišča	21.962
Strokovni nadzor	12.500

se nadaljuje

⁴ Projekt je bil najprej imenovan »Pokrito otroško igrišče«, vendar ga je kasneje JZMZ s spremembo statuta preimenoval v »Družinski center«, saj to poimenovanje vsebinsko bolj ustreza načrtovani dejavnosti.

nadaljevanje

Oprema objekt	177.288
Oprema igrišča	45.232
Projektna dokumentacija	50.382
Koordinacija VD, nadzor ZVKD	6.000
SKUPAJ	802.489
DDV v višini 20%	160.498
SKUPAJ CELOTNA INVESTICIJA	962.986

Vir: Investicijski program 2010

Naložba v pokrito otroško igrišče se bo 100 % financirala iz Proračuna MOL, pri čemer se bo rekonstrukcija fasade 50% sofinancirala iz javnega razpisa za sofinanciranje obnove stavbnih lupin v okviru akcije "Ljubljana - moje mesto", kar je razvidno iz Tabele 8.

Tabela 9: Viri financiranja po stalnih cenah v € z DDV iz leta 2010

Leto	2010	2011	2012	SKUPAJ
Proračun MOL	50.058	750.771	82.746	883.574
Razpis LMM	0	79.412	0	79.412
SKUPAJ	50.058	830.183	82.746	962.986

Vir: Investicijski program 2010

V proračunu MOL za leto 2012 so planirana še sredstva v višini 150.000 € za obnovo otroškega igrišča, ki se nahaja poleg družinskega centra. Urejeno zunanje igrišče bo omogočilo in osmislilo delovanje družinskega centra tudi v poletnih mesecih, predvsem pa je pomembno za izvedbo počitniškega varstva šolarjev prve triade.

4.5.2. Projekcija pritokov iz poslovanja

Družinski center ima smisel in bo opravičil svoj obstoj zgolj pod pogojem, da je dostopen vsem in vsakomur. Osnovna ideja je sicer, da je vstop brezplačen. Družinski centri v tujini imajo različne pristope, večinoma je vstop brezplačen, vendar v tem primeru zbirajo prostovoljne prispevke. V JZMZ smo se odločili, da uvedemo simbolično vstopnino, ker menimo, da je odnos obiskovalcev do prostora, dejavnosti in opreme drugačen, če je plačljiv. Izkušnje iz drugih primerljivih dejavnosti in prireditev kažejo, da obiskovalci brezplačne storitve smatrajo za »manj vredne« in da prej pride do poškodovanja opreme. Pomemben razlog za uvedbo vstopnine, čeprav simbolične, je tudi, da bomo s tem preprečili »sprehajanje« po centru oz. prihode za nekaj minut, npr. za uporabo sanitarij. Hkrati bomo z vstopnino vstop v družinski center formalizirali do te mere, da bo možen pregled nad številom in profilom obiskovalcev.

Ocenjuje se, da bo od novembra do marca obisk v dopoldanskem času v povprečju 15 otrok in 15 odraslih, v popoldanskem času pa med 30 do 40 otrok in med 15 do 25 odraslih v vsaki uri obratovanja. Ocenjujemo, da bo dolžina obiska v družinskem centru od 1 – 3 ure.

V juliju in avgustu se načrtuje počitniško varstvo otrok iz prve triade OŠ in sicer od 1 do 2 skupini po 14 do 18 otrok, kar bo dodatno zapolnilo kapacitete v poletnih mesecih.

Tabela 10: Predlog cenika Družinskega centra Mala ulica v €

Enkratna vstopnica za otroka (en odrasli spremljevalec ima prost vstop)	2 €
Mesečna vstopnica za enega otroka/družinska	10/15 €
Polletna vstopnica za enega otroka/družinska	25/40 €
Letna vstopnica za enega otroka/družinska	40/60 €
Varovanje otrok (otrok/ura)	4 €
Organizacija praznovanja rojstnega dne (na otroka)	9 €
Telovadba za nosečnice/mamice z dojenčki (ura)	6 €

Po načrtu se bo za uporabo storitev Pokritega otroškega igrišča uporabnikom zaračunala simbolična vstopnina v višini 2,00 EUR na otroka, kar v povezavi s podatkom o predvidenem številu obiskovalcev in dolžino obiska v družinskem centru pomeni povprečno 150,00 EUR/dan oz. 54.750,00 EUR letno (Investicijski program, 2010).

Obiskovalcem bomo ponudili tudi pridobiti nakup mesečnih in letnih vstopnic. Ta sistem bi omogočil oblikovanje baze podatkov, na podlagi katere bomo lahko načrtovali program, marketinško strategijo ipd. Dober pregled nad obiskovalci, po možnosti z imenom in priimkom (mesečne in letne vstopnice), je pomemben tudi iz varnostnih razlogov. Najbolj smiselno in primerno bi bilo članstvo, vendar status javnega zavoda tega instituta ne omogoča. V izračunu prihodkov mesečne, polletne in letne vstopnice niso upoštevane. Predvidevamo, da bodo imetniki teh vstopnic preživeli v družinskem centru več časa in posledično opravili več nakupov pijač in prigrizkov, kar bo izravnalo manjši prihodek od vstopnin.

Vse dodatne aktivnosti bi lahko pokrile stroške organizacije in dela obratovalnih stroškov, ne bodo pa prinašale dobička. V Investicijskem programu (2010) je navedeno, da bi prihodki od dodatnih dejavnosti pokrivali tretjino predvidenih obratovalnih stroškov, kar znaša 5.945 €. Čiste prihodke bara z omejeno ponudbo ocenjujemo v višini 0,25 EUR na obiskovalca, kar letno znaša 9.423,00 EUR. Predvidene letne prihodke po posameznih postavkah v prvih dveh letih delovanja prikazuje Tabela 11.

Tabela 11: Zbirni prikaz pritokov v prvih dveh letih poslovanja v €

Leto	Prihodki od vstopnin	Prihodki od dodatnih dejavnosti	Prodaja storitev na trgu	SKUPAJ
2012	27.375	2.973	4.712	35.060
2013	54.750	5.945	9.423	70.118

Vir: Investicijski program 2010

V letu 2012 so predvideni prihodki za polovico manjši, saj bo družinski center pričel z delovanjem predvidoma 1. 7. 2012.

Premislek o upravičenosti in smiselnosti zaračunavanja vstopnine bo JZMZ po nekaj mesecih obratovanja zagotovo moral obnoviti. Glede na profil obiskovalcev, pogostost obiskov in splošno obiskanost centra ter finančni efekt bo odločitev o morebitni ukinitvi vstopnine ali pa celo povišanju le-te po uvalnem obdobju lažja in bolj argumentirana.

4.5.3. Projekcija odtokov iz poslovanja

Tekoči oz. obratovalni stroški so ocenjeni v višini 5,3 EUR/m² mesečno, kar skupno na letnem nivoju predstavlja 17.835,00 EUR. Ocenjeni so na osnovi dejanske višine stroškov v podobnih stavbah. V prvem letu obratovanja je upoštevanj polovični znesek glede na predviden pričetek delovanja, kar kaže Tabela 12.

Tabela 12: Zbirni prikaz odtokov v prvih dveh letih delovanja v €

Leto	Stroški investicijskega vzdrževanja	Obratovalni stroški	Stroški plač	SKUPAJ
2012	0	8.918	29.301	38.219
2013	0	17.835	58.602	76.437

Vir: Investicijski program, 2010

4.5.4. Finančna in ekonomska analiza

V okviru finančne analize je Biro Veritas d.o.o. ugotovil donosnost projekta Družinski center Mala ulica z vidika investitorja. Finančna analiza nameravane investicije v izgradnjo pokritega igrišča v Prečni ulici 7 je pokazala, da z vidika investitorja investicija ni upravičena, saj izračunani finančni kazalci izkazujejo negativne vrednosti. Kot kaže Tabela 13, pri 7% diskontni stopnji finančni kazalci znašajo:

Tabela 13: **Finančni kazalci pri 7 % diskontni stopnji**

Interna stopnja donosa	- 7,57%
Neto sedanja vrednost	- 905.090 €
Relativna neto sedanja vrednost	- 0,93 %
Količnik relativne koristnosti	0,07

Vir: Investicijski program, 2010

Izdelana je bila še ekonomska analiza, v okviru katere se ugotavlja donosnost projekta z vidika širših družbenih koristi, ki upoštevajo tudi zunanje stroške in koristi. Stroški zajemajo investicijske stroške po stalnih cenah v višini 962.986 €, obratovalne stroške v višini 17.835,00 € ter stroške plač v višini 58.602,12 €. Za leto 2012 se glede na otvoritev sredi leta upošteva polovični znesek. Prihodki in koristi zajemajo koristi od povečanja tržne vrednosti objekta v višini 1.165.100 € in prihodke iz dejavnosti v letni višini 70.118,00 €.

Na osnovi podanih predpostavk je v Tabeli 14 izračunana popravljena ekonomska notranja stopnja projekta, neto sedanjo vrednost projekta, relativna neto sedanja vrednost in količnik relativne koristnosti:

Tabela 14: **Ekonomski kazalci pri 7 % diskontni stopnji**

Interna stopnja donosa = zaradi izmenjujočih se denarnih tokov (pozitivnih in negativnih) je ni možno izračunati, zato je bila uporabljena modificirana interna stopnja donosa, kjer je izračun kljub temu možen.	10,44%
Modificirana interna stopnja donosa	10,44 %
Neto sedanja vrednost	183.789 €
Relativna neto sedanja vrednost	0,94
Količnik relativne koristnosti	1,94

Vir: Investicijski program, 2010

V analizi občutljivosti in tveganja je bilo ugotovljeno, da investicija v rekonstrukcijo obstoječega objekta na Prečni ulici 7 v Ljubljani v družinski center ni občutljiva na spremembe v višini investicijskih stroškov, saj se kazalci bistveno ne spreminjajo in je naložba za investitorja s finančnega vidika nezanimiva tudi pri nižjih investicijskih stroških.

Po finančnih in ekonomskih kriterijih bi bila naložba v družinski center neupravičena. Kljub temu se je MOL v skladu z Strategijo razvoja vzgoje in izobraževanja (MOL, 2008) odločila za naložbo, ki bo zvišala kakovost bivanja in življenja mladih mater, predšolskih otrok in družin.

Vodilo za odločitev ni bila finančna ocena, saj ta ne opravičuje naložbe v objekt in financiranja programa dejavnosti, temveč ocena širših družbenih koristi. V zaostrenih gospodarskih razmerah je racionalna poraba javnih sredstev izjemno pomembna, vendar se prav v teh razmerah kažejo še večje potrebe po podpornih programih.

Različne raziskave, omenjene v predhodnih poglavjih, potrjujejo potrebo po prostoru za druženje, neformalno svetovanje in podporo. Z naraščanjem števila mater, ki koristijo pravico do skrajšanega delovnika do otrokovega dopolnjenega 3. oz. 6. leta, z naraščanjem števila brezposelnih mater, nezadostnim številom prostih mest v vrtcih za otroke do 3. leta starosti in naraščajočimi problemi, ki izhajajo iz ekonomske krize, se potreba po družinskem centru veča. Še posebej so te potrebe izrazite v urbanem okolju, kot je MOL; povzročajo jih ohlapnejše vezi s člani širše družine ali sosedmi, zaradi česar so mladi starši pogosto osamljeni in iztrgani iz podporne mreže. Urbano okolje pogosto pomeni tudi zahtevnejše delovne obveznosti zaposlenih mater, ki imajo večje zahteve po »svojem« prostem času in po kakovostnem preživljanju časa z otrokom, na drugi strani pa veliko izoliranost in občutek nekoristnosti mater, ki so po svoji izbiri ali proti svoji volji ostale brez zaposlitve (na podeželju so medsosedske in družinske vezi močnejše, več je možnosti za »koristno« in smiselno izrabo prostega časa, npr. delo na vrtu, pomoč sosedom...). Prav tako so v urbanem okolju bolj izrazite socialno-ekonomske razlike; matere z močno družinsko mrežo in/ali ekonomsko dobro situirane matere so v veliki prednosti pred materami migrantskega porekla in/ali slabo situiranimi materami. Družinski center potrebujejo oboji – tistim prvim bo predstavljal »luksus«, drugim bo nadomestil manjkajočo socialno mrežo.

Nezanemarljiva funkcija družinskega centra je tudi možnost nekajurnega otroškega varstva – to bo lahko cenovno dostopno dopolnilo individualnemu varstvu, v katerega so nekateri starši zaradi pomanjkanja mest v javnih vrtcih prisiljeni, pomoč materam v izjemnih situacijah (nujne službene ali druge obveznosti izven delovnega časa, bolezni ipd.), pa tudi opora, zatočišče in oddih varuškam. Mnoge raziskave v Nemčiji, Češki in Slovaški poročajo o pomembnih učinkih družinskih centrov na družine in lokalno skupnost (Jaekel, b.l.,a.): večjo samozavest mater, intenzivnejše vključevanje očetov v družinsko življenje, podporo pri reševanju težav v družini in na delu, pomoč pri iskanju zaposlitve ali dodatnega zaslužka ipd.

Vsi argumenti, ki govorijo v prid ustanovitvi družinskega centra, so težko finančno izmerljivi, finančna argumentacija potencialnih učinkov projekta pa močno presega okvir tega magistrskega dela. Tudi Jimenez in Patrionos (2008) ugotavljata, da je analiza stroškov in koristi »manj uporabna za vladne odločitve o naložbah v izobraževalne in socialne programe. Ugotovitve Svetovne banke kot prvega investitorja v tovrstne programe kažejo, da je le 39% programov po analizi stroškov in koristi ocenjenih pozitivno.« Razlog so »neizmerljivi« učinki, ki so potrebni za analizo učinkovitosti porabe javnih sredstev. V primeru učinkov, ki jih je težko ali nemogoče izraziti v denarnih enotah, mora analiza »natančno opredeliti in upravičiti cilje in oceniti širše področne ali ekonomske programe, da bi zagotovili ustrezno izbiro ciljev, in dokazati, da se bodo cilji dosegli na stroškovno najbolj učinkovit način« (v

Jimenez&Patrionos, 2008, str. 12). V predhodnih poglavjih sem namen in cilje že opisala, prav tako pričakovane koristi in učinke družinskega centra, zato v Tabeli 15 le še povzemam:

Tabela 15: *Pričakovani učinki dejavnosti Družinskega centra Mala ulica*

Ciljna skupina	Pričakovani učinki dejavnosti družinskega centra
Predšolski otroci (od 0 – 6 let)	▪ Večje kognitivne sposobnosti, ▪ socializacija.
Matere	▪ Višja samozavest, ▪ vzpostavitev oporne socialne mreže, ▪ izboljšanje psihičnega in fizičnega zdravja, ▪ boljše zaposlitvene možnosti, ▪ lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, ▪ socialna kohezija.
Očetje	▪ Aktivnejša očetovska vloga, ▪ lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.

Mnogo avtorjev (Jimenez, 2008; Wolfe & Zuvekas, 1995; Jaeckel, b.l.) trdi, da imajo izobraževalni in socialni programi, namenjeni manj izobraženim ali drugače depriviligiranim ljudem, večje učinke. Tudi učinki, naštet v Tabeli 15, bodo opaznejši pri depriviligiranih materah in otrocih, medtem ko bo za druge družinski center le prostor sprostitve, sproščene igre in druženja. Kot ugotavlja tudi Janice Gruendel (v Calman & Tarr, 2005, str. 38), morajo javne in privatne ustanove pri spodbujanju ekonomskega razvoja smatrati zgodnje izobraževanje za bistveno sestavino le-tega, tako kot npr. javni transport in infrastrukturo, komunalne storitve, stanovanjsko gradnjo in šolstvo.

Menim, da je MOL z odločitvijo za naložbo v projekt kljub negativnim finančnim kazalcem pokazala, da se zaveda pomembnosti t.i. »mehkih« področij in z odločitvijo za naložbo v družinski center ravnala smotrno in družbeno odgovorno.

4. 6. Strateški management v Javnem zavodu Mladi zmaji – enota Družinski center Mala ulica

Kot sem ugotovila že v predhodnem poglavju, investicijski projekt v javnem sektorju pogosto prinaša koristi, ki jih je težko oz. nemogoče izraziti neposredno z denarjem, lahko pa so bistveno bolj pomembne od izmerjenih in ovrednotenih stroškov in jih je pri odločanju za ali proti investiciji v družbeno pomembne projekte nujno potrebno upoštevati. Pučko (v Čater et al., 2011, str. 133) navaja, da nedobičkovne organizacije pomembno prispevajo k uspešnejšem zadovoljevanju potreb posameznikov, skupin ali širše skupnosti, kot če bi te potrebe poskušali zadovoljevati posamezniki sami. Usklajevanje organizacije s potrebami v njenem okolju je naloga strateškega managementa. Modelov procesa strateškega planiranja je več, za potrebe javnega in neprofitnega sektorja pa je najprimernejši Brysonov model, ki je razčlenjen na deset korakov (Pučko, 2011, str. 135): organiziranje procesa strateškega planiranja – začetni dogovor, opredelitev pooblastil javne nedobičkonosne organizacije,

identifikacija poslanstva zavoda, ocenjevanje zunanjega okolja zavoda, ocenjevanje notranjega okolja zavoda, identifikacija strateških vprašanj, oblikovanje strategij, opis organizacije v prihodnosti, uresničevanje strategij in ponovno ocenjevanje strategij in procesa planiranja.

Prve tri korake sta ustanovitelj JZMZ MOL in svet zavoda JZMZ že opredelila in so zapisani v statutu in drugih internih dokumentih JZMZ. Pred začetkom delovanja nove enote, ki se tudi v vsebinskem smislu razlikuje od preostalih enot, sta pomembni predvsem analiza zunanjega in notranjega okolja. Celovito oceno projekta sem opravila s SWOT analizo. SWOT analiza je celovito ocenjevanje projekta s štirih vidikov: prednosti (Strengths), slabosti (Weaknesses), priložnosti (Opportunities) in nevarnosti (Threats). Analiza priložnosti in nevarnosti je analiza zunanjega okolja (ekonomski, demografski, družbeni, zakonodajni podatki), analiza prednosti in slabosti pa analizira notranje okolje (zmogljivosti, storitve, tehnologija) (Pučko, 2006, str. 193). Na zunanje okolje za razliko od notranjega okolja nimamo vpliva.

V trenutku, ko je Družinski center Mala ulica šele koncept na papirju, je težko vnaprej ocenjevati notranje okolje, torej prednosti in slabosti projekta. Dobro znane so priložnosti in nevarnosti; še posebej slednje lahko v času napovedanih sprememb, krčenja sredstev in splošnega varčevanja v javnem sektorju pomembno vplivajo na bodoče delovanje DC in povzročijo slabosti, kot npr. preobremenjenost zaposlenih s pridobivanjem finančnih sredstev, težnjo k večji komercializaciji projekta ali celo krčenje odpiralnega časa. Kljub temu verjamem, da bo delovanje DC pokazalo na nujnost izvajanja in financiranja tovrstnih projektov ne le v MOL, ampak tudi v drugih krajih, in da bo DC Mala ulica služil kot primer dobre prakse tako občinam kot nevladnim organizacijam.

Tabela 16. Matrika SWOT analize za Družinski center Mala ulica

<i>Priložnosti</i>	<i>Nevarnosti</i>
• Možnost socialne integracije za otroke, ki niso vključeni v vrtec, • dvig kvalitete življenja za celotno ciljno populacijo v MOL, še posebej za mlade družine, ki stanujejo v okolici, • novi obiskovalci območja so priložnost za številne okoliške lokale in trgovine, • povečana socialna kohezija v mestu, posledično višanje tolerance in bolj strpno okolje, • prenova objekta bo povečala vrednost	• Neenakomerno razporejena obiskanost DC na dnevnem in letnem nivoju, • nihanje obiska zaradi vremena, • nesorazmerno veliko povpraševanje po varovanju otrok, • težave pri pridobivanju študentov za opravljanje rednega praktičnega dela, še posebej v začetnem obdobju, • zmanjševanje sredstev za redno dejavnosti s strani MOL in razpisanih sredstev za projektno financiranje

objekta kot tudi celotnega območja Ajdovega zrna, • interes MDSSZ za vzpostavitev družinskih centrov in redni letni razpisi za sofinanciranje, • možnost sodelovanja z domačimi ali tujimi sorodnimi projekti in skupna kandidatura za EU sredstva.	družinskih centrov s strani MDSSZ zaradi splošnega zniževanja sredstev in varčevanja v javnem sektorju.
<i>Prednosti</i> • Zagotovljeni osnovni finančni pogoji za delovanje (plače, materialni stroški) s strani MOL, • kolektiv sestavljajo mladi in zagnani entuziasti, • majhen kolektiv bo omogočil hitro odzivnost na potrebe in želje obiskovalcev, • pripravljenost na projektno in vsebinsko sodelovanje s strani javnih zavodov in nevladnih organizacij v MOL.	<i>Slabosti</i> • Izgorelost zaposlenih zaradi dela v manj ugodnem delovnem času - popoldne in ob vikendih, • neizkušenost animatorjev pri delu z materami in otroki hkrati, • koordinacija zaposlenih in zunanjih sodelavcev, • preveč administrativnega dela, • neizkušenost na področju pridobivanja sredstev na javnih razpisih.

Strateška vprašanja – opredelitev ciljev, programa storitev, uporabnikov in organizacijskih rešitev sem že opredelila v predhodnih poglavjih, prav tako proces uresničevanja strategije. Spremljanje in ocenjevanje uspešnosti strategije se bo izvajalo letno na nivoju enote Družinski center in na nivoju celotnega zavoda.

4.7. Ocena trenutnega stanja pri uresničevanju projekta

Gradbena dela na objektu so se pričela 30. avgusta 2011, predviden zaključek del pa je bil po prvotnem načrtu 30. novembra 2011. Med obnovo so se pojavile potrebe po nekaterih dodatnih, nenačrtovanih delih, večinoma zaradi starosti in slabega stanja objekta in dodatnih zahtev Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Dela so se upočasnila tudi zaradi vremenskih razmer, zato je bil zaključek del prestavljen na 30. maj 2012. V tem trenutku je realno pričakovati, da bo objekt na ta dan predan naročniku.

V maju 2012 bo objavljen razpis za zaposlitev 4 delavcev, ki se bodo v Javnem zavodu Mladi zmaji, enota Družinski center zaposlili 15. junija 2012. Od 2. julija do 31. avgusta bo 2012 bo v Družinskem centru izvajano počitniško varstvo za otroke od 1. do 3. razreda osnovne šole. 1. septembra bo Družinski center pričel izvajati svojo redno dejavnost, uradna otvoritev pa se načrtuje v prvih dneh septembra 2012.

4.8. Razvoj družinskih centrov v MOL

Projekt Družinski center Mala ulica je zastavljen izjemno ambiciozno in kot tak zahteva velik finančni vložek. Tu gre predvsem za investicijo v zahtevno obnovo starega, spomeniško zaščenega objekta, ki je bil pred tem namenjen drugi dejavnosti in ga je potrebno v veliki meri preurediti. Druga značilnost projekta je, da bo opremljen po najsodobnejših arhitekturnih standardih; oprema bo udobna, varna in primerna za raznoliko uporabo otrok od rojstva do šole. Na pogled to vsekakor ne bo »tipičen« družinski center, ampak sodobno in premišljeno opremljeno igrišče za otroke. Tako visokemu standardu se bo z naslednjimi družinskimi centri MOL (in druge občine) verjetno težko približala. Menim pa, da bo ravno atraktivnost prostora pritegnila toliko pozornosti in razprave, da se bodo želje po podobnem projektu razvile tudi v drugih mestnih četrtih MOL. Zgledi iz tujine kažejo, da za družinski center ni potrebno veliko – potreben je prostor, s katerim občine vedno razpolagajo in ga za tak namen lahko donirajo, ter vložek v renovacijo in opremo tega prostora. Družinski centri, kot jih poznajo v tujini, funkcionirajo predvsem na bazi prostovoljnega dela in prostovoljnih prispevkov. Obiskovalke same organizirajo tečaje, predavanja in delavnice, glede na svojo izobrazbo, znanje in spretnosti. Princip je podoben mladinskim četrtim centrom, kjer je prav tako najpomembnejši prostor.

V JZMZ že potekajo razmišljanja o možnosti, da bi prostore mladinskih četrtih centrov (ČMC zaenkrat obstajajo v Zalogu, Šiški, za Bežigradom in v Črnučah in so odprti ob delavnikih od 14. do 19. ure) v dopoldanskem času namenili dejavnosti družinskega centra. Glede na okolja, kjer se ČMC nahajajo (gosto naseljena območja izven centra), je potencialnih obiskovalk dovolj. Prostore, ki so že na voljo, bi dodatno opremili z nekaj paketi igrar, otroških knjig in čajno kuhinjo (kjer še ni urejena), kar je za prvo iniciativo dovolj. Ker je koncept družinskega centra razmeroma neznan, bomo obveščanje in osveščanje začeli predvsem pred in ob otvoritvi Družinskega centra Mala ulica. Takrat bo ta tema odprta in verjetno dobro pokrita, predvsem v revijalnem tisku in na internetnih forumih za starše, zato verjamem, da bodo naslednji koraki pri uvajanju dejavnosti družinskih centrov v ČMC kot tudi odpiranje novih družinskih centrov v Ljubljani in Sloveniji stekli enostavno. Pomembno je, da se ob tem izoblikuje in izobrazi team ljudi (mame, študentke in prostovoljke), ki bo pripravljen pomagati pri vzpostavljanju novih družinskih centrov.

Družinski center Mala ulica je v stiku z mednarodno mrežo MINE, ki združuje preko 700 družinskih centrov ter pomaga novim centrom pri vzpostavitvi delovanja z nasveti, izobraževanjem in literaturo. MINE je neprecenljiv vir informacij in pomoči, ki bodo potrebne za vzpostavitev mreže družinskih centrov tako v MOL kot v celi državi. Od te mreže lahko pričakujemo predvsem izobraževanje, svetovanje in literaturo, preko nje pa se bo Družinski center Mala ulica lahko povezoval tudi z drugimi centri, predvsem v smislu izmenjave prostovoljcev, predavateljev ali gostovanj različnih projektov.

4.9. Perspektive razvoja družinskih centrov v RS in nujni ukrepi

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo je avgusta 2011 izvedel raziskavo »Razvoj družinskih centrov«, katere naročnik je bilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Raziskava bo služila kot podlaga za sprejem ukrepov, ki bodo k ustanovitvi družinskih centrov spodbudili lokalne skupnosti.

Anketa, ki jo je v okviru raziskave izvedel Inštitut RS za socialno varstvo med 141 slovenskimi občinami (Narat T. et al, 2011, str. 104) kaže, da politični odločevalci na lokalni ravni visoko ocenjujejo pomen pokritosti potreb družin z otroki, pri čemer pomembnost pripisujejo predvsem že obstoječi infrastrukturi oz. dejavnostim (predšolsko varstvo, prevoz otrok v šole ipd.). V povprečju predstavniki občin ocenjujejo, da je za družine z otroki v njihovih občinah relativno dobro poskrbljeno, strinjajo pa se, da bi bilo potrebno obstoječo ponudbo s področja zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki povezati med seboj tako, da bi bila dostopna na enem mestu ali vsaj, da bi se starši lahko o njej informirali na enem mestu. Predstavniki občin s konceptom družinskega centra večinoma niso seznanjeni, se pa strinjajo, da bi bila to lahko dobrodošla obogatitev ponudbe za družine. MOL je edina občina, ki tak center že načrtuje. Nekateri intervjuvanci poudarjajo, da bi bilo potrebno dejavnost družinskega centra združiti z že obstoječo ponudbo s področja zagotavljanja kvalitetnega življenja družin z otroki, večinoma z nevladnimi organizacijami ali pa z mladinskimi centri. Vsi intervjuvanci so se strinjali, da bi morali družinski centri delovati kot društvo, da bi njihovo delovanje občina lahko podprla preko razpisov. Ob tem dodajajo, da bi občina eventuelno lahko prispevala tudi brezplačen prostor, svojo vlogo pa vidijo tudi na področju informiranja lokalnega prebivalstva o obstoju in delovanju družinskega centra. Financiranju zaposlenih večinoma niso pretirano naklonjeni, predlagajo pa financiranje določenega profila zaposlenih v okviru socialnega podjetništva.

Na prvi pogled smiselna ideja, da se družinski center ustanovi kot društvo, je lahko nevarna za obstoj oz. kontinuiteto delovanja družinskih centrov. Lokalne skupnosti kot tudi različna ministrstva delovanje društev običajno financirajo preko letnih razpisov, zato so društva vsako leto znova izpostavljena možnosti ukinitve ali bistvenega zmanjšanja financiranja, kar onemogoča kakršnokoli resno delo in načrtovanje za leto ali več vnaprej. S svojim prvim razpisom za sofinanciranje je MDDSZ pokazalo, da se tega problema zaveda, saj so bila razpisana sredstva za dveletno obdobje. Za zagotavljanje kontinuitete financiranja in delovanja bo vendarle potrebno več navora, predvsem pa usklajenega delovanja državnih in lokalnih oblasti. Problem, ki lahko nastane predvsem pri novoustanovljenih društvih je tudi ta, da so projekti praviloma financirani »za nazaj«, torej ko že potekajo. Pristojno ministrstvo in lokalne skupnosti bi morale razmišljati tako o dolgoročnejših pogodbah o sofinanciranju, ki bi društvom dajale možnost kontinuiranega delovanja, kot tudi možnost avansnega financiranja, ki bi sploh omogočilo začetek delovanja.

Oblika javnega zavoda od vseh možnosti nudi največjo varnost, saj se z ustanovitvijo le-tega lokalna skupnost obveže dolgoročno financirati vsaj minimalne stroške obratovanja. Glede na koristi, ki bi jih družinski center prinesel občanom (predvsem seveda staršem z majhnimi otroki) in posredno lokalni skupnosti, je ustanovitev javnega zavoda upravičena. Med koristi družinskega centra ne moremo šteti le dvig kvalitete življenja in preživljanja prostega časa mater z otroki, ampak tudi »urejenost« soseske in preprečevanje kriminalitete, kar rezultira tudi v ekonomski ceni nepremičnin v soseski.

Družinski centri bi morali v bodoče vsebovati ključne značilnosti delovanja družinskih centrov; primarno je to odprt javni prostor, ki omogoča neformalno združevanje, aktivno participacijo obiskovalcev/uporabnikov in dejavnosti za celo družino (ne za starše in otroke posebej). MDDSZ bi moralo ustanavljanje in delovanje družinskih centrov podpreti na več načinov:

- z informiranjem predstavnikov lokalnih skupnosti o potrebnosti družinskih centrov in o koristih, ki jih le-ti prinašajo za prebivalce in za lokalno skupnost,
- z izobraževanjem, namenjenim pristojnim predstavnikom lokalnih skupnosti, javnih zavodov in nevladnih organizacij,
- s sofinanciranjem ali drugimi finančnimi spodbudami za ureditev ustreznih prostorskih zmogljivosti in začetek delovanja družinskih centrov,
- s spodbujanjem povezovanja in mreženja družinskih centrov v R Sloveniji.

Razpis za sofinanciranje družinskih centrov, ki ga je MDDSZ objavil februarja 2012, že kaže določen premik v smeri zgledov iz tujine: programom, ki naj bi se v družinskih centrih izvajali, je bilo dodano medgeneracijsko druženje, programi morajo biti namenjeni celi družini skupaj in ne več vsaki generaciji znotraj družine posebej, vsi programi morajo biti zastopani enakopravno in se morajo izvajati najmanj pet dni v tednu. Zahteve po lastnih prostorih, ki bi bili na voljo uporabnikom, razpis (še) ne postavlja, je pa pomemben premik v tej smeri večja pogostost izvajanja programov, ki vsebinsko že vzpostavlja potrebo po lastnem prostoru. Sredstva, ki so na voljo za izvajanje programov družinskih centrov, so se s 300.000 € v letu 2011 povečala na 400.000 €.

Družinski center Mala ulica bo v letih prihodnjega delovanja zagotovo izpolnjeval pogoje za sofinanciranje projektov s strani MDSSZ, kar pa je le prvi korak do cilja – postati prvi izmed mnogih družinskih centrov v državi.

SKLEP

Investicija v izobraževanje in povečevanje kognitivnih sposobnosti v otroški dobi je naložba za bodočo produktivnost in javno varnost. Za otrokovo spodbudno okolje so najprej odgovorni starši (posebej mama), kasneje pa institucionalizirana predšolska vzgoja in izobraževanje. Nezadostno ukvarjanje z otrokom, neustrezno razvijanje njegovih sposobnosti, odsotnost učenja in nespodbudno okolje v prvih letih otrokovega življenja je nemogoče nadoknaditi kadarkoli v kasnejšem obdobju.

Sodobni starši so na splošno bolj osveščeni in svoje starševstvo sprejemajo odgovorno in zavestno; svojim otrokom želijo nuditi kar največ in svoj prosti čas z otroki preživeti kvalitetno. Kot pa ugotavljata Beck in Beck-Gernsheim (2006), se zaradi visokih meril in pritiskov okolja pogosto znajdejo pred dilemami, na katere sami ne najdejo odgovora. Žal se tako kot na drugih področjih tudi tu kažejo vedno večje razlike med starši, ki rezultirajo v neenakem izhodiščnem položaju otrok in posledično vedno večjemu družbenemu razslojevanju – bolj izobraženi in premožnejši starši lažje in pogosteje poiščejo zunanjo pomoč pri vzgoji otrok. Zato je toliko bolj nujno, da tako država kot lokalna skupnost naredita vse, kar je v njuni moči, da bodo imeli vsi otroci dober in enak start v življenju, ki ne bo odvisen od socialnega statusa njihove primarne družine, izobrazbe staršev in drugih dejavnikov, ali pa se bodo te razlike zmanjšale na minimum. S tem bo kratkoročno pomagala (depriviligiranim) staršem pri vzgoji, izobraževanju in varstvu otrok, na dolgi rok pa bo z bolj zdravimi, bolj izobraženimi in produktivnejšimi prebivalci profitirala lokalna skupnost in družba v celoti.

Upad družbene kohezije in skupnostnih vrednot, s katerim se soočajo zahodne družbe, kar kliče po ponovni krepitvi civilno družbenih gibanj ter prostovoljnih združenj, ki je po mnenju različnih avtorjev nujna za ohranjanje sodobne demokracije. Družinski centri kot javne dnevne sobe, prostor srečevanja, igre in izmenjave izkušenj, informacijski center ali zatočišče, so lahko dober odgovor na ta odprta vprašanja. Potrebujejo jih brezposelne matere in matere na porodniškem dopustu, ki večino časa preživijo same z otrokom, potrebujejo jih pre zaposlene matere, ki zaradi vedno večjih zahtev na delovnem mestu in finančne negotovosti težko usklajujejo službene in družinske obveznosti, in seveda njihovi otroci kot prostor sproščene igre, druženja, zabave in učenja. Še posebej v času gospodarske krize so družinski centri lahko v pomemben vir podpore in opore; tako v psihosocialnem smislu kot tudi kot možnost alternativne zaposlitve ali vsaj (družbeno koristnega) dela.

Družinski center Mala ulica v središču Ljubljane bo prvi družinski center, kot jih poznajo v tujini. Upati je, da bo postal inkubator novih idej, pobud in civilnih iniciativ, ki so povezane s kvaliteto življenja družin, še posebej pa otrok in žensk. MOL z družinskim centrom pridobiva nov forum, ki lahko pomembno prispeva k izboljšavi kvalitete življenja v njej. Pomeni prostor širitve življenjskega prostora, vpogled v drugačne življenjske stile in načine starševanja, primerjavo in prilagajanje. Neformalna narava družinskega centra predstavlja

zatočišče in alternativo vedno bolj skomercializiranemu prostemu času otrok in njihovih staršev.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve se potreb po družinskih centrih zaveda, vendar jih zaenkrat rešuje na ravni sofinanciranja že obstoječih programov »družinskih centrov«. Ne glede na dejstvo, da centra, kot ga poznajo v tujini, v RS še ni, je MDSSZ dobro seznanjeno z različnimi koncepti družinskih centrov v tujini, korak v smeri približevanja konceptu pa kaže tudi drugi Razpis za sofinanciranje družinskih centrov. Upati je, da bo MDSSZ v prihodnosti prevzelo tudi aktivno vlogo pri izobraževanju lokalnih skupnosti in potencialnih vodij družinskih centrov, njihovem ustanavljanju in povezovanju.

LITERATURA IN VIRI

- 1 Antič S., Trnačevič A. in Jerman J. (2011). *Sodoben vrtec – zadovoljni starši*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- 2 Beck, U. in Beck-Gernsheim, E. (2006). *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 3 Bahovec, E. & Kodelja, Z. (1996). *Vrtci za današnji čas*. Ljubljana: Center za kulturološke raziskave pri Pedagoškem inštitutu.
- 4 Bahovec, E. et al. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.
- 5 Bryson, J. M. (1995). *Strategic Planning for Public and Nonprofit organizations*. San Francisco: Jossey – Bass Publishers, str. 24-25.
- 6 Calman, L. J. & Tarr, L. W. (2005). *Early Childhood Education for All*. New York: Legal momentum. Najdeno 7. julija 2011 na spletnem naslovu <http://web.mit.edu/workplacecenter/docs/Full%20Report.pdf>
- 7 Cigno, A. (1991). *Economics of the family*. Oxford: Clarendon Press.
- 8 *Childcare services in the EU*. (2008). Najdeno 9. 10. 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/news/employment/081003_1_en.htm
- 9 Čater T., Lahovnik M., Pučko D. in Rejc Buhovac A. (2011). *Strateški management* 2. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 10 Erler et al. (2001). Familienselbsthilfe und ihr Potential für eine Reformpolitik von unten-Individuelle, familiale und gemeinwesenbezogene Wirkungen und Leistungen von Familienselbsthilfe. Berlin: Materialien zur Familienpolitik Nr. 15.
- 11 Esping – Andersen, G. (2009). *Incomplete revolution: Adapting to women's new roles*. Cambridge: Polity Press.

- 12 European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EuroFound). Najdeno 2. 9. 2011 na spletnem naslovu <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/02/en/1/EF1002 EN.pdf>
- 13 Generalna skupščina Združenih narodov. (1948). *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Najdeno 3. januarja 2012 na spletnem naslovu: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=102>
- 14 Generalna skupščina Združenih narodov. (1966). *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*. Najdeno 3. januarja 2012 na spletnem naslovu: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=103>
- 15 Generalna skupščina Združenih narodov. (1966). *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*. Najdeno 3. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=103>
- 16 Generalna skupščina Združenih narodov. (1989). *Konvencija o otrokovih pravicah*. Najdeno 3. januarja 2012 na spletnem naslovu: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105>
- 17 Grant Report for the Bernard van der Leer Foundation. (2006). *How do we want to raise our children?* Najdeno 4. julija 2011 na spletnem naslovu http://monikajaeckel.com/wordpress/wp-content/uploads/2009/08/mc07_report_of_international_mineconference_how_to_raise_our_children.pdf
- 18 Hanžek, M. *Poročilo o človekovem razvoju, Slovenija* (2001). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- 19 Haralambos M. & Holborn M. (1999): *Sociologija: Teme in pogledi*. DZS, Ljubljana, str. 325
- 20 Heckman, J. J. (b.l.). The case for investing in disadvantaged young children. *Heckman: The economic of human potential*. Najdeno 5. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.heckmanequation.org/content/resource/case-investing-disadvantaged-young-children>
- 21 Heckman, J. J. (2010). Reduce Deficits and Strengthen the Economy: Invest in Early Childhood Development. *The economic of human potential*. Najdeno 5. maja 2011 na

spletnem naslovu <http://www.heckmanequation.org/content/resource/day-slides-lecture-given-professor-heckman-spertus-institute>

- 22 Heckman, J.J. & Masterov D. V. (2004). The productivity Argument for Investing in Young Children. *Review of Agricultural Economics*, 29(3), 446-493.
- 23 Horvat, L. (1980). Vpliv socialno-ekonomskega statusa družine na otrokov intelektualni razvoj v predšolski dobi. *Sodobna pedagogika*, 34(5/6), 167-175.
- 24 Howes, C., Phillips, D. A. & Whitebook, M. (1992). Thresholds of quality: implications for social development of children in center-based child care. *Child Development*, 63, 449-460.
- 25 Humer, Ž., Švab, A. & Žakelj, T. (2011). Družinski centri kot odgovor na spremenjene značilnosti in zahteve družinskega življenja. *Teorija in praksa*, 48 (2), 454-472.
- 26 Investicijski program (2010). *Pokrito otroško igrišče*. Ljubljana: Biro Veritas d.o.o.
- 27 Jaeckel, M., Laux A. & Bryant G. (2002). *Mothers in the Center – Mother Centres*. Mother Centers International Network for Empowerment e.V.
- 28 Jaeckel, M. (b.l.,a) *Mother Centers – An International Response to a Historic Need*. Mother Centers International Network for Empowerment e.V.
- 29 Jaeckel, M. (b.l.,b). *The Mother Centres – Creating Caring Communities*. Najdeno 4. julija 2011na spletnem naslovu <http://monikajaeckel.com/wordpress/2009/08/17/mother-centers-creating-caring-communities/>
- 30 Jimenez, E. in Patrions, H.A. (2008). *Can Cost-Benefit Analysis Guide Education Policy in Developing Countries?* The World Bank.
- 31 Kanjuo, A. M. & Černigoj-Sadar, N. (2007). *Starši med delom in družino* (raziskovalno poročilo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 32 Klavs M. (2007). Ekonomska upravičenost investicije v kulturni objekt. *Javna uprava*, 43 (3-4), str. 191-208.
- 33 Komisija Evropskih skupnosti (2006, 8. september). *Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja*. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu. Bruselj, Komisija Evropskih skupnosti, 2006. Najdeno 9.

septembra 2011 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0481:FIN:SL:PDF>

- 34 Krek, J. in Metljak, M. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Najdeno 8. julija 2011 na spletnem naslovu http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf
- 35 Kuhar, M. (2011). Skrb za otroke: Potrebe staršev predadolescentnih otrok v Sloveniji. *Teorija in praksa*, 48 (2), 473-490.
- 36 Kuhar, M. & Ule, M. (2003). *Mladi družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 37 Kuhar, M., Žakelj, T. & Razpotnik, Š. (2011). Pregled delovanja družinskih centrov v izbranih evropskih državah in okvirji razvoja družinskih centrov v Sloveniji. *Teorija in praksa*, 48 (2), 433-453.
- 38 Malnar, B. & Bernik, I. (2004). *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*. Ljubljana: FDV, IDV- CJMMK.
- 39 Marjanovič Umek. (2006) *Slovenska vzdolžna raziskava o učinku vrtca na otrokov razvoj*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Najdeno 10. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/dejavnosti/sp/CEPS%20-%20ucinek%20vrtca-slo.ppt#265,6>,
- 40 Mestna občina Ljubljana (2008, 24. november). *Izziv za povečanje kakovosti vzgoje in izobraževanja otrok, mladine in odraslih*. Strategija razvoja vzgoje in izobraževanja v Mestni občini Ljubljana za obdobje 2009 – 2019. Ljubljana: MOL, Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje.
- 41 Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2009). *Predlog družinskega zakonika*. Najdeno 1. decembra 2011 na spletnem naslovu http://druzinski-zakonik.si/files/DZak_1_2_.pdf
- 42 Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (1993). *Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v RS*. Najdeno 13. 11.2011 na spletnem naslovu: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/resolucija_druzina.pdf

- 43 Narat, T. et al. (2011). *Razvoj družinskih centrov*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- 44 Mestna občina Ljubljana. *Odlok o proračunu MOL za leto 2011*. Najdeno 14. 11. 2011 na spletnem naslovu <http://www.ljubljana.si/si/mol/proracun/proracun-2011/>.
- 45 OECD (2011). OECD Family Database, OECD, Paris. Najdeno 5. 1. 2012 na spletni strani www.oecd.org/social/family/database
- 46 OECD (2006). *What does education do to our health?* Najdeno 16. 4. 2012 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/15/17/37425763.pdf>
- 47 Pevcin P. (2010). *Ekonomika javnih podjetij in zavodov*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- 48 Pitman, J. F. & Lloyd, S.A. (1988). Quality of Family Life, Social support and Stress. *Journal of marriage and the family*, 50(1), 52-66.
- 49 Plevnik, T., Turnšek, N. & Zorec, B. M. (2009). *Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Brussels: EACEA P9 Eurydice.
- 50 Prašnikar J. in Domadenik P. (2005). *Mikroekonomija*. Ljubljana: GV Založba
- 51 Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. *Uradni list RS* 75/2005, pop. 82/2005, 76/2008, 102/2009, 105/2010.
- 52 Price of parenthood. (2005). Najdeno 16. 4. 2012 na spletnem naslovu <http://www.open.edu/openlearn/society/politics-policy-people/social-policy/the-price-parenthood>
- 53 Pučko D. in Rozman R. (2000). *Ekonomika podjetja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 54 Pučko D. (2006). *Analiza poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 55 Rakar T. et al. (2010). *Raziskava o potrebah družin po različnih oblikah storitev*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.
- 56 Razpotnik, Š. (2011). Premoščevalni potencial družinskega centra. *Teorija in praksa*, 48 (2), 491-509.

- 57 Rebernik, M. (1999). *Ekonomika podjetja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- 58 Rener, T., Potočnik V. in Kozmik, V. (1995). *Družine različne – enakopravne*. Ljubljana: Nacionalni svet za mednarodno leto družine.
- 59 Rus, V. *Socialna država in družba blaginje* (1990). Ljubljana: Domus.
- 60 Stropnik, N. (1994). *Ekonomski vidiki politike otroškega varstva za družino in družbo v Sloveniji* (doktorsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 61 Tajnikar, M. (2003). *Mikroekonomija s poglavji iz teorije cen*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 62 UNESCO. (2007). *Education for all*. Najdeno 22. decembra 2011 na spletnem naslovu http://www.unicef.org/publications/files/A_Human_Rights_Based_Approach_to_Education_for_All.pdf
- 63 Vandenbroeck, M. (2010). *Baboes, a meeting place for children and parents in Brussels*. Najdeno 4. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.nji.nl/nji/download/Baboes,%20a%20meeting%20place%20for%20children%20and%20parents%20in%20Brussels.pdf>
- 64 Vandenbroeck, M. & Geens, N. (2007). *Evaluation of BABOES, the Brussels meeting place for parents and children*. Ghent: Department of Social Welfare Studies, Ghent University.
- 65 Warren J. (23. 12. 2010). *Economist's plan to improve schools begins before the kindergarten*. Najdeno 20. 12. 2011 na spletni strani http://www.nytimes.com/2010/12/24/us/24cncwarren.html?_r=3&src=twrhp&scp=1&s
- 66 What are Mother Centers. Najdeno 17. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.mine.cc/en/>.
- 67 Williams A. in Giardina E. (1993). *The Theory and Practice of Cost-Benefit Analysis*. Cambridge: University Press.
- 68 Wolfe B. in Zuvekas S. (1995). *Nonmarket outcomes of schooling*. Madison: University of Wisconsin.

- 69 Zakon o delovnih razmerjih. *Uradni list RS*, št. 42/2002, Ur.l. RS št. 79/2006-ZZZPB-F, 46/2007 Odl.US: U-I-45/07, Up-249/06-22, 103/2007, 45/2008-ZArbit, 83/2009 Odl.US: U-I-284/06-26.
- 70 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). *Uradni list RS*, št. 16/2007-UPB5, 101/2007 Odl.US, 36/2008, 22/2009 Odl.US: U-I-205/07-10, 55/2009 Skl.US: U-I-356/07-13, 58/2009 (64/2009 popr., 65/2009 popr.), 16/2010 Odl.US: U-I-256/08-27, 47/2010 Odl.US: U-I-312/08-31, 20/2011, 34/2011 Odl.US: U-I-205/10-23.
- 71 Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. *Uradni list RS* št. 110/2006-UPB2, 114/2006-ZUTPG, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 10/2008, 62/2010-ZUPJS.
- 72 Zakon o vrtcih. *Uradni list RS* št. 44/2000, 78/2003, 113/2003-UPB1, 72/2005, 100/2005-UPB2, 25/2008, 98/2009-ZIUZGK, 36/2010, 62/2010-ZUPJS, 94/2010-ZIU.
- 73 Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. *Uradni list RS*, št. 69/2004-UPB1, 101/2007 Odl.US: U-I-328/05-12, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 90/2011 Odl.US: U-I-85/10-10.
- 74 Zakon o zavodih. *Uradni list RS*, št. 12/91, Ur.l. RS, št. 45I/1994 Odl.US: U-I-104/92, 8/1996, 18/1998 Odl.US: U-I-34/98, 36/2000-ZPDZC, 127/2006-ZJZP.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Rezultati finančne analize

Priloga 2: Rezultati ekonomske analize

Priloga 1: REZULTATI FINANČNE ANALIZE

VREDNOSTI V STALNIH CENAH						
	Leto	Investicijski stroški	Operativni stroški	Prihodki	Ostanek vrednosti	Neto denarni tok
1	2010	50.058	0			-50.058
2	2011	830.183	38.219	35.059		-833.343
3	2012	82.746	76.437	70.118		-89.065
4	2013		76.437	70.118		-6.319
5	2014		76.437	70.118		-6.319
6	2015		76.437	70.118		-6.319
7	2016		76.437	70.118		-6.319
8	2017		76.437	70.118		-6.319
9	2018		76.437	70.118		-6.319
10	2019		76.437	70.118		-6.319
11	2020		76.437	70.118		-6.319
12	2021		76.437	70.118		-6.319
13	2022		80.105	70.118		-9.987
14	2023		80.105	70.118		-9.987
15	2024		80.105	70.118		-9.987
16	2025		80.105	70.118		-9.987
17	2026		80.105	70.118		-9.987
18	2027		80.105	70.118		-9.987
19	2028		80.105	70.118		-9.987
20	2029		80.105	70.118		-9.987
21	2030		80.105	70.118		-9.987
22	2031		80.105	70.118	293.443	283.456
	Skupaj	962.987	1.603.639	1.437.419	293.443	-835.764

	Diskontirane vrednosti	Nediskontirane vrednosti
Skupni investicijski stroški		962.987
Od tega upravičeni stroški (EC)		802.489
Diskontirani inv. stroški (DIC)	898.204	
Diskontirani neto prihodki (DNR)	-6.886	

DISKONTIRANE VREDNOSTI (7%)					
Leto	Investicijski stroški	Operativni stroški	Prihodki	Ostanek vrednosti	Neto denarni tok
2010	50.058	0	0	0	-50.058
2011	775.872	35.718	32.765	0	-778.825
2012	72.274	66.763	61.244	0	-77.793
2013	0	62.395	57.237	0	-5.158
2014	0	58.313	53.493	0	-4.821
2015	0	54.499	49.993	0	-4.505
2016	0	50.933	46.723	0	-4.211
2017	0	47.601	43.666	0	-3.935
2018	0	44.487	40.809	0	-3.678
2019	0	41.577	38.140	0	-3.437
2020	0	38.857	35.644	0	-3.212
2021	0	36.315	33.313	0	-3.002
2022	0	35.568	31.133	0	-4.434
2023	0	33.241	29.096	0	-4.144
2024	0	31.066	27.193	0	-3.873
2025	0	29.034	25.414	0	-3.620
2026	0	27.134	23.751	0	-3.383
2027	0	25.359	22.198	0	-3.162
2028	0	23.700	20.745	0	-2.955
2029	0	22.150	19.388	0	-2.761
2030	0	20.701	18.120	0	-2.581
2031	0	19.346	16.934	70.870	68.458
Skupaj	898.204	804.757	727.000	70.870	-905.090

	DNR>0		DNR<0
1 a Upravičeni izdatki (EE=DIC-DNR):	905.090		898.204
1 b Finančna vrzel (R=EE/DIC):	100,77	%	100,00
2 Izračun pripadajočega zneska (DA=EC*R):	808.641		802.489
3 a Najvišja stopnja sofinanciranja EU (CRpa):	85	%	85
3 b Izračun najvišjega zneska EU (DA*Crpa):	687.345		682.116

Vir: Investicijski program, 2010.

Priloga 2: REZULTATI EKONOMSKE ANALIZE

VREDNOSTI V STALNIH CENAH						
	Leto	Investicijski stroški	Operativni stroški	Prihodki in koristi	Ostane vrednosti	Neto denarni tok
1	2010	50.058	0			-50.058
2	2011	830.183	38.219	1.200.159		331.758
3	2012	82.746	76.437	70.118		-89.065
4	2013		76.437	70.118		-6.319
5	2014		76.437	70.118		-6.319
6	2015		76.437	70.118		-6.319
7	2016		76.437	70.118		-6.319
8	2017		76.437	70.118		-6.319
9	2018		76.437	70.118		-6.319
10	2019		76.437	70.118		-6.319
11	2020		76.437	70.118		-6.319
12	2021		76.437	70.118		-6.319
13	2022		80.105	70.118		-9.987
14	2023		80.105	70.118		-9.987
15	2024		80.105	70.118		-9.987
16	2025		80.105	70.118		-9.987
17	2026		80.105	70.118		-9.987
18	2027		80.105	70.118		-9.987
19	2028		80.105	70.118		-9.987
20	2029		80.105	70.118		-9.987
21	2030		80.105	70.118		-9.987
22	2031		80.105	70.118	293.443	283.456
	Skupaj	962.987	1.603.639	2.602.519	293.443	329.337

DISKONTIRANE VREDNOSTI (7%)					
Leto	Investicijski stroški	Operativni stroški	Prihodki	Ostane vrednosti	Neto denarni tok
2010	50.058	0	0	0	-50.058
2011	775.872	35.718	1.121.644	0	310.054
2012	72.274	66.763	61.244	0	-77.793
2013	0	62.395	57.237	0	-5.158
2014	0	58.313	53.493	0	-4.821
2015	0	54.499	49.993	0	-4.505
2016	0	50.933	46.723	0	-4.211
2017	0	47.601	43.666	0	-3.935
2018	0	44.487	40.809	0	-3.678
2019	0	41.577	38.140	0	-3.437
2020	0	38.857	35.644	0	-3.212
2021	0	36.315	33.313	0	-3.002
2022	0	35.568	31.133	0	-4.434
2023	0	33.241	29.096	0	-4.144
2024	0	31.066	27.193	0	-3.873
2025	0	29.034	25.414	0	-3.620
2026	0	27.134	23.751	0	-3.383
2027	0	25.359	22.198	0	-3.162
2028	0	23.700	20.745	0	-2.955
2029	0	22.150	19.388	0	-2.761
2030	0	20.701	18.120	0	-2.581
2031	0	19.346	16.934	70.870	68.458
Skupaj	898.204	804.757	1.815.879	70.870	183.789

Vir: Investicijski program, 2010.

